

fuzinar

Leto XXV

Ravne na Koroškem, 14. novembra 1988

Št. 11

Namen države je sreča državljanov

Letos ni lahko najti besed za voščilo državi, ki praznuje 45 let, s predvojnimi obdobjem vred pa 70 let. Ni lahko zato, ker gospodarske in politične krize še nismo premagali, državljanji pa namesto povodni besed zahtevajo dejanj. Dve etapi na maratonski poti k stabilizaciji sta sicer za nami (17. seja CK ZKJ in soglasje o ustavnih spremembah), a cilj je še vedno zelo daleč, čustva in razum državljanov pa komaj bolj usklajena kot v bližnjem času vrtoglavih mitingovanj.

Eksistenčne in moralne stiske so vzrok, da se neredko zaletavamo iz ene skrajnosti v drugo: kar smo donedavna nekritično malikovali, to zdaj omalovažujemo, kar se je desetletja zdelo nedotakljivo vzvišeno, je rado izpo-

stavljeno posmehu in psovkam, ki dosegajo stanje množične neprištevnosti. Trištevilična inflacija očitno ni nažrla le vrednosti denarja, ampak enako tudi vrednote in dovčerajšnje hvalospevne besede za praznike.

Brez visoke družboslovne izobrazbe je jasno: če delovna mesta niso več zanesljiva, če je od pridnega dela komaj moč dostojno živeti in če je prihodnost otrok meglena, potem se zamaje zaupanje v modrost in učinkovitost uradnih ustanov. Samo nečesa je več kot kdajkoli doslej: svobode govora in pisanja; zato je tudi pretirano veliko izbruhov čustev in strasti.

Svojo državo želimo preurediti na sodoben način, a kaj je bolj, kaj manj sodobno, o tem so mne-

nja še hudo deljena. Pri tem nam žal ne morejo dosti pomagati niti veljavni leksikoni. Kdor bi se namreč hotel pri njih podučiti, kaj država sploh je, bi se znašel bodisi pri klasikih ali v daljni prihodnosti; o sodobnosti je komaj kaj uporabnega. Le kdo ne pomni šolskega vzorca o kapitalizmu in socializmu? Tudi države so zato kapitalistične in socialistične. Za kapitalistično je že Lenin rekel, da je »stroj za vzdrževanje gospodstva enega razreda nad drugim.« Socialistične naj bi po teoriji admiralov, ker v njih družba vse bolj oži prvotne državne dejavnosti, njihove funkcije pa vedno bolj zamenjujejo združenja svobodnih proizvajalcev. Ker najstarejša država socializma niti po 70 letih ni odmr-

la in ker tudi naša ne kaže takih znakov, bi v maniri letošnje jeseni množice najbrž odločno zahtevale odstop jalovih teoretikov.

V nasprotju s takimi shemami zgodovina federacij v Evropi in Ameriki uči, da pot do današnjega mirnega sožitja nikjer ni bila ne gladka ne lahka, niti v vzorni Švici ne. Kakorkoli kdo razsoja stvari v naši mnogonacionalni, multijezikovni in mnogokulturni državi, dovolj je dokazov, da na vseh koncih kljub razlikam premoremo razum in strpnost, to pa je tudi eden od temeljev za zdravo prihodnost. Voščimo tedaj naši državi tako, kakor so vsaki svoji železi modri ljudje v različnih dobah:

»Država je gospodarica družbe, s tem ko ji služi.« (Haller)

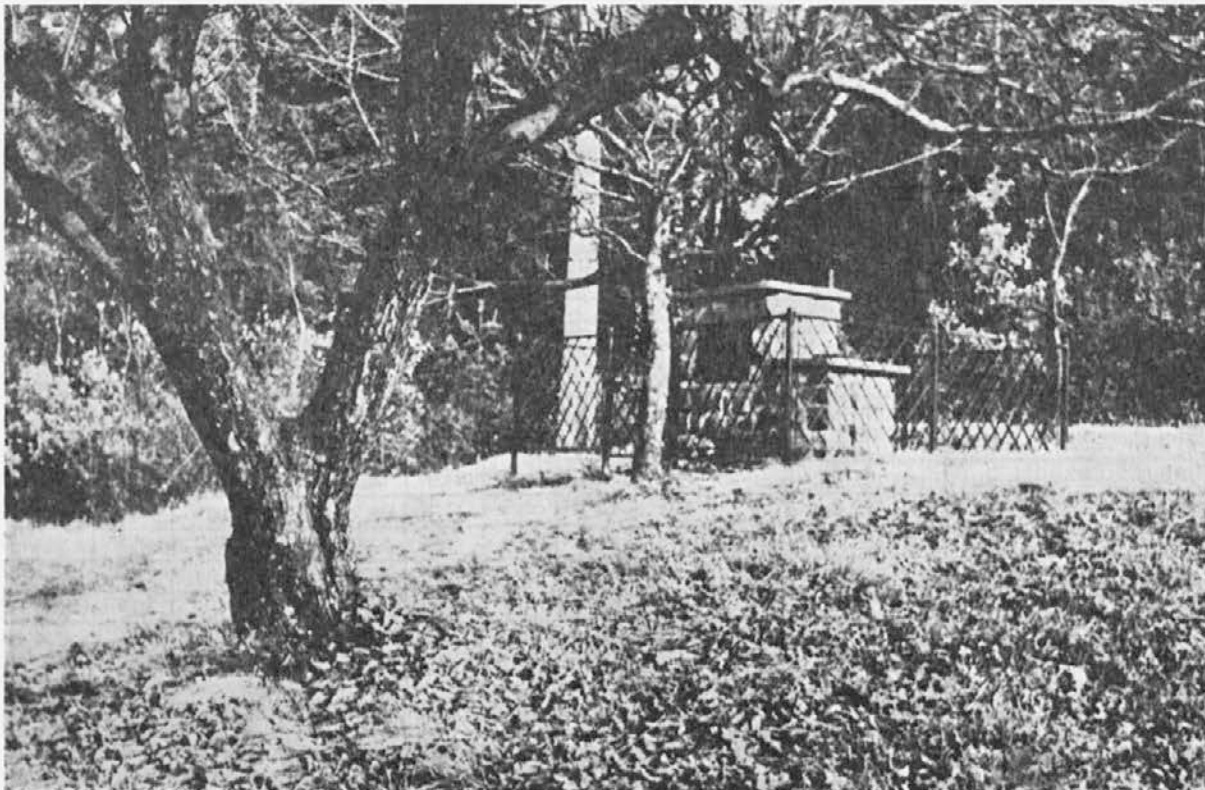
»Država je ljudstvo, ki se samo vlada.« (Kant)

»Namen države je sreča njenih državljanov.« (Neznan)

Marjan Kolar

IZ VSEBINE

- September boljši kot avgust
- Dekle, ki mu je stara obleka oklep
- Programska rešitev Kovinar
- Razdevšek in Praznik — naša državna prvaka
- Delo je odvisno od nas, mi od našega dela
- Vzmetarna v Železarni Ravne da ali ne
- Ugotavljanje potreb po vložnem materialu v Železarni Ravne
- Oblikovanje informacij o nabavi vložnega materiala
- Kaj smemo vedeti o kromu
- Kako nastaja RPIS v Valjarni
- Kaj so rekli o uporabi informacijskega sistema on-line v železarni
- Tozd Družbeni standard zvest imenu in namenu
- Dati otroka v Karigador ali ne
- Iz naših krajev
- Kultura
- Vse za otroke!?
- Rekreatija in šport
- Kadrovska gibanja

Spomenik talcem pri Sv. Neži

September boljši kot avgust

Nekoliko več kot v avgustu smo naredili v septembru. Kljub temu smo zaostali za planom skupne proizvodnje 12,8 odst., v kumulativni zaostajamo za 10,5 odst. Za 11.760 t prodanih izdelkov smo iztržili 46,705 milijarde din, od tega na domačem trgu 8351 t ali 35,388 milijarde din, izvozili pa smo 3409 t ali za 11,317 milijarde din oziroma za 3,740 milijona dolarjev.

SKUPNA PROIZVODNJA POD NAČRTOM

V Jeklarni so zaostali za planom 11,1 odst. Vzrok je nezadosten odzvem jekla zaradi pomanjkanja naročil v Jeklolivarni in Kovačnici. V Jeklarni 2 je obratovala samo ena peč. V primeru, da obratujeta dve, je preveč zastojev, saj Valjarna sama ne more prevzeti vsega izdelanega jekla. Če obratuje samo ena peč, so mnogo nižji stroški na enoto proizvodnje. Pri nabavi materialov je bilo nekaj problemov z redno dobavo kanalske opeke, FeCr surafineja in Ni ustrezne oblike.

Kljub zaostanku 12,7 odst. za planom skupne proizvodnje so v Jeklolivarni presegli plan odpreme za 9,7 odst., in to predvsem na račun zmanjšanja medfaznih zalog v čistilnici. K temu uspehu je največ prispeval manjši izpad delovne sile v čistilnici ter boljša kakovost. Vsekakor pa je še naprej ključni problem neugodna kadrovska struktura zaposlenih v neposredni proizvodnji, za katero so značilne močne omejitve delovne zmožnosti. V tozdu še vedno primanjkuje naročil, zlasti pa takšnega asortimenta, s katerim bi lahko izkoristili vse razpoložljive kapacitete.

Za planom so zaostali tudi v Valjarni, in to pri gredicah 6,4 odst., pri srednjih profilih 17,8 odst., pri lahkkih profilih pa je bil plan dosežen le 37,6 odst. V tozdu so še vedno v ospredju visoki zastoji. Največji delež zastojev je v mehanskih okvarah in v pripravi proge ob menjavah programov. Za doseganje boljših rezultatov bo treba napraviti več pri vzdrževanju in kontinuirani pripravi programov za Valjarno.

Stanje z naročili se v Kovačnici ni bistveno spremenilo. Tako so v septembru zaradi pomanjkanja naročil uknili 4. izmeno na 1800 t stiskalnici, število zaposlenih pa se je glede na januar zmanjšalo za 21 delavcev. Delo v septembru je potekalo še dokaj kontinuirano. Nekoliko se je v tem mesecu izboljšalo tudi vzdrževanje. Dostava vložka iz Jeklarne je bila zadovoljiva, vendar pa je spet poraslo število šarž, ki analizo odstopajo.

Plan v Jeklovleku ni bil dosežen predvsem zaradi pomanjkanja vložka iz Valjarne za luščenje in vlečenje debelejših dimenzij in zaradi pomanjkanja naročil za debelejšo žico, predvsem nad 2 mm. Redno proizvodnjo pa so ovirale tudi okvare na vlečno ravnalnih strojih, brusilnem stroju za končno brušenje ter peči z zaščitno atmosfero.

Tudi v vseh mehansko predelovalnih tozdh so imeli težave v doseganju plana. Ponokod primanjkuje naročil, druge ni vložka, kot v Vzme-

tarjni. Svoje pa je prispeval tudi zastarel strojni park, zaradi česar so pogoste okvare strojev.

PRODAJA NA DOMAČEM TRGU VREDNOSTNO DOBRO

Količinska prodaja v septembru ni bila dosežena, vrednostno pa je bil plan presežen za 33,6 odst. Ponokod je primanjkovalo naročil, in sicer v Strojih in delih za obdelane ulitke in odkovke, v Orodjarni za orodne plošče in v TRO za rotacijsko orodje z izvrtino. Velik problem pa je z naročili tudi v Pnevmatičnih strojih, medtem ko imajo drugi tozdi trenutno naročil še v zadovoljivih mejah. V septembru je bilo tudi izredno veliko povpraševanje po valjanih gredicah.

NEKJE BOLJE, DRUGJE SLABŠE

Z večjim prizadevanjem pri nabavi jeklenih odpadkov smo uspeli na domačem trgu zagotoviti potrebne količine (brez uvoza). Zaradi zmanjšane proizvodnje v zadnjih mesecih pa so tako tudi zaloge starega železa precej porasle.

V septembru smo predvsem zaradi cen čutili pomanjkanje FeCr karburereja in surafineja z nizkim odstotkom ogljika, saj dosegajo dobavitelji v izvozu čez 100 odst. višje cene kot doma. Tako so bile količine prejetih ferolegur le za sprotno porabo.

Od ostalih materialov je primanjkovalo določenih mas, ki pa smo jih uspeli nadomestiti z drugimi substancami. Uredil se je tudi dotok magnezitne opeke iz Kraljeva. Dobave livarskih peskov in drugih livarskih materialov so potekale po naročilih.

Tudi nabava pomožnih materialov je potekala zadovoljivo. Težave so bile le pri dobavi el. motorjev in nekaterih vrst rezanega lesa ter sive litine.

UVOZ SMO RACIONALIZIRALI

Z racionalizacijo naročanja uvoznih materialov smo zaloge A — materialov v septembru približali optimumu. Zaloga je kritična le pri Ni, ker je bila poraba v avgustu in septembru nad normalo, nove dobave pa so predvidene šele za drugo polovico oktobra.

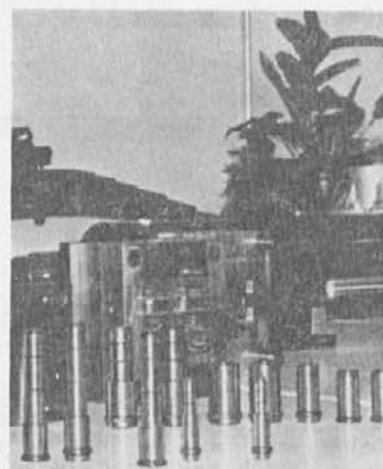
Vse kooperacije so konec septembra izkazovale pozitiven saldo, kar nam omogoča nemoten uvoz in disponiranje naročil do konca leta 1988. Pričelo se je tudi poslovanje po novi kooperaciji Krombach, kjer pričakujemo do konca leta promet v višini 1,40 mio DEM v obe smeri.

V septembru smo zaključili tudi večjo pogodbo z uvozom delov za stiskalnice po projektu Hawthorn, nekaj pa jih je tik pred zaključitvijo in so bila naročila izdana v prvi polovici oktobra.

IZVOZ SMO MOČNO POVEČALI

V septembru smo izvozili na konvertibilno tržišče v vrednosti prek 3,3 milijona US \$ naših izdelkov, kar je za okoli 43 odst. več, kot smo si zastavili z operativnim načrtom za ta mesec.

Vsi tozdi izvozniki razen Pnevmatičnih strojev in Industrijskih nožev so svoje obveznosti v celoti izpolnili. Izvoz na klirinški trg pa je bil dosežen prek 0,4 milijona \$ ali okoli 68 odst. načrta. Načrta nismo izpolnili, ker so izpadli navijalci in odvijalci za ZSSR.

Na razstavi

V treh kvartalih letošnjega leta smo na konvertibilno tržišče izvozili za 24,8 milijona US \$, kar je okoli 47 odst. več kot v istem obdobju lani ali 75 odst. letošnjega plana. Glede na sklep, da izvoz v zadnjih treh mesecih l. 1988 zaradi neugodne finančne situacije DO zmanjšujemo, letni načrt ne bo dosežen, kar bi bilo glede na zasedenost z naročili in nezasedenost kapacitet nekaterih tozdov sicer izvedljivo.

DOPUSTOV JE ŠE PRECEJ

V septembru je znašal izkoristek delovnega časa 78,42 odst., odsotnosti 21,58 odst. in so bile razdeljene takole:

— letni dopust	11,52 %
— izredno plačani dopust	0,73 %
— službena potovanja	0,43 %
— bolezn	7,51 %
— druge plačane odsotnosti	1,23 %
— neplačane odsotnosti	0,16 %
Skupaj	21,58 %

— Ure v podaljšanem delovnem času

1,31 %

TOZD	ODSTOTEK DOSEGANJA NAČRTOVANE PROIZVODNJE											
	SKUPNA PROIZVODNJA ton		ODPREMA ton		FAKTURIRANA REALIZACIJA din		IZVOZ ž		IZVOZ din		DOMAČI TRG din	
	septem.	zbir	septem.	zbir	septem.	zbir	septem.	zbir	septem.	zbir	septem.	zbir
JEKLARNA	88,9	91,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
JEKLOLIVARNA	87,3	80,8	109,7	87,2	153,1	75,8	159,4	152,4	262,0	156,0	136,4	63,4
VALJARNA	86,9	87,7	83,1	98,2	138,1	95,5	150,3	107,7	243,2	108,6	120,4	93,2
KOVAČNICA	87,9	93,0	82,4	103,8	147,9	96,6	69,4	118,6	112,6	117,1	151,6	94,5
JEKLOVLEK	80,3	90,0	90,5	89,3	136,4	87,6	114,5	95,2	187,3	90,4	120,9	86,7
TEŽKI STROJNI DELI	61,0	82,1	102,4	95,8	132,7	102,4	158,8	81,6	209,6	77,8	119,3	106,7
ORODJARNA	73,8	96,9	63,8	98,4	89,4	79,6	-	79,0	-	63,7	91,3	80,0
STROJI IN DELI	73,0	84,4	70,7	86,6	123,7	86,5	60,6	69,6	98,5	70,6	143,4	98,9
- NOŽI, BRZOREZ. OROD.	70,6	63,8	55,5	61,4	93,1	73,9	53,8	57,1	89,0	61,6	96,8	84,7
- GREDECE	53,4	114,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
INDUSTRIJSKI NOŽI	65,5	79,9	55,5	63,1	93,8	75,1	54,3	58,7	89,8	62,9	97,3	85,7
PNEVMATIČNI STROJI	100,3	93,9	95,3	92,9	108,4	83,4	13,0	126,7	19,6	95,6	112,4	82,8
VZMETARNA	78,6	88,0	78,7	88,0	175,0	111,9	79,3	81,7	118,8	74,3	187,2	120,1
T R O	91,2	105,7	77,0	90,5	140,3	89,4	133,4	116,0	208,9	113,7	127,6	85,0
KOVINARSTVO	115,7	106,2	116,3	107,9	229,6	108,1	5259,9	2395,9	9507,8	3143,0	97,0	64,7
ARMATURE	79,9	108,6	76,4	109,1	167,3	108,7	71,8	91,3	115,2	95,1	315,6	147,4
BRATSTVO	41,2	51,5	41,1	50,9	121,7	87,4	-	-	-	-	123,6	88,7
MONTER	93,3	98,3	95,4	92,9	121,9	88,0	138,8	86,2	214,2	92,3	113,7	87,6
KALILNICA	-	-	-	-	107,7	162,9	-	-	-	-	107,7	162,9
STORITVE DRUGIH TOZD	-	-	-	-	143,4	82,5	-	-	-	-	135,4	80,4
DELOVNA ORGANIZACIJA	87,2	89,5	85,3	97,9	139,1	94,0	101,7	93,5	165,5	94,7	133,6	96,9

Dekle, ki mu je stara obleka oklep

S tiskovne konference sozda Slovenske železarn

Da bi bilo treba — saj je le z dobrim informiranjem možno podirati ogrado med nami — je kljub nekaterim poskusom v dvajsetletni zgodovini sozda — največkrat ostajalo na bilo bi treba.

Tokrat je udaril po mizi Oto Pungartnik, odgovoren za obveščanje v železarni Štore, in organiziral tiskovno konferenco za novinarje sozdovskih delovnih organizacij. Tako nas je 13. oktobra na sedežu sozda v Ljubljani sprejel predsednik kolektivnega poslovodnega odbora Igor Uršič, dipl. inž.

ZA BOLJŠE OBVEŠČANJE — TEMATSKE TISKOVNE KONFEREN-CE

Toliko novinarji sozdovskih hiš že sodelujemo, da si čisto tujci na tiskovni konferenci nismo bili. Vsi smo se strinjali, da ne obveščanje v sozdu (pa čeprav sta javnomnenjski raziskavi na Jesenicah in Ravnah pokazali, da si delavci informacij iz sozda želijo) in ne obveščanje v sozdu navzven ni zadovoljivo. Kdo je kriv, nismo ugotavljali — ali bi morali tisti, ki so zadolženi za obveščanje v delovnih organizacijah, bolj gledati čez plotove in prinašati več informacij iz tujih logov, bi nemara moral za pretok informacij skrbeti posebej zaposleni novinar na sozdu (ki ga ni), bi moralo vodstvo sozda temu posvečati več pozornosti ali pa bi morali novinarji — dopisniki v sredstvih javnega obveščanja več pisati o železarnah in predelovalkah? Možnih nosilcev je torej več.

Čeprav je Igor Uršič naglasil, da zaradi različnih fizilogomij in poslanstev internih glasil bolj šepa obveščanje znotraj sozda kot tisto o sozdu navzven, se je bilo vseeno zanimivo vprašati, zakaj Slovenske železarn v prostoru nimajo glasa, kot gre 18.000 zaposlenim, torej svojega imagea »Vedeti je treba«, je rekel predsednik, »da ima sozd v poslovnem smislu v svetu in v Jugoslaviji svoje ime, res pa je naš problem postavitev v slovenski prostor.« Metalurgija je pri nas namreč anatomizirana, saj je naše nujno zlo, čeprav neupravičeno. Torej je problem predstirirana negativna ocena črne metalurgije, svet pa vleče zadnji dve leti največ profita prav iz nje (zaradi avtomobilske industrije). Slovenija pa nas nima rada, ker smo na škodo drugih preveliki požeruhi energije (in denarja).

Dogovorili smo se, da se bomo odslej več medsebojno informirali in v slovenskem prostoru skušali o sozdu ustvariti glas. Zato bomo večkrat imeli tematske tiskovne konference (vedno na drugem koncu sozda). Nanje bomo vabili tudi sredstva javnega obveščanja.

Tiskovna konferenca na sozdu pa seveda ni bila namenjena samo načrtu za prihodnje informiranje, ampak mnogim drugim odprtim vprašanjem, ki je vsa možna strniti v eno: sozd je v nezavidljivem položaju (ob koncu leta se obetajo izgube vsaj v treh delovnih organizacijah, pojavljajo se ekonomski viški), kakšna je njegova perspektiva?

Igor Uršič je odgovoril kar s povzetkom svoje uvodne razprave na posvetu najodgovornejših vodilnih delavcev sozda, ki je bil v začetku oktobra v Portorožu.

IZRABITI MORAMO SISTEMSKO IN STRUKTURNE NOTRANJE REZERVE

»Figurativno bi lahko rekli, da je sozd zrasel v mlado, brhko dekle dvajsetih let, ki jo v zgodnjih letih skrojena obleka tišči kot oklep. Od tod naj bo razmišljanje: kakšno novo obleko mu skrojiti? Torej — zanimajo nas elementi, relevantni za naše odločitve in oblikovanje globalnih ciljev in vizij razvoja. Pri oblikovanju teh elementov pa je treba upoštevati vsaj štiri pomembne ugotovitve:

1. Iz analize poslovanja Slovenskih železarn (samo železarn!) v letih 1986—1988 izhaja, da smo z dosedanjim načinom dela, razmišljanja in razvoja bolj ali manj obsojeni — tako posamezne organizacije kot celota — na minimum družbene učinkovitosti, vsakoletnih težav v poslovanju, krčevitega boja za prostor pod

koviti sistemi upravljanja in vodenja, vloga sistema motivacij s pozitivnimi in negativnimi sankcijami, sistem integralnega upravljanja kakovosti ter tehnološki red. Te resnične, dolgoročne, programske, strukturne notranje rezerve morajo postati eden od osnovnih sinergijskih učinkov in osnovno vezivo znotraj vsakega sistema.

V sozdu razmišljamo o nadaljnjem razvoju, je pa pri tem nedorečeno vprašanje, ali smo se lotili strateškega planiranja (in kako) in kakšne globalne cilje smo si postavili. Razen tov. Vodeba in Švajgerja v Železarni Ravne se niti v delovnih organizacijah niti v sozdu nismo lotili strateškega planiranja organizirano, kar je velika napaka najodgovornejših ljudi. Vsako vodstvo pa mora imeti vizijo dolgoročnega razvoja.

Naj mi bo dovoljeno, da predstavljam svojo vizijo.

Igor Uršič (levo) z novinarji iz Slovenskih železarn

soncem, z eno besedo — na izrazito neatraktivno področje gospodarske strukture.

2. Jugoslovanska družba se kljub velikim krčem, dogmam in ideološkim sponam odloča za tržno ekonomijo, ki ne prenese stereotipnih načinov dela in okostenele organizacije.

3. Leto 1992 bo prelomno za marsikatero podjetje v tujini, toliko bolj za naše organizacije. Če danes ne začnemo razmišljati, kako in s katero proizvodnjo se bomo vključili v skupni evropski trg, smo zamudili vlak za 21. stoletje.

4. Spremenjena družbena regulativa, predvsem zakon o podjetjih, bo zahteval in hkrati omogočal, da svojo organiziranost prilagodimo potrebam »tekočega« dela in vizije strateškega razvoja.

Upoštevaje navedeno, mislim, da se v sozdu (ne v celoti, ne v delih) nismo sposobni resneje spoprijeti z izzivi »tekočega« poslovanja in ne z izzivi bližnje in daljne prihodnosti.

Kljub vsemu pa imamo v delovnih organizacijah, kot tudi sledi iz analize, veliko notranjih rezerv. So v obsegu proizvodnje, zmanjšanju vseh vrst stroškov, v obsegu živega dela. Ob tem pa se moramo zavedati, da so vendar vse te rezerve bolj plod naše neučinkovitosti, nedelavnosti, nereda in nediscipline kot pa resničnih, neizkoriščenih možnosti. Te so namreč bolj v dolgoročnih sistemskih in strukturnih premikih, kot so: ustrezne razvojne programske usmeritve, sodoben marketing, pravilna zasnova razvojno-raziskovalnega dela, strokovno utemeljena samoupravna in poslovna organizacija in informatika, sposobni kadri, učin-

Izhodišče mi je sozd kot rentabilen in stabilen sistem, ki svojo ekonomsko učinkovitost gradi na konkurenčnosti svoje proizvodnje in poslovanja doma in v tujini, na visokem dohodku in nadpovprečnih naložbah z izdelano podjetniško kulturo in filozofijo ter lastnim imageom.

S to vizijo pa se pojavi ključno vprašanje — sozd da ali ne, če da, kakšen.

Kakšen? Njegova vloga mora biti zlasti v trasiranju skupnega razvoja in sprejemu odločitev; sozd mora biti sposoben koncentracije sredstev za uvajanje novih tehnologij, proizvodnje, osvajanje trgov in sprejemanju rizikov, ki so na to vezani. Njegova vloga morajo biti kadri, predvsem šolanje vodilnih ljudi, in motivacija, ki zahtevata zgodnje investiranje v človeške resurse (sistematičen razvoj vodilnih, usmerjanje kariere 100 ali 200 najsposobnejših npr.). To pomeni smiselno rotacijo ljudi na različnih delovnih mestih znotraj sistema v povezavi z operativnimi in strateškimi nalogami.

Strategije nastopa na mednarodnih trgih ni možno oblikovati brez lastnih ali mešanih podjetij v tujini. Ta naj bi bila hrbenica zunanje-trgovinskih povezav.

Učinkovito delovanje interne banke, znotraj katere se organizira skupno upravljanje in izvajanje finančne funkcije, je eden od pogojev, da sozd uveljavi svoje materialne prednosti sodobnega poslovnega sistema.

Eno od ključnih vprašanj naše konkurenčnosti je metalurgija. Taka, kot je, je predraga, nekonkurenčna in zato neperspektivna. Toda razviti svet je ponovno potrdil, da ni izumirajočih panog, pač pa veliko bo-

lehnih in propadajočih podjetij. Če nočemo med taka podjetja, moramo ravnati kot svet v podobnih primerih: ugotoviti naše realno stanje v metalurgiji in ga primerjati z najboljšimi organizacijami v svetu, ne s poprečjem, očistiti metalurško proizvodnjo vsega, kar k njej ne spada, jo razbremeniti nepotrebnih storitev, administracije in neučinkovite organizacije ter v končni konsekvenci postaviti enotni koncept razvoja črne metalurgije v sozdu (optimalen koncept jeklarn in vročih valjarn, hladno obdelavo in predelavo pa specializirati in jo tretirati kot finalizacijo). Hkrati je treba iskati optimalizacijo z drugimi metalurškimi organizacijami v SFRJ in v svetu.

Tak pristop do metalurgije bo seveda pokazal na prave tehnološke viške, ki jih imamo več, kot smo pripravljeni priznati. Zato mora biti sistem strokovno in finančno usposobljen uresničevati številne manjše programe na področju predelave jekla in tudi na drugih tržno in dohodkovno atraktivnih področjih. To bo možno, če bomo v okviru sistema postavili time za razvoj poslovl.

Novi tržno atraktivni in izvozno naravnani program je sedaj prepotrebna osnova za spreminjanje strukture izvoza in uveljavljanje tudi na drugih segmentih družbene proizvodnje, predvsem v smislu diverzifikacije proizvodnje.

Sozd lahko uresničuje svojo razvojno vlogo le, če bodo njegovi deli visoko decentralizirani in avtonomni. Le tako lahko ti elastično in hitro reagirajo na spremenljive pogoje trga, kar pomeni spremembo funkcionalne v divizijsko strukturo.

Sestavni del kulture poslovanja in filozofije sistema so pravila igre, ki veljajo za vse. Nedorečena pravila oz. nesankcionirano neizvrševanje vsebine našega samoupravnega sporazuma pa je še ena od osnovnih slabosti našega dela. Neizdefinirana odgovornost, predvsem vrha do baze, nejasne ingerence hromijo našo učinkovitost.

Ker v sozdu še nimamo dokončnih vizij dolgoročnega razvoja, moramo pri njihovem snovanju ustvariti odprt sistem za sprejem različnih idej in vključitev čim več ljudi, predvsem tistih, ki zdaj dremajo.

Menim, da bo tudi to premalo, saj nam manjka znanja in včasih celo volje; toda — ne odkrivajmo Amerike! Zato bi se morali pri oblikovanju razvoja dogovoriti tudi o angažiranju tujih institucij.

Ko bomo čez leto dni ob oceni prehojene poti dvajsetih let ugotavljali, da marsičesa v zapisanih ciljih nismo uresničili, se, če smo pošteni, ne bomo mogli zgovarjati zgolj na objektivne težave, kajti naredili smo samo toliko, kolikor smo bili pripravljeni.«

H. Merkač

Programska rešitev KOVINAR

Prispevek našega delovnega kolektiva k preobrazbi in razvoju računalniško-informacijske miselnosti

V prvih dneh letošnjega oktobra so se zbrali v štajerski metropoli najboljši kovinarji Jugoslavije. Razlog njihovega prihoda je bilo vsakoletno delovno srečanje. Delovna srečanja kovinarjev Jugoslavije pomenijo še zadnji preizkus teoretičnega in praktičnega poznavanja stroke najboljših kovinarjev vseh naših federalnih enot.

FINALE NAJBOLJŠIH

Da so to res najboljši predstavniki svojih poklicev, potrjujejo njihovi rezultati, ki so jih dosegli letos spomladi na regijskih in republiških srečanjih po naši domovini. Zbralo se jih je 192 v 12 različnih poklicih in po dva najboljša iz vsake federalne enote. Dvodnevno srečanje so pričeli s preizkušanjem svojega znanja v teoretičnem poznavanju splošnega in strokovnega znanja svojega poklica.

Po kratki sprostitvi ob ogledu znamenitosti Pohorja in po tovariškem srečanju z večerjo v TAM se je naslednji dan pričel še praktični preizkus znanja v številnih mariborskih delovnih organizacijah. Z zadnjim dejanjem — razglasitvijo rezultatov — se je v poznih večernih urah končalo 22. delovno srečanje kovinarjev Jugoslavije.

Ker so mi na voljo končni rezultati srečanja, ki so bili objavljeni v uradnem biltenu, mi dovolite, naj svojemu zapisu dodam še dvojice zanimivosti. Prednost »domaćega terena« je gotovo blagodejno vplivala na samozavest domačih kovinarjev. Mnogi so na koncu podvomili v verodostojnost računalniških izračunov. Žal se računalnik ni zmotil, tudi nezaželenih »posegov« ni bilo, to lahko zanesljivo potrdim. Ker smo v olimpijskem letu in smo še vajeni gledati tabelo medalj, naj dodam še ustrezno kovinarsko tabelo:

	1. mesto	2. mesto	3. mesto	vsota
Slovenija	7	5	2	14
Hrvaška	2	3	1	6
Črna gora	1	1	2	4
Makedonija	1	1	2	4
Srbija	1	1	—	2
BiH	—	1	3	4
Kosovo	—	—	1	1
Vojvodina	—	—	1	1

Kriterij poprečno osvojenih točk tekmovalcev na prvih treh mestih, kjer ima domača ekipa celih 42 točk prednosti, potrjuje izjemno ekipno pripravljenost slovenskih kovinarjev.

Druga zanimivost pa je uspeh naših »zlatih« fantov. Železarna Ravne je prispevala v republiško ekipo dva tekmovalca; oba sta postala državna prvaka! Praznik Ivan je med strojnimi kovači premočno zmagal s prednostjo dobrih 80 točk, Razdevšek Jože je bil najboljši med livarji.

RAČUNALNIŠKO SPREMLJANJE SREČANJA

Izvedbo takšnega delovnega srečanja omogoča množica ljudi v ozadju: organizatorji, komisije, žirija in ne nazadnje tudi računalniška obdelava podatkov.

Letošnje srečanje smo računalniško spremljali za večino poklicev v računskem centru CERTUS na računalniku DELTA 644 in povsem samostojno v računskem centru Mariborske livarne na računalniku MICRO PDP 11/73.

Računalniško spremljanje je omogočala v Železarni Ravne razvita programska rešitev delovnih srečanj kovinarjev z imenom KOVINAR. Ta rešitev je bila razvita v l. 1986 za takratno republiško srečanje kovinarjev na Ravnah.

SOZD Slovenske železarne, ki je pokrovitelj delovnih srečanj kovinarjev, je brezplačno odstopil programsko rešitev KOVINAR republiškem svetu sindikata Slovenije v neomejeno uporabo na vseh slovenskih regijskih in republiških srečanjih. Tako smo v zadnjih treh letih spremljali vsa domača koroška regijska srečanja, regijska srečanja na Gorenjskem in Štajerskem, vsa zadnja republiška srečanja in končno še tokratno zvezno srečanje kovinarjev.

NARAŠČAJOČA VLOGA INFORMATIKE

Nova veja znanosti — informatika — naglo in vztrajno prodira na področja ostalih znanstvenih vej zlasti tam, kjer je potrebno hitro, natančno in strokovno analizirati množico številskih podatkov in jih preoblikovati v zahtevano strokovno informacijo.

V tej bolj ali manj uspešni vlogi smo videli trenutno stanje naše informatike na delovnih srečanjih v zadnjih šestih letih: najprej v računskem centru Železarne Jesenice, v zadnjih treh letih pa v različnih računskih centrih v Sloveniji.

Osnovna naloga informatike je v začetku temeljila na zbiranju podatkov, njihovem preoblikovanju v koristno informacijo, sedaj se njena naloga počasi preoblikuje v bližanje računalnikove fizične in miselne prisotnosti neposrednemu uporabniku.

Vsa naša sedanja prizadevanja so se preusmerila od izdelave čim bolj izpopoljenega računalniškega postopka preoblikovanja podatkov in prenos stika z računalnikom in računskega centra v obrat k delovnemu mestu.

ČLOVEK — GLAVNA ZAVORA RAZVOJA

Doslej smo spremljali že več kot deset različnih delovnih srečanj. Kljub tako visokemu številu tudi tokrat ni šlo kot po maslu, zlasti ne zelo hitro. Zakaj?

Ozko grlo ni več računalnik, ne čim boljša programska rešitev in ne bolj ali manj številna ekipa na računalniku. Ozko grlo je še vedno človek; vsa različna množica sodelujočih.

Pri vsej stvari gre za pisano paleto človeških reakcij: od nervoze, treme, nezaupanja, pa do radovednosti, nejevernosti, kritičnosti in tudi zavračanja.

Človek se počuti nemočnega, nezanesljivega, celo odvečnega. Ob rutinskem delu z računalnikom je treba reševati tudi te spremljajoče pojave. V zelo kratko omejenem času pa se pozna vsaka minuta.

Prišli smo do osnovnega paradoksa. Glavni problem ni informatika, ampak druge vede: psihologija, pedagogika, ... To ni specifičnost delovnih srečanj kovinarjev, ampak velja povsod.

ČLOVEK + RAČUNALNIK = SEDANJA VIZIJA NAPREDKA

Če želimo po zastavljeni poti naprej, je treba pritegniti uporabnika tako, da dobi primerno zaupanje in željo po uporabi. Težišče računalniškega spremljanja se mora počasi premakniti v dneve priprave na srečanje. Samo srečanje je samo še brezhilna izvedba priprave in potrditev lastnih sposobnosti.

Naša želja je, da bi ekipo informatikov v celoti zamenjala ekipa neposrednih uporabnikov. Za doseg tega zastavljenega cilja je potrebno še veliko strokovnega dela. Hipotezo o zaviralnem vplivu človeka, ki se v bolj ali manj podobni obliki pojavlja povsod, bi rad na tem primeru konkretiziral.

Vloga neposrednega uporabnika na delovnih srečanjih pripada: strokovnjaku, ki vodi in nadzira tekmovanje v določenem poklicu in samemu tekmovalcu(ce). Tu je računalnik tudi najbolj podrl ustaljeno delovno prakso srečanj. Z uporabo računalnika je bila neupravičeno okrnjena vloga ocenjevalnih komisij.

STROJNI KOVAČI

sifra priimek in ime	delovna organizacija	federalna enota	teor.	prak.	skupaj	lista
1. 0904 PRAZNIK Ivan	Železarna Ravne	Slovenija	290	546,8	836,8	0
2. 0906 LETNAR Jože	Stol Kamnik	Slovenija	280	474,7	754,7	0
3. 0905 TAPARACEVSKI Aleksan	Metal.zavod Tito Škorje	Makedonija	170	482,7	652,7	0
4. 0901 IVICEVIC Vinko	Bratstvo Pucarevo	BiH	170	474,5	644,5	0
5. 0910 KRIVOKAPIC Milorad	ZBK Niksic	Črna gora	180	429,4	609,4	0
1. 0902 KOVACEVIC Ivan	Krusik Valjevo	Srbija	240	304,4	544,4	1
2. 0913 KENDERESI Iane	Brododradiliste Novi sad	Vojvodina	150	294,7	444,7	1
3. 0903 PETRIK MACKAS Djuro	Bratstvo Subotica	Vojvodina	210	205,4	415,4	2
4. 0908 DUGALIC Zijad	Bratstvo Pucarevo	BiH	210	196,0	406,0	1
5. 0912 MTRAJLOVIC Mirosljub	ZCZ Krasovcevac	Srbija	200	200,2	400,2	2

Člani ocenjevalnih komisij bi naj imeli na razpolago terminal in programsko rešitev. Tako bi lahko v miru in zbranosti že dneve pred srečanjem vnesli v računalniški spomin vse podatke o obdelovancih in kriterije ocenjevanja. Na računalniku bi lahko s pomočjo simulacije natančno in hitro testirali delo algoritma, pravilnost vnesenih podatkov in ustreznost kriterijev.

V času praktičnega dela srečanja simulirane podatke zamenjajo dejanske meritve in avtomatski izračuni odstopkov, doseženih točk, kritičnih odstopanj ipd. Strokovnjak ima tako v trenutku na razpolago celotno dokumentacijo, ki jo lahko na zelo visoki in kvalitetni ravni posreduje tekmovalcu.

Ocenjevalna komisija bi lahko na prizorišču samem takoj prikazala vsakemu tekmovalcu prednosti in slabosti njegovega dela. Takojšnja in celovita analiza vsakega izdelka v prisotnosti strokovnjaka že na regijskem nivoju, ki zajame največje število kovinarjev, bi bil najbolj koristen način izpopolnjevanja vsakega tekmovalca.

Primerna beseda, podkrepljena s strokovno oceno, je gotovo dodatni motivacijski faktor tekmovalcu, dvig kvalitetnega nivoja pa samo še logična posledica predhodno vloženega truda in napora.

LIVARJI - KALUPARJI

sifra priimek in ime	delovna organizacija	federalna enota	teor.	prak.	skupaj	lista
1. 1006 RAZDEVSEK Jože	Železarna Ravne	Slovenija	270	487,8	757,8	0
2. 1003 MARKOVIC Radovica	Radoje Dakic Titograd	Črna gora	230	497,2	727,2	0
3. 1004 HOSVAT Mjosen	Litostroj Ljubljana	Slovenija	270	456,5	726,5	0
4. 1011 GOLOVIC Mijord	ZBK Niksic	Črna gora	250	390,5	640,5	0
5. 1002 VAMTARIC Stjepan	ITM Zastrež	Hrvaška	240	393,3	633,3	0
6. 1016 JELOVAC Toma	IMT Novi Beograd	Srbija	250	377,8	627,8	0
7. 1007 DEJIC Husic	Trudbenik Bobaj	BiH	200	412,5	612,5	0
8. 1010 KRJESATARAC Redzep	Treeca Titove Kitrovia	Kosovo	240	365,2	605,2	0
9. 1013 SAKOTIC Stanko	Industrija alata Trebinje	BiH	200	376,8	576,8	0
10. 1005 SPOLJAR Josip	Kovina Veliko Irsovicce	Hrvaška	240	332,8	572,8	0
11. 1012 STANOJEVIC Svetlan	IMT Novi Beograd	Srbija	230	323,9	553,9	0
12. 1008 CENDE Ferenc	FAMIL Potisje ADA	Vojvodina	210	337,7	547,7	0

Uporaba računalnika se s samim delovnim srečanjem še ne konča. V računalniku shranjene rezultate srečanj lahko strokovnjak ponovno uporabi pri pripravi naslednjega srečanja, za analizo razlik med posameznimi srečanjmi, za pripravo tekmovalcev na srečanje itd.

Z izgrajevanjem uporabniško ukrojenega informacijskega sistema narašča vpliv in vloga uporabnika. Vloga informatika se kljub temu ne zmanjšuje, le njegovo področje se spreminja. Informatik mora opazovati uporabo programske rešitve in poleg opaženih napak in pomanjkljivosti sproti beležiti kritične točke rešitve, kjer bi z uporabo primernejšega algoritma, z dodatnim avtomatiziranjem, z vključitvijo »uporabnikove logike« skrojil rešitev čimbolj po meri neposrednega uporabnika.

Vse nanizane ideje o sedanjih vlogi informatike v neposrednem delovnem procesu niso novost. Novo, da ne rečem revolucionarno, bi pa bilo dosledno in uspešno izvajanje teh idej v konkretnih primerih, kjer se s prvo verzijo rešitve delo na projektu ne konča, ampak se v tej točki pravzaprav prične najučinkovitejši razvoj projekta na osnovi tesnega sodelovanja med uporabnikom in informatikom.

ZAKLJUČNA MISEL

Stroji so se ustavili, delovni vrvež je potihnil, prireditelj je zaključena, organizatorji so si oddahnili, delegacija tekmovalcev je še poromala k Hiši čvrtja, pred vsemi je spet navaden siv vsakdan. Je morda ostala kje prižgana drobna lučka upanja, brilivka, ki bo zasvetila v našo informacijsko prihodnost?

Mag. Ernest Kocuvan

PORTRETA LETA

Razdevšek in Praznik - naša državna prvaka

Vsa livarna je vedela za uspeh, saj je bilo sporočeno na oglasni deski: **Razdevšek** prvi tam in tam, čestitamo, sindikat. Torej tako vsi vejo, čemu sem spet tu. Zato korajžno stopim v halo. Tako kaj ga zagledam nekoliko stran v skupini in mu kar visoko pomaham. Pride v banduri, bolj suh kot ne, in-no, hec-črn po čelu prek očesa. Nič mu ne rečem, saj ne moti. To ga, že sicer črnogledga in s črnimi brki, potemni. Spet sva skupaj, mu rečem, pa me kar povabi v kontejner. Njegov delovodja Bogdan Arcet je notri. Kar smeji se mu, nam vsem trem, ker je uspeh takšen. Nisem za čestitanje, zato si kar odpustim in ga ne obremenjujem. Kar vprašam ga, kako je. Tisti v redu, nimaš kaj, pove

Jože Razdevšek

sproščeno, zadovoljno, ne kot zadnjič, ko je bil republiški prvak bolj slabe volje. Lepo je, če človeku nisi odveč. Kar sam od sebe se smeji in govori. Lasje so mu od zadnjič zrastle. Suče trikotnik z mize v roki. Rezultat sem pričakoval, želel sem si ga, uspel sem. Pri teoriji je šlo v redu, nimaš kaj. To sem vedel pred praktičnim, mi je bilo v moralno podporo. Pri praksi me je eden nesel, a sem vseeno uspel. Gladi trikotnikove stranice in pravi, da je bil drugič na državnem, lani še v Kragujevcu, ko je bil očitno oškodovan, letos se je pa pokazalo. Realno je bilo. Potrepljivo razlaga, ko zamešam kalup, model, formo, in že hoče pokazati razliko, pa ni treba, ker razčisti-va. Pomaga tudi delovodja. Roke, ki se še naprej igrajo, ima fine. Takšne lahko naredijo sleherno gubico na predpasniku nekajcentimetrovskega livarja, ki ga oblikuje po tekmovanjih. Res odločajo spretnost, natančnost, iznajdljivost, da veš, po kaj greš, ko se odločiš, da si ne v istem trenutku tudi premisliš, pravi. Pa so te roke spretno še za kaj drugega? Gobelina šiva, reče delovodja, da že vzamem za res, pa se šali; in gobe nabira, to pa ne za šalo, pač pa zares; in odbojko je igral za Dobrije, pa keglja. Trikotnik spet pada iz mrtve točke, vsi trije smo dobre volje. Malo zamori delovodja, ko spomni, da ravnatelj pa ni prišel čestitat. To je treba napisati, Jože pa se brani, češ, saj ni treba. Saj se pozabi,

pa tudi tekmoval ne bo več. Kako, rečem. Dovolj imam, zdaj sem se potrudil, sem dokazal, pokazal, kaj znam. Mislim, da moraš takrat nehati, ko si najboljši. Na regijskem še bom, ker se moraš dokazovati zaradi samega sebe, naprej pa ne, dosti je. Na regijskem so tvoji kolegi, še boljši kot na državnem, konkurenca je še večja. Tam veš, da jih pride 16 dobrih, se zagrižeš, pa je. Zlata medalja v žepu, in čast in slava, pa denar, s katerim bo letos zanj tudi železarna kar radodarna. Res, nimaš kaj, pa je prav, saj je tak uspeh tudi nagrada za Železarno Ravne in reklama. Saj nisem privatnik. Če je kdo na Elanovih smučeh prvi, je to reklama za Elan, če kovač ali jaz za fabriko, je reklama za fabriko. 17, 18 let, odkar je livar — kalupar v fabriki, si je to želel in dokazal, da ni vse, če si mehanik, pač pa tudi livar. Vstopi kolega, ta pa mu kar reče, da je črn po obrazu. Pa kar spusti trikotnik, dvigne lahno desnico k čelu in gre za črnobo. Ta roka ne bo kovala sveta, je premehka, umetniška, si mislim in grem, oni trije pa so dobre volje naprej, tudi cela livarna tistega dne.

Grem k Prazniku, kot sva zmenjena, v novo orodno kovačijo pri lahki. Samo par jih je notri, on tudi čisto blizu, hrust, kot je; kaj ne bi rekla bobu bob. Ta roka pa bo kovala svet, se spet spomnim na Cankarja, ko greva v delovodsko pisarno, delovodja pa ravno domov. Krepka in močna je, da je Večer, ki ga prime, ko si sedeva iz oči v oči, kot peresce v njej. Si videla, in mi ga pokaže z njim in kolegom z rožami pred Titovo grobnico v Beogradu. Delegacija s srečanja je odšla tja — v pozdrav in spomin; ta trojica verjetno zato, pravi, ker je bila slovenska ekipa na srečanju enotno oblečena, z lepimi oblekami, kot se spodobi. Gledam časopis in čitam z enim očesom, saj ni važno, kaj piše, mi bo že sam povedal. Na Dedinju je služil vojsko, tudi v grobnici je že bil prej enkrat. In vzame kartotečni list, da nima praznih rok, da spet ima peresce. Iz navade, gotovo, saj nima treme. Midva sva tako ali tako že večkrat bila skupaj, ko pa je vedno dober na tekmovanjih, v Beogradu ni bil prvič, na tekmovanju tudi ne, to je že važno, da nisi prvič. Če že pride, potem jo, treme, znaš obvladati. Pa pride zadnjih deset minut na tekmovanju, sama od sebe, vroče ti nekam postane, pa na Titovem grobu, ko se podpisuješ, ko daš svinčnik gor, tudi. Pa mine, premagati se da, če veš, da si pripravljen. On je letos bil. Brez skromnosti zato prizna, da je zmago pričakoval. Prepričan je bil v svoje sposobnosti, preizkusil se je prej po načrtu. Rezultat je zato enkraten. Te roke so uspešno kovale, po merah in ravno prav, da pri kovaškem križu ni počilo. Ne predolgo, in ni preveč segrel, ravno prav. Ima občutek, čeprav je jeklo bolj voljno, če je bolj toplo, kar pa je past, saj je potem bolj hrapavo. Popravi si kapo in malo

utihne. Hripav je, pa se ne spomnim, ali vedno ali samo zdaj, ko so se po uspehu veselili, saj je bilo vzdusje na tekmovanju odlično. Ni bilo nevoščljivosti. Eden iz Srbije je ves čas navijal zanj, privoščim ti, mi je rekel, ker si v redu pripravljen in si zmago zaslužiš. Meni pa je res šlo. Bal sem se samo, da ne bi preveč hitel, pa napake delal, veš, kako je. To je ravno tako, kot če zjut-

Ivan Praznik

raj konja vprežeš, ne smeš se spustiti iz koncentracije, vleči je treba do konca. S konjem — saj res, ko je tak hrust, je gotovo kmet. Pa ni, le včasih gre k ženinim staršem na kmetijo pomagat, drugače pa dela pri svoji bajti v Podgori. Kovaške tradicije tam nič ni, le oče je žerjav vozil v težki kovačnici. Pa mu je

rekel, samo za kovača ne, ker je tam delo na ho-ruk, težko, da ne bi trpel. Zato je šel v industrijsko, hotel je za strugarja, pa še zdaj vidi, kako so '68. stali v razredu, pa so jih šest določili za kovače. Tudi njega, da bo koval. Te roke bodo kovale svet, spet mislim, vprašam pa ga, zakaj tako rad tekmuje. Bolj hitro zasuče tisto peresce v rokah. Zato, ker rad dela, junak dela. Če ne bi delal, bi zbolel. Kaj boš drugega, 18 let že delam to delo. Drugo pa so seveda nagrade, ki vlečejo. Nagrada mora biti. Bolj je visoka, bolj je vabljava, bolj se boriš zanj, več ti pomeni, ko je tvoja.

Izrečem čestitko, ko je končno možno. Tehtam, koliko mu pomeni, v teh dneh zasutemu s čestitkami in aplavzi, ta besedica — čestitam, ko se ročice izgublajo v njegovih rokah. Razveseljuje ga, hrusta!

Helena Merkač

Čestitki

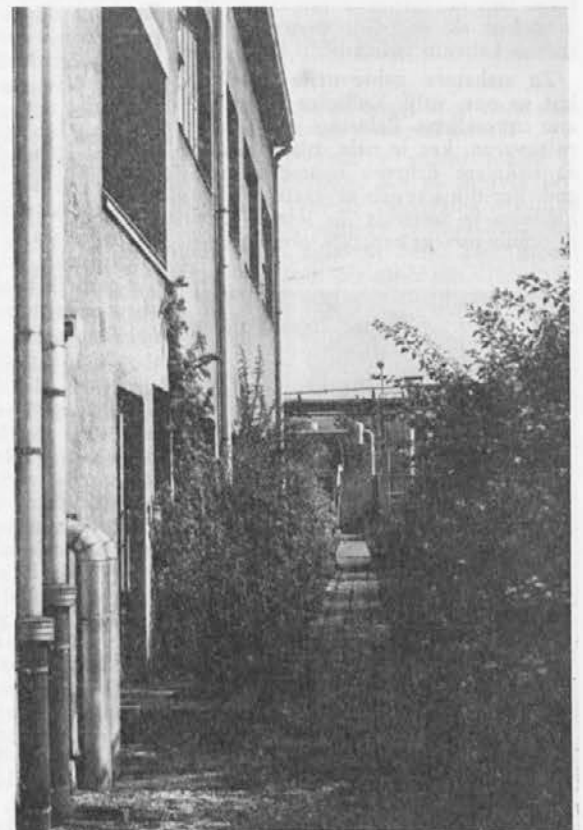
Ivanu Prazniku, orodnemu kovaču, za doseženo 1. mesto na 22. delovnem srečanju kovinarjev Jugoslavije v Mariboru, čestitamo in želimo, da bi nas še naprej zastopal in razveseljeval s svojim delom in s tem naznanjal, da na naših Ravnah kovaška kladiva res mogočno pojo.

Sodelavci — orodni kovači SGV

Na srečanju kovinarjev Jugoslavije 8. oktobra v Mariboru je naš sodelavec **Jože Razdevšek** osvojil prvo mesto v poklicu livar-kalupar. Čestitamo!

IO OOS Jeklolivarne in sodelavci

»Vrtna ulica«

BESEDA DELAVCEV

Delo je odvisno od nas, mi od našega dela

Erih Sirk, vodja končne kontrole v SiD

NIMAMO POVRATNIH INFORMACIJ

»V članku o valjih v oktobrski številki Informativnega fužinarja je bilo omenjeno, da je tudi končna kontrola eden možnih krivcev za reklamacije. Nič pa ni bilo napisano, v kakšnih razmerah kontrolorji kakovosti delamo.

Za ilustracijo navajam podatek za september: V prvi dekadi je bilo odpremljenih 24 valjev, v drugi 133 in v tretji 207. V zadnjih dneh meseca je nemogoče opravljati 100-odstotno kontrolo, saj če hočeš valj res vsestransko izmeriti in preveriti pravilnost tudi vseh 16 lukenj na vsakem, potrebuješ za to pol ure. Kje naj v tisti noriji vzameš toliko časa?

Razen tega je kontrola kakovosti nenehno pod pritiskom proizvodnega tozda, ki hoče doseči planirano realizacijo. Četudi ugotovimo napake na izdelkih, pritiskajo na nas, da podpišemo odpremlni list. Ko pride reklamacija, jih zopet slišimo, zakaj smo dovolili odpremliti slab izdelek. To se dogaja že vseh trideset let, kar sem tu, nič se ni spremenilo, nič izboljšalo, in se mi zdi že vse skupaj neresno. Zaradi takih razmer človek izgubi veselje do dela.

Mislím, da je tako zato, ker smo v tovarni nepravilno organizirani.

Jože Lojen, vodja kontrole kakovosti v Kalilnici

OD KAKOVOSTI NAŠEGA DELA JE ODVIŠEN UGLED ŽELEZARNE

»Na sedanjem delovnem mestu sem pet let, prej sem bil delovodja v Kalilnici. Poznam tehnologijo in agregate v Kalilnici in to mi pri delu precej pomaga. Vendar je zame odločilen izdelek. Meritve pokažejo, ali je dober ali ne. Gre predvsem za trdoto kaljenih izdelkov.

Za nekatere zahtevnejše izdelke, kot so npr. valji, Kalilnica ni ustrezno opremljena. Zalostno je, da mora tovarna, kot je naša, iskati usluge za nekatere delovne operacije drugod, ker nima svojih agregatov. Naša kalilnica je zastarela, že leta in leta ni dobila novega agregata, obnavljanje

Vsak tozđ je tovarna zase, vsak vidi le svoje koristi, napake pa samo pri drugih. Morali bi bolj gledati na skupne, fabriške interese, vsi skupaj pa bi potrebovali več odgovornosti do dela. Vsak ve, kako mora opraviti svoje delo, pa vendar marsikdo dela drugače. In za to ne odgovarja.

V tovarni delujejo službe za študij dela. Zakaj ne ugotovijo, kje so napake, zakaj delovnih procesov ne skoordínirajo, da bi proizvodnja normalno tekla? Škoda je časa, ki ga na ših tu zabijemo v prazno, še bolj škoda tistega, ko hitimo, saj so v naglici napake pri delu najštevilnejše.

Ljudje se moramo začeti zavedati, da je kakovostno delo nujno. To velja tako za vodstvene in strokovne delavce kot za delavce pri obdelavi. Morda bi bilo bolje, ko bi imeli več neposrednih stikov s tistimi, ki naše izdelke uporabljajo. Včasih je bilo tako in smo se sproti dogovarjali o pomanjkljivostih naših izdelkov in o posledicah. Zdaj v proizvodnji ne zveemo, kako se je npr. pri kupcu obnašal valj, ki smo ga poslali pogojno, ki je bil na spodnji meji predpisanih toleranc ipd. Skratka, nimamo rednih povratnih informacij in to odločívne končne kontrole v mejnih primerih otežuje.

starih pa ne pomaga veliko, da bi lahko posodobili tehnologijo toplotne obdelave.

Kot že marsikoga, tudi mene jezi neenakomerna razporeditev dela v Kalilnici. Delo, ko je vsa mesečna proizvodnja natrpana v nekaj dni, je nemogoče. Večino izdelkov, razen valjev, je treba za končno kontrolo pripraviti, obrusiti. Ko je tako vse na kupu, pomeni to za kontrolorje tudi fizičen napor, da ne govorim o tem, da se v takem direndaju ne dá dosledno kontrolirati. Zal kaže, da tega problema ni mogoče rešiti. Še iz Pnevmatike, ki jo muči pomanjkanje naročil, pripeljejo vse, kar imajo, ob koncu meseca, in hočejo imeti narejeno takoj.

Zaradi takega načina dela je razumljivo, da delo ni vedno tako opravljeno, kot bi moralo biti. Za toplotno obdelavo pa velja, da je tehnologija zelo pomembna. Nedslednost pri tehnologiji se odrazi na izdelku takoj ali pa šele pozneje. Težko je tudi ugotoviti, v kateri fazi je bila storjena napaka. Pred časom se je pojavil problem pokanja valjev. Metalografske raziskave niso pokazale vzroka pokanja, ljudje, ki delajo v toplotni obdelavi, pa tudi niso povedali, ali so šli kje mimo tehnoloških predpisov. Razumljivo, vsak se boji za svojo plačo, toda če ne ugotoviš vzroka, tudi napake ne moreš odpraviti. Končna posledica pa je ta, da izgubljam ugled kot Železarna Ravne, ker ne obvladamo tehnologije nekega izdelka.

Branko Rožen, kontrolor kakovosti v Industrijskih nožih

IZBOLJŠATI JE TREBA ORGANIZACIJO DELA

»Pri nas je stoođstotna končna kontrola izdelkov. Ko bi bila proizvodnja enakomerna, bi kontrolorji delo opravljali brez posebnih težav, ker pa je večina odpreme v zadnjem delu meseca, je včasih prav težko delati. Otepamo se s prostorsko stisko, a tudi časovno dela ne zmoremo opraviti v rednem delovnem času; velikokrat si moramo pomagati z nadurami.

Ker tudi v obdelavi hitijo, da bi dosegli mesečni plan, je na izdelkih več napak; v končno kontrolo pridejo celo taki, na katerih manjkajo posamezne faze obdelave in jih moramo vračati v proizvodnjo.

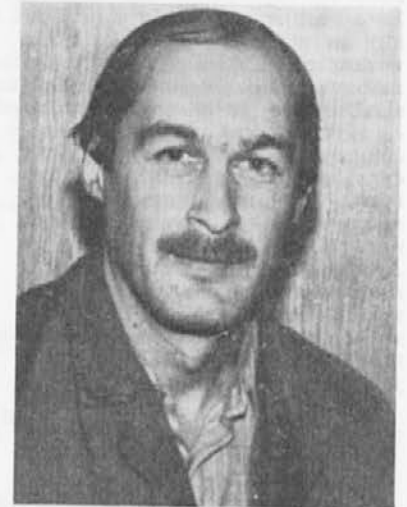
V končni kontroli ugotavljamo dimenzijsko natančnost, trdoto ter s ferofluksom iščemo razpoke v materialu. Način kontrole je za vse izdelke enak, različni pa so kriteriji potrjevanja kakovosti. Tehnološko in funkcionalno neustreznih izdelkov v nobenem primeru ne dovolimo pošiljati kupcem, zato pa pri izdelkih za domače kupce včasih toleriramo tako imenovane lepotne napake, češar si pri izdelkih za izvoz ne moremo privoščiti. Zgodilo se je že, da smo ameriški kupcu poslali (po dogovoru z vodstvom tozda) nože z rahlo poškodovano površino, pa smo dobili reklamacijo.

Takim nerodnostim, ki samo jemljejo ugled železarni, se lahko izognemo edino z boljšo organizacijo dela. Ko bi bila proizvodnja, in s tem odprema, enakomerno razporejena skozi ves mesec, ne bi bilo toliko nepotrebnega hitenja in prehitevanja postopkov obdelave, zato bi bilo tu-

Sonja Pirnat, pomočnica pri komornih pečeh v Kalilnici

DELO NI DOBRO RAZPOREJENO

»Pri nas se večkrat zgodi, da smo za dan, dva ali tudi več v mesecu brez dela. Delamo za Stroje in dele, SGV, Pnevmatične stroje. Pozna se predvsem pomanjkanje dela za Pnevmatiko.

di manj napak. Seveda bi se moral spremeniti tudi splošen odnos do dela. Kontrola kakovosti sama ne more ničesar spremeniti, če se ljudje ne zavedajo, da je mogoče (dobro) prodajati samo dobre izdelke. To pravilo ne velja več samo na tujem, ampak tudi že na domačem trgu. Potrebna bi bila torej dosledna samokontrola vseh delavcev. Da znamo dobro delati, smo že večkrat dokazali, vprašanje pa je, zakaj nekateri včasih delajo tudi slabo. Če je vzrok v tem, da še vedno nismo uveljavili načela: Za dobro delo dobro plačilo, potem moramo to načelo čim prej uveljaviti. V prvi vrsti pa je treba seveda izboljšati organizacijo dela, da bo dobro delo sploh omogočeno.

Pri komornih pečeh delamo ženske. Večinoma kalimo manjše izdelke, včasih pa pridejo tudi večji kosi. Ker jih dvigujemo ročno, je naše delo kar precej naporno. V bližini so solne kopeli, zato smo izpostavljeni tudi tem zdravju škodljivim hlapom. Vseeno pa imam svoje delo rada in ga ne bi želela izgubiti. Kadar zdaj ni dela za nas, gremo navadno delat kaj drugega. Čistit in pospravljat po hali ali kaj takega. O tem, da bi me za stalno premestili, še nisem razmišljala, a če bi prišlo tako daleč, bi morala sprejeti tudi to. Vendar mislim, da za zdaj te nevarnosti še ni. So namreč dnevi, ko imamo zelo veliko dela in tedaj bi bilo treba narediti kar vse naenkrat, za vse se zelo mudi. Problem je torej v tem, da delo ni dobro razporejeno. Zal na to delavci v Kalilnici ne moremo vplivati. Zelela pa bi si, da bi se nam izboljšalo delovno okolje. Na globinskih pečeh kalijo vsak dan in pri kaljenju z oljem se močno kadi. Dim in plini se ulegajo na nas, ki delamo v hali, in moramo jih vdihavati dan za dnem. Storití bi morali kaj, da bi izboljšali ventilacijo.

Maks Pučelj, koordinator na formavtomatu v Jeklolivarni

POTREBUJEMO SPODBUDEN SISTEM DELITVE OD

»Izučil sem se za livarja in nekaj let delal na peskometu, nakar sem zbolel. Vpisal sem se na tehnično šolo in postal tehnolog za probe v PD, nato sem bil delovodja v strojni kaluparnici. Zanimalo me je predvsem dnevno planiranje proizvodnje, zagrizel sem se v to in postal koordinator. To je zanimivo, razgibano, naporno delo. Če je sodelovanje med oddelki dobro, gre, drugače ti žre živce.

Formavtomat se mi zdi dobra nalozba, žal pa smo imeli do zdaj zanj premalo naročil. Morali bi ga bili dobiti že nekaj let prej. Sicer delavci razumejo težke razmere v proizvodnji. Če tu ni dela, grejo pomagat drugam, kjer je ozko grlo, npr. v čistilnico. Na formavtomatu je dobra, homogena, delavna skupina. Če tu ni naročil, zanje najdemo drugo delo. Nekateri mislijo, da se v Jeklolivarni ne dela, vendar to ni res. Je pa veliko neprijetnega prerazporejanja delavcev zaradi občasnega pomanjkanja dela v posameznih oddelkih.

Trdno upam, da bo sanacija v tozdu uspela. K temu bodo gotovo prispevale tudi kadrovske spremembe, pa okrepitev nekaterih služb. Seveda bo moral svoje narediti vsak delavec v tozdu, predvsem s tem, da se bo izboljšala kakovost našega dela in da se bomo bolj držali rokov.

Na formavtomatu se da dobro delati. Vsako delo tudi hitro naredimo. Zamude ne nastajajo tu, ampak prej, pri pripravi dokumentacije, modelov. Svoje bodo morali narediti tudi

jeklarji, da bodo še izboljšali način litja.

Na vsak način se moramo s skupnimi močmi izkoptati iz položaja, ko mnogi ne zaslužijo dovolj za preživetje svojih družin. Sindikat s svojimi podporami ne more reševati družinskega proračuna delavcev. Delati moramo tako, da bomo vsi zaslužili

dovolj za življenje. K temu lahko pripomore spet le večje prizadevanje pri delu. Ljudje so voljni delati, veselje je, če je delo. Zato morajo pristojne službe storiti res vse, da ga bomo imeli, uvesti pa moramo tudi tak sistem delitve OD, ki bo ljudi resnično spodbujal k dobremu in zavzetemu delu.«

Bruno Miler, peskalec v težki livarni

ŽELIMO SI IZPLAVATI IZ KRIZE

»Moje delo ni toliko fizično naporno, ampak je težko zaradi tega, ker odpravevalne naprave ne delajo dobro. To je težek obrat in je skoraj nemogoče, da bi odstranile ves prah. Sicer se pa vsak zaveda, da je treba na ših tu tudi nekaj narediti.

Doslej mi še dela ni primanjkovalo; če ga kdaj ni na mojem delovnem mestu, si ga najdem drugje v hali. Včasih je bilo precej zastojev zaradi slabe organizacije dela, v zadnjem času pa se mi zdi, da se je to precej izboljšalo. Veliko lažje je delati, če je delo enakomerno razporejeno skozi ves mesec, kot pa, če prve dni postopaš brez dela, po 20. pa nastane cirkus. Upam, da v tak način dela ne bomo več zašli. Želim si tudi, da bi imel tozod dovolj naročil za vse obrate in da bi se rešili izgube. Vsi smo pripravljeni delati in prispevati nekaj za to. Hudo bi bilo, če bi ostali brez dela. Sam še nisem bil v strahu zanj, a ne morem si misliti, kako je, če ne moreš jasno gledati v prihodnost. Imam družino in mi ni vseeno, kako bo naprej. V tozdu je šeststo delavcev in vsi si

želimo, da bi že našli pravo vodo, po kateri bi lahko izplavali iz te krize. Našli jo bomo, če bomo držali skupaj in potegnili vsi v isto smer.«

Janez Horvat, prebijalec vzmetnih listov v Vzmetarni

RADI BI VEDELI, KAJ BO Z NAMI JUTRI

»V Vzmetarni sem se zaposlil pred 20 leti. Rekli so mi, da bom tu delal začasno, ker bodo to proizvodnjo ukiniteli. Zdaj se mi tu izteka že drugo desetletje ob enako napornem delu, v enako težkem okolju in ob enakem, prav nič izboljšanim agregatu. Na ših tu moram ročno preložiti po 15 do 30 ton materiala.

Sprašujem se, kaj delajo naši vodstveni in strokovni delavci. Občutek imam, da se prav nič ne pobrigajo za nas, navadne delavce. V obrat pridejo samo, ko se zbojijo, da ne bi dosegli plana. Rečejo nam: »Stisnite, naredite to, da bomo imeli dovolj za plače!« Kadar smo zahtevali večje OD in nove stroje, so nam odgovarjali, da moramo varčevati za slabe čase. Zdaj so tu slabi časi, a fabrika nima denarja za nas. Pravijo, da bodo Vzmetarno ukiniteli, ne povejo pa, kaj bo potem z nami. Ko smo zahtevali, da bi nam priznali težke delovne razmere in nam uredili beneficirano delovno dobo, so samo zavlačevali. Merili so in merili napore in okolje na naših delovnih mestih — letos spomlad so opravili še zadnje meritve. Ugotovili so, kot smo zvedeli, da smo upravičeni do beneficiranega staža, odločb nam pa niso in niso poslali. Zdaj nam zagotavljajo, da se bo končno le vse uredilo. Bali smo se, da bodo čakali tako dolgo, da bo ta proizvodnja res ukinjena, potem pa rekli, da ne moremo zahtevati pravic od dela, ki ga ni več. Nas je tu veliko, ki smo leta in leta žrtvovali zdravje in življenjske moči, zdaj pa

nimamo nič od tega, le-to nam dajo vedeti, da smo v fabriki odveč.

Na sestankih v našem tozdu se govori marsikaj. Ko pa delavci pridemo s svojimi zahtevami, zmanjka časa. Naše zahteve pridejo kvečjemu do naših oglasnih desk, kam naprej ne. Vsaj reši jih nihče ne.

Res je v našem tozdu veliko ne-kvalificiranih delavcev, tudi takih, ki nimajo popolne osemletke. Vseeno pa dobro delamo in znamo narediti kvalitetne vzmeti. Zato imamo pravico do boljših plač, do boljših delovnih pogojev in tudi do tega, da bi vedeli, kaj bomo delali jutri.«

Mojca Potočnik

Anton Vušnik, avtomehanik specialist v tozdu Transport

NOČEMO IZGUBITI SAMOUPRAVNIH PRAVIC

»Ponovitev referendumov v našem tozdu ni uspela, kar se mi zdi razumljivo. Tudi jaz sem bil proti.

Transport je bil v Železarni Ravne vseskozi nekakšen privešek, nedonošenček. Nobeden ga ni maral. Ob ustanovitvi tozdoz se ta dejavnost ni ujemala z nobenim tozdom v železarni. Imeli so nas za nekvalificirano delovno silo, za nekaj manjvrednega. Z ustanovitvijo tozda smo dobili določene pravice. Naenkrat so tudi nas morali upoštevati. Odločitve našega delavskega sveta in drugih sa-

moupravnih organov so imele enako težo kot v drugih tozdi. Uredilo se je nagrajevanje naših delavcev, kar je bilo prej največje jabolko spora. Zaradi vsega tega delavci niso za to, da bi tozod izgubili. Bojijo se avtomatizma, da bi samo dva delegata v skupnem delavskem svetu novega tozda bila vedno preglasovana. Bili bi zopet v položaju kot pred ustanovitvijo tozda Transport.

Resnici na ljubo moram reči, da nas je k tako odločnemu stališču, da ne damo tozda, pripeljal zgled tozda ETS. Na začetku naši argumenti niso bili tako jasni. Mi bi bili pripravljeni sprejeti novo organiziranost, ko bi v njej videli izboljšanje rezultatov. Menim, da smo tozod, ki izpolnjuje zastavljene cilje, zato se mi zdi njegova ukinitve nerazumljiva. Kot da bi hoteli spremeniti tok reke, češ, potem bo v njej vedno več rib. V resnici pa je voda vedno bolj umazana.

Z izgubo tozda in s tem naših samoupravnih pravic bi se vrnili v položaj, kakršen je nam že znan: postali bi spet kolektiv, poln razprtij, ki ga nihče ne upošteva. Tega pa nočemo, zato referendum pri nas ni uspel.

Zaenkrat torej ostanemo tozod. Če pa bo novi zakon predvidel drugače, se mu bomo seveda prilagodili.«

P. S.: Ko je bila redakcija 11. številke Informativnega fužinarja že zaključena, smo dobili obvestilo, da so z Zavoda za pokojninsko-invalidsko zavarovanje iz Ljubljane že prispelle odločbe o benefikaciji najtežjih delovnih mest v Vzmetarni. Tako so zahteve in želje vsaj nekaterih delavcev — vzmetarjev končno izpolnjene.

SPREMLJAMO DELOVNI PROCES

STISKALNICE ZA AMERIKO

Kakor v prejšnji številki, lahko tudi tokrat z veseljem ugotovimo, da dejavnosti v zvezi s proizvodnjo kompleta stiskalnic za ZDA potekajo v skladu s terminskim načrtom.

Vodja konstrukcijskega biroja dipl. inž. Jurij Pratkanec je povedal, da so naročene vse komponente, tudi tiste iz uvoza. V obdelavo so že začeli prihajati posamezni deli — zvarjenci in ulitki. Prispel je tudi del kupljene opreme.

Ker gre za objekte izjemnih velikosti, jih bo v naši montažni hali težko sestaviti. Po pogodbi sicer tu ne bo treba sestaviti in preizkusiti vseh stiskalnic, temveč samo prvo, ostale pa le po sklopih, vendar je tudi za montažo te treba najti tehnične rešitve. Odločili so se, da bodo stiskalnice postavili na dno montažne jame, a še tako bo do kavlja žerjava komaj 100 mm prostora. Izdelati bodo morali tudi posebno obešalo za montažo glave.

vzročajo nezaupanje ameriških in tudi drugih poslovnih partnerjev do nas, kar se kaže v tem, da so nekateri potencialni kupci nehali zanimati za naše izdelke.

Vendar se poslovni stiki s tujino še nadaljujejo in naši proizvajalci strojev pričakujejo, da bosta v kratkem sklenjeni dve novi pogodbi z ameriškim partnerji.

Za firmo Zenith iz Detroita naj bi Stroji in deli izdelali celotno linijo stiskalnic z orodjem in mehanizacijo. Čeprav bodo orodje verjetno izdelali skupno z italijansko firmo Comes, pomeni pridobitev in izpolnitev tega naročila korak naprej v celotni ponudbi naše strojegradnje, ki si prizadeva preiti od posameznih strojev na zaokrožene proizvodne linije.

Ta usmeritev naj bi se nadaljevala tudi pri naslednjem projektu, o katerem se predstavniki Železarne Ravne že resno dogovarjajo z ameriškim kupcem. Gre za

Modelar

V septembru je bila dobava primarnih energentov normalna, prav tako pa tudi proizvodnja in oskrba porabnikov s sekundarnimi energenti. Za normalno oskrbo porabnikov s kisikom smo v Tovarni dušika Ruše nabavili 114.310 kg kisika ali 20,33% od skupno porabljenega. Dobava kisika iz Tovarne dušika Ruše je bila večja kot sicer zaradi preusmeritve kisikovega kompresorja Termomeccanica v pridobivanje komprimiranega zraka, ker je bil v okvari el. motor zračnega kompresorja ER 9/2. Kompresor ER 9/2 je bil izven obratovanja od 28. 8. do 19. 9. 1988, nakar smo kompresor Termomeccanica ponovno vključili za pridobivanje kisika. Porabljeni argon smo v celoti nabavili iz uvoza.

Poleg redne oskrbe porabnikov s primarnimi in sekundarnimi energenti smo v septembru zbrali še 8.900 l odpadnega olja, z destilacijo odpadnega nitro razredčila pa smo pridobili 1.120 l uporabnega nitro razredčila. S tem nekoliko zmanjšamo energetske stroške, istovrstno pa zmanjšamo onesnaženje okolice (problem odlagališč). Iz primerjave porabe energentov smo ugotovili, da so bile porabe primarne kakor tudi sekundarne energije v večini primerov pod planom, le acetilen, hladilna voda, STV in kisik so bili nad planiranimi porabami. Prekoračitev acetilena za 11% je bila na račun razreza oz. priprave vložka za taljenje, kot tudi večje porabe, namenjene za varilska dela. Za 8,3% smo prekoračili porabo sanitarne tople vode in za 9,3% hladilne oz. pitne vode. Poraba je večja zaradi polnjenja in rednega obratovanja sistema zimskega bazena.

Ugodna je bila tudi poraba skupne toplote ZP + PB + M in je znašala v septembru 89,9%, kar je manj od plana za 10,1%.

Iz primerjave specifičnih porab na proizvodnjo pa je ugotovljeno, da so proizvodnje v primerjavi z lanskim septembrom manjše za okoli 6%, le skupni vložek je bil večji za 12,5%. Specifične porabe pa so se gibale v mejah lanskih, razen specifične porabe na skupni vložek, ki je bila manjša za 15,1%. Dokaj ugodne so bile specifične porabe v tozidih metalurške proizvodnje, tako v primerjavi z lanskim septembrom, kot tudi v primerjavi s planom, saj so bile vse pod planom. Večja specifična poraba toplote je v primerjavi s planom le v valjarji za 5,2% in v TSD v primerjavi z lanskim septembrom za 137,4%. Torej je v tozidih osnovnih dejavnosti metalurške proizvodnje bila poprečna specifična poraba v mejah plana, kar velja tudi v primerjavi z lanskim septembrom.

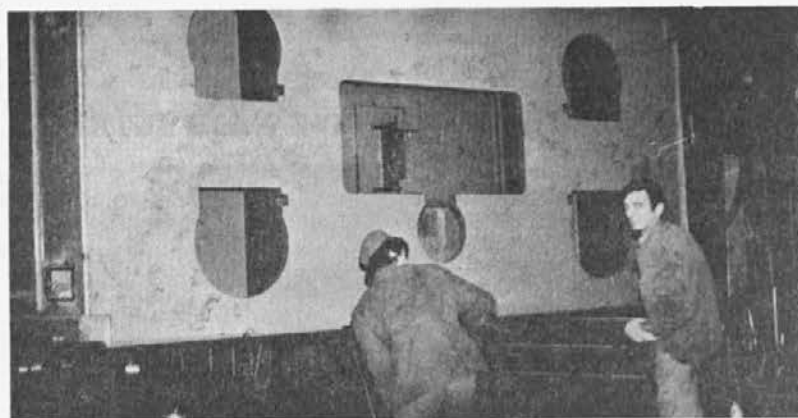
Planirane specifične porabe na žarilnih in ogrevalnih pečeh pa so bile prekoračene v valjarji za 5,5%, v kalilnici za 30,7% in v industrijskih nožih za 42,3%. V primerjavi s septembrom 1987 so le-te bile večje v tozidu Jeklarna za 18,2%, v Kalilnici za 43,9% in v Vzmetarni za 12,0%. Poprečne specifične porabe na ogrevalnih in žarilnih pečeh pa so v primerjavi s planom in lanskim septembrom bile manjše od plana.

Glede na odstopanje specifičnih porab oziroma rast bo treba zavzeti strokovne ukrepe, da bi le-te zmanjšali tudi tam, kjer so še občutno previsoke, in bi le tako zmanjšali stroške in izboljšali finančne rezultate. Poleg oskrbe z energenti smo v septembru pripravili še vse potrebne ukrepe za začetni zagon centralne kurjave v železarni in mestu, na Prevaljah pa se je priklopilo na plinovodno omrežje deset individualnih hiš.

Količinski in vrednostni pregled porabe energentov v Železarni Ravne v septembru 1988:

1. Primarni energenti	Poraba	Str. v 000 din
Elektro energija	18.350.340 KWh	2.010.294
Zemeljski plin	4.128.806 Sm ³	1.934.189
Butan propan	14.605 kg	15.859
Mazut	534.070 kg	354.719
Koks	1.000 kg	288
Karbid	15.400 kg	20.097
2. Sekundarni energenti	Poraba	Str. v 000 din
Acetilen	5.470 kg	50.243
Industrijska voda	1.757.787 m ³	309.753
Sanitarna topla voda	9.863 m ³	39.040
Para	5.458.700 kg	439.984
Kisik	549.842 kg	168.837
Komprimirani zrak	5.987.370 m ³ _n	114.169
Čisti dušik	177 m ³ _n	1.065
Tehnični dušik	29.168 m ³ _n	7.994
Argon	11.681 m ³ _n	76.597

Ing. Ferdo KOTNIK

Pah za ameriško stiskalnico

Konstrukterji bodo skupno z oblikovalko Fišerjevo poskrbeli za primeren estetski videz teh stiskalnic. Barve so že naročili.

Dogovarjajo se tudi o načinu transporta. Medtem ko bodo stiskalnice do Kopra vozili s posebnimi priklopniki, saj so za železniške vagone prevelike, se o načinu prevoza čez Atlantik menijo z ladjarji.

Čeprav torej pri nas dela potekajo po načrtu, pa je inž. Pratkanec izrazil določeno zaskrbljenost, saj alarmantne vesti, ki se širijo o Jugoslaviji v tujini, po-

zanimiv projekt — linijo za izdelavo tesnil za glave motorjev, ki naj bi jo Stroji in deli naredili za firmo Mc Cord Gasket Division.

Dvoje naročil za Ameriko pa je bilo pred kratkim izpolnjenih. Zadnje dni oktobra in v začetku novembra so monterji Strojov in delov in ETS v Detroitu montirali in dali v pogon stiskalnico DE 315, iz Železarne Ravne pa so že odposlali stiskalnico EDE 100 firmi Curtis v Los Angeles.

Mojca Potočnik

OSKRBA Z ENERGIJO

Medtem ko smo v komentarju za avgust pisali o podražitvi naftnih derivatov, ugotavljamo v septembru višje cene zemeljskega plina, acetilena, karbida in argona. Podražitve teh vrst energentov so višje pri:

— zemeljskem plinu	za 21,4 %
— acetilenu	za 30,5 %
— karbidu	za 35,4 %
— argonu	za 11,1 %

Posledica teh podražitev so višji stroški porabljene energije, ki se bo nujno odražala tudi v višjih stroških proizvodnje jekla.

Po okvirnem izračunu znašajo skupni stroški porabljene energije v železarni za september že 5,23 milijarde din, to pa je že za 20% več kot avgusta.

Na tono blagovne proizvodnje znašajo stroški porabljene energije v septembru 467.958 din, kar je v primerjavi s prejšnjim mesecem več le za 1,1%.

Da ta vrsta stroškov v septembru ne odstopa v večji meri, je treba odgovor iskati v večji blagovni proizvodnji, ki je v primerjavi s podatki za avgust večja za 18,8%.

Vzmetarna v Železarni Ravne da ali ne

DOSEDANJA STALIŠČA O USODI VZMETARNE

O obstoju ali prenehanju vzmetarne se v železarni govori že dolga leta, resno pa so o nadaljnji usodi te proizvodnje samoupravni organi in vodstvo tozda Vzmetarna s poslovnim odborom in razvojnimi službami začeli razpravljati leta 1978, ko so kupci (slovenske avtomobilске tovarne in firma MAN iz Nemčije) izrazili željo, da bi se ravnska vzmetarna preusmerila v proizvodnjo parabolčnih vzmeti.

Stališče tozda je bilo vseskozi, da se je treba prilagoditi tržišču in proizvodnjo vzmeti posodobiti. Hkrati, ko bi ustregli željam kupcev, bi tudi olajšali delovne razmere delavcem tozda. Stališče, da je treba proizvodnjo vzmeti v Železarni Ravne nadaljevati, so utemeljevali s tem, da ima ta proizvodnja v železarni že polstoletno tradicijo, da gre za finalni izdelek, kar je v skladu z dolgoročno usmeritvijo železarne v finalizacijo, in s tem, da so delavci tega tozda dolga leta akumulirali sredstva za druge tozde, torej imajo pravico tudi do investicije v svojem tozdu.

Nasprotno temu je bilo stališče poslovnega organa Železarne Ravne. Menil je, da se proizvodnja vzmeti ne vklaplja v osnovni koncept Železarne Ravne, ki je »tovarna plemenitih jekel«, za vzmeti pa ne uporabljamo visoko-

kokvalitetnega legiranega jekla. Medtem ko smo vložek za vzmetarno prvotno izdelovali in valjali doma, so potem, ko je Železarna Štore dobila kontiliv, izdelavo vzmetnih jekel prepustili njej. Tako je program Vzmetarne za ravnsko železarno še manj zanimiv, saj ne predeluje domačega jekla. Prilagajanje tržišču je vodstvo železarne razumelo v tem smislu, da bomo vzmetarno na Ravnah ukiniteli, ko se bo poraba klasičnih vzmeti tako zmanjšala, da tozda ne bo imel več kaj delati. Ukinitve so utemeljevali tudi s tem, da so v Kraljevu zgradili sodobno vzmetarno, ki izdeluje tudi parabolčne vzmeti in ima zmogljivosti, s katerimi je mogoče zadovoljiti potrebe jugoslovanskih proizvajalcev gospodarskih vozil.

Prvi rok za ukinitve je bil leto 1985, nakar so ga večkrat prestavili (na leto 1987, 1988, 1989, 1990), ob koncu l. 1987 pa so PO in strokovne službe sklenili, da »bomo proizvodnjo vzmeti prisiljeni obdržati najmanj še 5 let s minimalnimi vlaganji«. Ta sklep še velja, če seveda razmere na tržišču agonije tozda ne bodo pospešile, oziroma, če bi volja tozda in zahteve kupcev (ter končno vendarle opravljene (?) strokovne raziskave) odločitev o usodi vzmetarne na Ravnah spremenile.

Če bomo proizvodnjo vzmeti ukiniteli, bomo poskrbeli za delavce, zagotovo pa bomo našli tudi primeren proizvodni program, ki bo zanimiv za trg, poslovno ugoden in se bo ujema z usmeritvijo Železarne Ravne.

Inž. Danijel Praprotnik, ravnatelj tozda Vzmetarna:

»V posodobitev proizvodnje v vzmetarni zadnjih 18 let nismo dosti vlagali. Vsa proizvodnja sloni na pretežno fizičnem delu, in to v izjemno težkih delovnih pogojih, zato smo glede bolniških izostankov in števila delovnih invalidov že skoraj na samem vrhu v delovni organizaciji. Naši stroji in naprave so 95-odstotno amortizirani.

Razvoj vzmetarstva se usmerja v parabolčne vzmeti. To zelo jasno izražajo raziskave, ki so jih opravili v ZRN, in tudi zahteve domačih odjemalcev po teh vzmetih so vedno večje. To se odraža tudi na gibanju proizvodnje klasičnih vzmeti v Vzmetarni: zadnjih 8 let nenehno upada. Poraba klasičnih vzmeti se je v Sloveniji od leta 1980 zmanjšala za 44 %.

Da bi izšli iz zagate, ne da bi zašli v »zgrešeno investicijo«, kar v Jugoslaviji ni redek pojav, moramo najprej izdelati temeljito predinvesticijsko študijo. To pomeni, da moramo izdelati temeljito razvojno, tržno in proizvodno analizo v sodelovanju z našimi domačimi in inozemskimi kupci. Sele nato se bomo lahko dovolj strokovno odločili o nadaljnjem razvoju in proizvodnji vzmeti ali o njeni ukinitvi. Te študije ali analize do danes še ni, čeravno že več kot 10 let govorimo in pišemo, da bomo vzmetarno ukiniteli. Ko bo študija izdelana, sem trdno prepričan, da bo proizvodnja parabolčnih vzmeti postala zanimiva za Železarno Ravne, saj se bo razmerje delo — material bistveno spremenilo v prid vloženege dela in znanja. Pri prehodu na proizvodnjo parabolčnih vzmeti pa je nujno, da trgu ponudimo vzmeti naše kon-

strukcije. To pomeni, da jih moramo standardizirati in tipizirati, kar bo pocenilo proizvodnjo in je tudi v skladu z željami kupcev.

Vzmetna jekla ne sodijo v koncept razvoja Železarne Ravne in valjanje teh jekel je prinašalo Valjarni izgubo, ker nima kontiliva, zato so to proizvodnjo prepustili Štoranom. Živimo v času, ko se moramo bolj kot v preteklosti prilagajati zahtevam tržišča tako glede dobavnih rokov kot glede kakovosti. Ker v Štorah valjajo vzmetna jekla približno vsake 4 mesece, se večkrat zgodi, da vložka ne dobimo pravočasno in zamude, ki sledijo pri naših dobavah, povzročajo veliko negodovanje kupcev. Mi pa zaradi tega tudi težko dosegamo mesečne proizvodne načrte. Skratka, niti s kakovostjo niti z dobavnimi roki vzmetnih jekel nismo zadovoljni.

Danijel Praprotnik

V zadnjem dopisu (25. 12. 1987) nam je PO sporočil, da bomo sedanjo proizvodnjo vzmeti obdržali do leta 1992. Glede na trend upadanja naročil v zadnjih 8 letih bomo morali odločitev o vzmetarni sprejeti prej, že v začetku prihodnjega leta. Zato je treba takoj izdelati prej omenjene študije in analize. Vsekakor pa moramo prej dobiti nadomestni program, s katerim bomo v boljših delovnih pogojih, z manjšim finančnim naporom dosegali boljše

KAJ MENIJO O PRIHODNOSTI VZMETARNE DANES

Dr. Dušan Vodeb, član PO:

»V Železarni Ravne moramo ukiniti določene programe, ker vseh ne moremo inovativno nadaljevati, kar bi nosilci v posameznih tozdih sicer želeli. Opredeliti se moramo za donosnejše, humanejše, pri odločitvah moramo upoštevati tudi trg.

Dr. Dušan Vodeb

Od začetka sedemdesetih let vzmetarne nismo inovirali v smislu posodabljanja delovnega procesa, temveč ohranjamo proizvodno linijo tako, kot je bila zasnovana, zato je delo v vzmetarni

zastarelo, težko, skratka srednji vek, ki mora iz Železarne Ravne.

Proizvodnjo vzmetnih jekel smo že pred leti prenesli v Železarno Štore, ki je za to ustrezneje opremljena. Proizvodnja vzmeti torej ne sloni na domačem programu, zato se je vodstvo železarne že pred leti odločilo, da te proizvodnje ne bomo posodabljali, kar bi bilo glede na zahteve tržišča nujno, če bi jo hoteli obdržati, temveč jo bomo ukiniteli.

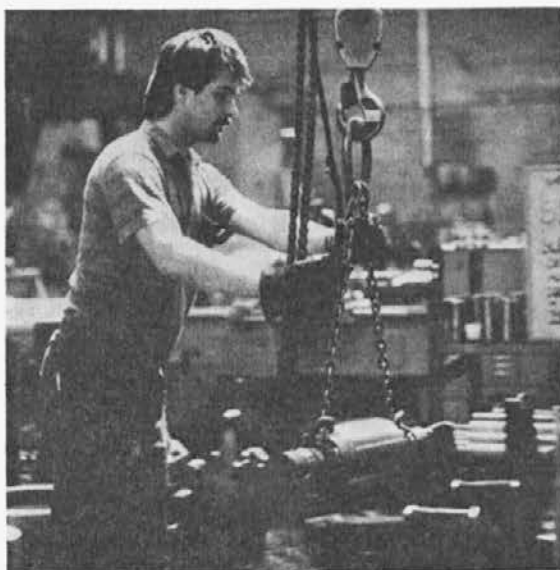
Vzmet je strojni element, pomemben v določenem segmentu industrije. Ne želimo, da bi bil v jugoslovanskem prostoru samo en proizvajalec, ki bi imel monopolni položaj, zato v procesu ukinitve vzmetarne nismo bolj odločni. V Sloveniji in Jugoslaviji iščemo partnerja, ki bi želel to proizvodnjo prevzeti in nadaljevati.

Naši kupci — slovenska avtomobilska industrija in inozemski proizvajalci gospodarskih vozil — so se že skoraj povsem preusmerili na uporabo parabolčnih vzmeti, torej za klasične kmalu ne bo več naročil.

Možnosti posodobitve vzmetarne smo se lotili kot vsake investicije. Začeli smo proučevati tehnične, tehnološke, finančne in tržne možnosti. Žal obvladamo samo prvi dve komponenti, investicije pa se predvsem finančno nismo sposobni lotiti, saj bi veljala po sedanjih računih okrog deset milijard dinarjev.

Dobra volja je najboljša

Ho — ruk

poslovne rezultate. Sicer pa od prestrukturiranja proizvodnje ne sme biti odvisna socialna varnost vzmetarjev. O tem pa bodo itak odločali delavci Vzmetarne in naši samoupravni organi.

Slovenski uporabniki vzmeti že dalj časa zahtevajo, naj bi bila vzmetarna na Ravnah ali vsaj na Slovenskem. S kakovostjo naših vzmeti so zadovoljni, v glavnem tudi z dobavnimi roki. Z ukinitvijo naše vzmetarne bi nastala v slovenski avtomobilski industriji močna vrzel (tudi monopol ni zaželen). Prepričan sem, da bi bili naši kupci pa tudi MAN pripravljene sofinancirati v ta projekt. Konkretnih pogovorov o tem še nismo imeli, vendar je to stvar že omenjene — nujne — tržne analize.

Dr. Tone Pratnekar, vodja razvoja izdelkov mehanske tehnologije:

»Menim, da je Vzmetarna v slovenskem prostoru nujno potrebna, ker slovenska avtomobilska industrija vzmeti potrebuje, kjer koli pa bo vzmetarna, mora biti bolj mehanizirana, kot je sedanja.

Vzmeti spadajo med dinamično visoko obremenjene strojne dele, zato so uvrščene med zahtevnejše strojne dele, ki bi morali biti zanimivi za Zelezarno Ravne v primeru z drugimi neobdelanimi

proizvodi, ki jih prodajamo domačemu in tujemu trgu.

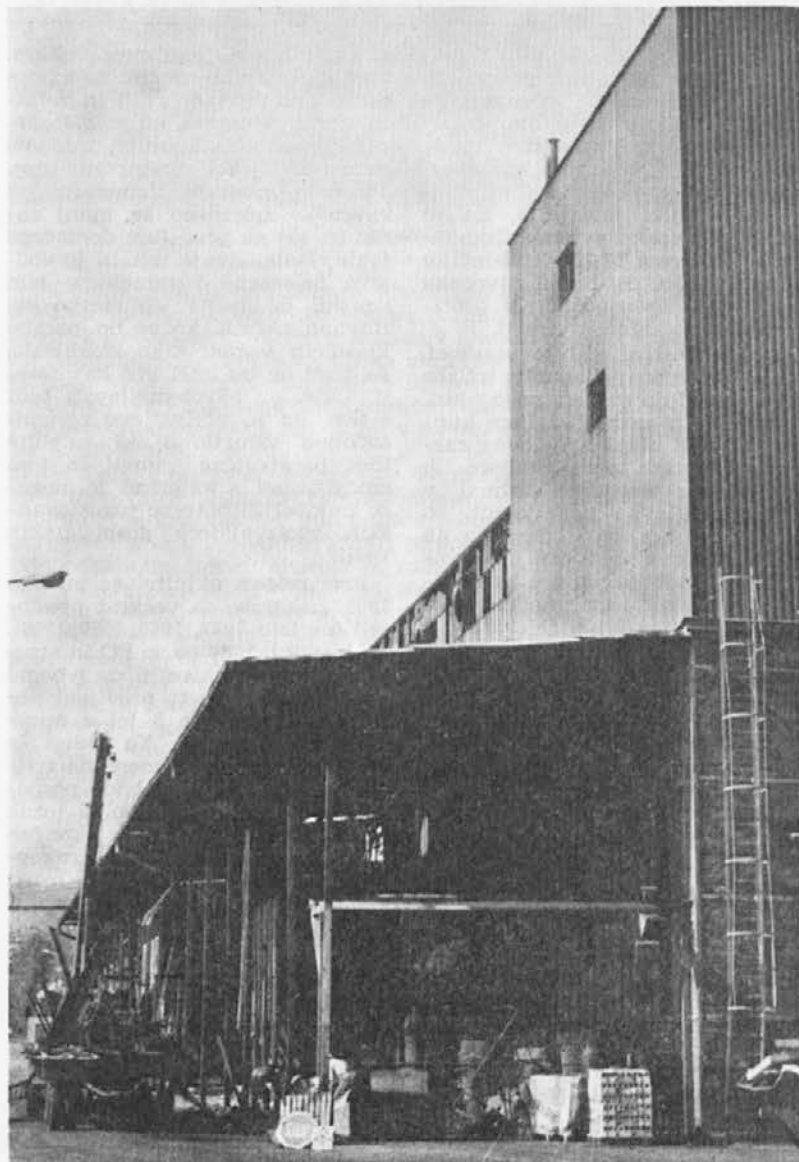
Glede na to, da so se do sedaj vzmeti proizvajale izključno po dokumentaciji naročnika, ni Zelezarna Ravne na področju konstrukcije nič napravila. V ta namen tudi nismo formirali namenske razvojne in konstruktorske skupine. V zadnjih letih smo si pridobili veliko znanja pri osvajanju jekel in izdelave torzijskih vzmeti, zato bi bilo morda smiselno pričeti tudi z razvojem listnatih in parabolčnih vzmeti.

Pred dokončno odločitvijo, ali vzmetarna v Zelezarni Ravne da ali ne, bi bilo treba izdelati analizo, v kakšnem razmerju so pri vzmeteh udeležba materiala: energija: delo, in to razmerje primerjati z drugimi proizvodi, kot npr. vlečene palice, armature, obdelani ulitki itd.

Umestno bi bilo povabiti porabnike naših vzmeti na posvet v Zelezarno Ravne, da bi pridobili njihova stališča do te proizvodnje. Razmisliti bi bilo o razvoju in proizvodnji listnatih, parabolčnih, spiralnih in torzijskih vzmeti v gornjem področju vzdržljivosti (plastično prednapete vzmeti).

Predlagam, da se izdela temeljita razvojna, tržna in proizvodna analiza v sodelovanju s potencialnimi kupci in se šele nato dokončno odločimo o ukinitvi ali nadaljevanju proizvodnje vzmeti

V JEKLARNI 2 SO ODSTRANILI STARO ODPRÁŠEVALNO NAPRAVO

Sredi oktobra so odpeljali iz nove topilnice zadnje, že zdavnaj odslužene dele odpraševalne naprave, ki jo je Zelezarna Ravne kupila leta 1971 od italijanske firme Usoelli. Za to napravo je bilo značilno, da je sprva delovala zadovoljivo, nato pa smo postajali vsi, znotraj in zunaj železarne, z njeno učinkovitostjo vedno manj zadovoljni, dokler ni nazadnje prenehala obratovati. Med ljudmi je obveljala kot zgrešena investicija.

S tem, ko so jo odstranili, je v jeklarni 2 pripravljen prostor za novo, sodobno odpraševalno napravo. Investicijska dela, kot je povedal vodja oddelka za razvoj energetike v PII Zvonko Erjavec, so se že začela.

M. P.

V pomoč drug drugemu

na osnovi lastnega razvoja. Menim, da se je v teh letih nihanja mnenj nabralo dovolj dokumentacije, da se po analizi informacij da pravilno zaključiti.« (dopis odboru za razvoj 30. 8. 1988)

ZA SKLEP

Stališča odločilnih mož v železarni glede prihodnosti Vzmetarne in proizvodnje vzmeti na Ravnah so torej še vedno deljena. V imenu delavcev Vzmetarne je treba reči, da je bilo pristajanje vodstva tovarne na tako dolgo agonijo tozda nehumano in ne-

sprejemljivo, saj ni temeljilo na ustreznih strokovnih raziskavah in analizah, marveč na načelni definiciji proizvodnje usmeritve Zelezarne Ravne. Za svoj prispevek k razvoju ostalih delov železarne si vzmetarji zaslužijo vsaj to, kar sta predlagala v svojih izjavah Praprotnik in Pratnekar, da se namreč o nadaljnji usodi ravenske vzmetarne dokončno odločimo šele na osnovi temeljite strokovne analize in v sodelovanju s kupci.

Mojca Potočnik

FUŽINAR ZA RAZVOJ

UGOTAVLJANJE POTREB PO VLOŽNEM MATERIALU V ŽELEZARNI RAVNE

KLJUČNE BESEDE: upravljanje materialnega pretoka in proizvodnje, ugotavljanje potreb po vložnem materialu, informacijski sistem, dinamični model ugotavljanja potreb, bruto in neto potrebe.

POVZETEK: Za upravljanje materialnega pretoka potrebujemo pravočasne in kvalitetne informacije. V sedanjih gospodarskih razmerah lahko delovne organizacije s pravočasno in količinsko usklajeno preskrbo z vložnimi materiali bistveno pripomorejo k svoji uspešnosti in učinkovitosti. Z RPIS ugotavljanja potreb po vložnem materialu, ki temelji na dinamičnem modelu, lahko zagotovimo ustrezne informacije za upravljanje materialnega pretoka na relaciji priprava dela-nabava.

1. UVOD

Osnovni smoter proizvodnega procesa kot temeljnega procesa v proizvodnih poslovnih sistemih je zadovoljevanje človekovih potreb ob istočasnem racionalnem izkoriščanju razpoložljivih resursov ter ugodnem finančnem rezultatu.

Za nemoteno delovanje poslovnega sistema je potrebno, da se vse prvine poslovnega procesa srečujejo v temeljnem procesu v točno določenih razmerjih. Torej tudi material vstopa v ta sistem ter iz njega izstopa v prostorsko in časovno točno določenem zaporedju. Material dejansko omogoča delovanje proizvodnega procesa, smotrna oskrba pa omogoča njegov planski tok.

V preteklosti materialnemu gospodarjenju nismo posvečali potrebne pozornosti. V ospredju so bile proizvodne kapacitete, medtem ko je bil material zanimiv le kot dejavnik, ki omogoča odvijanje raznih proizvodnih opravil. Zanjih nekaj let se je to pojmovanje, vsaj v razvi ih deželah, spremenilo. Vse bolj se uveljavlja koncept integriranega materialnega gospodarjenja. Po modernem pojmovanju gre pri materialnem poslovanju za upravljanje materialnih tokov.

Tudi informacijskim tokovom nismo posvečali potrebne pozornosti. Zaradi tega upravljalški ukrepi niso mogli biti učinkoviti. Posledice takega ravnanja so znane: (pre)velike zaloge in s tem stroški poslovanja, nekontroliran materialni pretok...

Osnovni problem je torej, kako zagotoviti potrebne informacije za upravljanje proizvodnje in s tem tudi za področje ugotavljanja potreb po vložnem materialu.

2. POJEM UGOTAVLJANJA POTREB PO VLOŽNEM MATERIALU

Upravljanje označujemo kot proces opredeljevanja namena in ciljev, določanja nalog ter usmerjanja delovanja sistema k tako opredeljenim ciljem.

Upravljanje proizvodnje opredeljujemo kot množico informacijskih odločitvenih procesov, s pomočjo katerih količinsko in terminsko načrtujemo proizvodnjo ter vodimo in nadzorujemo potek obdelave, pretok materiala in uporabo delovnih sredstev.

Ugotavljanje potreb po vložnem materialu je del upravljanja proizvodnje. Njegova naloga je ugotavljanje za proizvodnjo potrebnih materialnih vhodov. Proizvodnja je glavni povzročitelj potreb, materialno gospodarjenje pa mora to potrebo ugotoviti in pokriti. Ugotovljene potrebe torej predstavljajo osnovo za izračunavanje potrebnih naročil.

Ustrezni informacijski sistem z banko podatkov o naročilih in tehnologiji omogoča, da zahtevno področje ugotavljanja potreb po vložnem materialu računalniško podpremo. Namen takega informacijskega sistema je zagotoviti potrebne informacije za vse ravni poslovnega odločanja. Proizvodnja je glavni povzročitelj potreb, obdelujemo veliko število podatkov, zato je računalniška podpora pravzaprav nujna. Z »enostavnimi« obdelavami, kot so podatki o zalogah, razne evidence, ipd... ciljev ne moremo doseči.

V delovnih organizacijah s posamično in maloserijsko proizvodnjo, kakršna je tudi Železarna Ravne, naročilo kupca sproži niz aktivnosti v poslovnem procesu. Aktivnosti na področju materialne preskrbe moramo sprožiti v čim zgodnejši fazi poslovnega procesa. Pogoj za to pa je seveda ta, da bo v kosovnici popolnoma določen vložni material na enoto izdelka. Razen tega moramo pri reševanju materialne pokritosti poznati tudi zaloge materiala.

Od RPIS ugotavljanja potreb torej pričakujemo, da nam bo zagotavljal celovit vpogled v potrebe po osnovnem materialu, surovcih in sestavnih delih za naročene proizvode. Potrebe, opredeljene po času in po količini, predstavljajo osnovo za upravljalške ukrepe na področju preskrbe z vložnim materialom.

3. STANJE V ŽELEZARNI RAVNE

Sedanji način ugotavljanja potreb po vložnem materialu je v železarni ročen. Zaradi obilja podatkov in njihove soodvisnosti je praktično nemogoče obvladovati stanje z ročno vodenimi kartotekami. Posledice takega načina so:

BRUTO POTREBE PO VLOŽNEM MATERIALU 01.09.1988 STRAN

IDENT.SIFRA IZDELKA: 2106668	VALJANO PLOŠČATO-ZARJENO
KLAS.SIFRA IZDELKA: 2112282710	DEBELINA: 30,0
OZNAKA N/D: 0	SIRINA: 70,0
NACRT:	DOLŽINA:
JUS KVALITETA: 6444	TEŽA NA KOS: 0
ENOTA MERE IZDELKA: 01 - KG	

TERMIN	BRUTO POTREBA	IZ NAROČIL	V KOLIČINI	DEL.NALOG
11.10.88	2.233,00	43655/13 43655/05 43501/28	18,00 10,00 2.205,00	A9714 A9706 33423
15.11.88	2.205,00	43501/29	2.205,00	33424
13.12.88	2.205,00	43501/30	2.205,00	33425

TERMIN	BRUTO POTREBA	TEKOČE NAROČILO	ZALOGA	NETO POTREBA
30.08.88	0,00	0,00	2.065,00	0,00
11.10.88	2.233,00	0,00	2.065,00	168,00
15.11.88	2.205,00	0,00	0,00	2.205,00
13.12.88	2.205,00	0,00	0,00	2.205,00

- podvajanje podatkov ter nepotrebne poti dokumentov
- prevelike varnostne zaloge in zaloge nasploh
- naročanje po izkušnjah prejšnjih let, na osnovi intuicije ter
- (pre)pozna obvestila o materialnih potrebah in s tem povezano (pre)pozno naročanje vložnega materiala.

Iz navedenega sledi, da potrebujemo učinkovito »orodje« za oblikovanje hitrih in kvalitetnih obvestil o potrebah po vložnem materialu ter za oblikovanje upravljalških ukrepov na področju preskrbe z vložnim materialom.

4. DINAMIČNI MODEL UGOTAVLJANJA POTREB PO VLOŽNEM MATERIALU

Za ugotavljanje potreb po vložnem materialu potrebujemo veliko število raznih podatkov iz tehnologije, naročil, skladišč ter drugih prometnih podatkov. Vsi ti podatki so računalniško zajeti in shranjeni v banki podatkov.

Da bi te podatke lahko učinkovito uporabili za oblikovanje obvestil upravljalcem na vseh nivojih, smo izdelali matematični model. To je dinamični model ugotavljanja potreb po vložnem materialu in naročanja le-tega v pogojih naročniške proizvodnje. Ta model nam je služil za izdelavo programskega paketa ugotavljanja potreb po vložnem materialu. Za dinamični model smo se odločili zato, ker je čas v pogojih naročniške proizvodnje izredno pomembna spremenljivka (dobavni roki...). Proizvodni ciklusi, glede na izbrano dolžino planskega razdobja, namreč niso zanemarljivi.

Cilji RPIS ugotavljanja potreb po vložnem materialu so bili:

- znižanje zalog in s tem vezave finančnih sredstev
- pospešitev materialnega pretoka od dobaviteljev skozi proizvodnjo ter
- zagotoviti informacijsko podporo upravljanju materialnega pretoka (relacija priprava dela—nabava).

V skladu z modelom nam RPIS ugotavljanja potreb omogoča:

- izračun bruto potreb po vložnem materialu — količinsko in časovno
- izračun neto potreb — materialni tok vložnega materiala po času, rezervacije materiala za naročila ter
- izračun naročilnih količin.

Pri tem so bruto potrebe potrebe, ki izhajajo iz posamezne pozicije naročila kupcev brez upoštevanja zalog in internih naročil. Če pa upoštevamo še to dvoje, pridemo do neto potreb. Prikaz izhodnih obvestil je na sliki št. 1.

V praksi nastopajo seveda tudi motnje, ki jih ni mogoče predvideti. Zato vključujemo v informacijski sistem za upravljanje proizvodnje neposredno pred fazo izvajanja človeka, ki naj dokončno odloči o potrebnih ukrepih.

5. SKLEPNA RAZMIŠLJANJA

Materialnega pretoka ni mogoče učinkovito upravljati brez ustreznih in pravočasnih informacij, ki so rezultat informacijskega procesa. Ali bo sprejeta odločitev ustrezna in dovolj kvalitetna, je torej odvis-

no že od njene priprave. V primeru, da bo odločitev sprejeta brez ustreznih analiz, razumevanja in informacij, bo lahko zgolj delna — parcialna. Take rešitve pa z vidika poslovnega sistema kot celote niso vedno optimalne. Na ta način namreč izostanejo sinergijski učinki, ki bi jih delovna organizacija kot celota sicer lahko dosegla.

Zaradi kompleksnosti problematike upravljanja materialnega pretoka je lahko informacijski sistem za njegovo upravljanje samo računalniško podprt integriran informacijski sistem. Pri tem je avtomatizirana obdelava podatkov z ustrežno banko podatkov njegova osrednja sestavina.

Stopnjo upravljalnosti materialnega pretoka lahko povečamo z računalniško podprtim informacijskim sistemom ugotavljanja potreb. Na ta način lahko zagotovimo pravočasno ter količinsko pravilno oskrbo z vložnimi materiali.

Izkušnje pri uvajanju računalniške podpore v nekaterih temeljnih organizacijah (npr. v Industrijskih nožih, Valjarni, ...) namreč kažejo, da lahko tudi na tem področju dosežemo pomemben napredek. Zmanjšale so se zaloge vložnega materiala, prav tako dnevi vezave zalog, manj je naročil za vložni material, pa tudi količinsko manjša so.

Končni cilj integriranega materialnega gospodarjenja je zmanjšanje zalog v vseh fazah proizvodnega procesa. Zato je nujna povezanost s terminiranjem proizvodnje, saj šele pravilna in pravočasna materialna pokritost omogoča kvalitetno delo.

Dragomir Benko

OBLIKOVANJE INFORMACIJ O NABAVI VLOŽNEGA MATERIALA Z ORODJI 4. GENERACIJE

KLJUČNE BESEDE: uporaba osebnih računalnikov pri odločanju, oblike prikazov, informacijski sistem, jeziki četrte generacije.

POVZETEK: Končni cilj informacijskega procesa je posredovanje hitrih in kvalitetnih informacij za vse ravni poslovnega odločanja. Obdelava podatkov kot osrednja sestavina informacijskega sistema pa lahko odločilno prispeva k njegovi učinkovitosti šele, ko tudi njene rezultate posredujemo uporabniku v obliki, ki bo zanj zanimiva, privlačna, pregledna, ... ter jo bo rad uporabljal. Osebnih računalnik in jeziki četrte generacije omogočajo, da uporabnikom na ustrezen način približamo rezultate obdelave podatkov. Na ta način bodo tudi uporabniki bolj zainteresirani za sodelovanje pri izgradnji informacijskih sistemov.

1. UVOD

Ta članek se navezuje na članek RPIS za ugotavljanje potreb po vložnem materialu. Naš namen je prikazati proces spreminjanja rezultatov obdelav podatkov v ustrezne informacije za različne ravni odločanja o nabavi vložnih materialov. S klasičnimi obdelavami podatkov ne moremo uspešno zadovoljiti vseh potreb končnega uporabnika. Z avtomatizirano obdelavo podatkov lahko sicer precej povečamo hitrost obdelave oziroma predelave podatkov v ožjem smislu, potrebujemo pa še metode in tehnike, da rezultate čim bolj približamo uporabniku. Le tako bo lahko uporabnik v določeni odločitveni situaciji tudi ustrezno in hitro odločil. S pomočjo osebnih računalnikov in jezikov četrte generacije lahko pripravimo izhodne rezultate na način, ki bo omogočal čim enostavnejše odločanje. Rezultate lahko prikazemo grafično in v obliki tabel.

2. INFORMACIJE ZA RAZLIČNE RAVNI UPRAVLJANJA

V pripravah dela temeljnih organizacij iz obratnih nalogov, ponudb in ostale dokumentacije dobijo informacije o:

- vrsti in kvaliteti potrebnega vložnega materiala
- količini potrebnega vložnega materiala
- času, ko naj bo material na razpolago, ter
- zalogi tega materiala na skladišču.

Nabava sestavi iz zahtevkov vseh priprav dela skupno potrebo po vložnih materialih na ravni delovne organizacije. Poiskati mora najprimernejšega dobavitelja (kadar gre za eksterno naročilo) oziroma čim bolj časovno in količinsko razporediti interna naročila za metalurške temeljne organizacije.

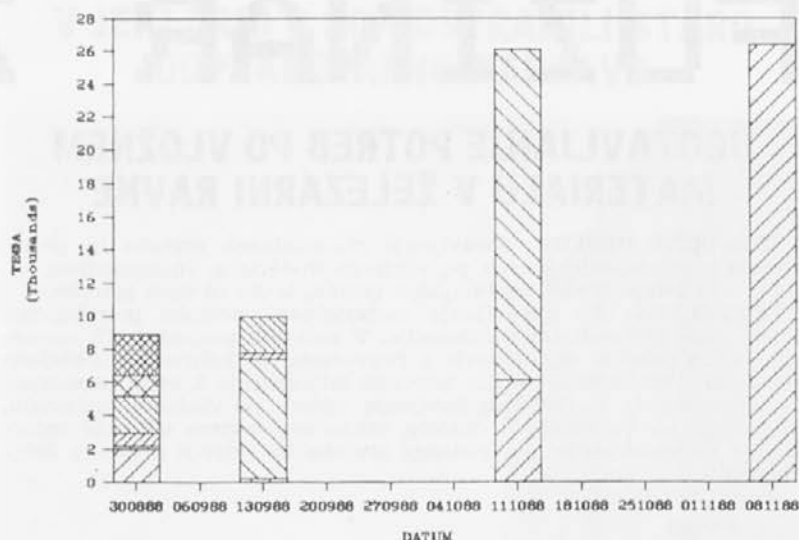
Ugotavljanje potreb že imamo računalniško podprto. Uporabniku lahko zagotovimo izhodne liste ali pa mu omogočimo neposreden dostop do podatkov prek video terminala. Vendar pa to ni oblika, s katero bi bil uporabnik popolnoma zadovoljen. S pomočjo osebnega računalnika omogočimo uporabniku:

- enostavno uporabo
- interaktivno delo
- uporabo tabel ter
- grafično podporo.

3. RAČUNALNIŠKA OPREMA

Priprave dela so opremljene s terminali. Opažamo, da uporabniki še vedno bolj zaupajo papirju (kartice, kartončki, ...) kot pa pripomočkom, ki jim jih nudi avtomatizirana obdelava podatkov. Zaradi tega tudi veliko bolj uporabljajo izhodne liste kot pa video terminale.

PREGLED POTREB PO JEKLU ZA TOZD 12

Menimo, da bi z ustreznimi programi na osebnih računalnikih lahko izoblikovali informacije, ki bi bile uporabniku bolj »domače«, prijaznejše, bolj uporabne. Na ta način bi uporabniki lahko sami sodelovali pri izbiri izpiskov, grafike... (seveda v okviru možnosti hardwara). Obdelave za ugotavljanje potreb so že računalniško podprte in tečejo na glavnem računalniku. S pomočjo emulacijske kartice rezultate obdelave prenesemo na PC. Tu se podatki ustrezno obdelajo — izoblikujejo ustrezni izpisi podprti z grafiko. S sodelovanjem uporabnika le-ta dobi na ekran željeno informacijo v obliki, ki se mu zdi najbolj primerna in enostavna za uporabo. Tako uporabnika aktivno vključimo v proces oblikovanja potrebnih prikazov in ga hkrati »navdušimo« za on-line način dela.

4. PRIKAZI NA OSEBNEM RAČUNALNIKU

V pripravi dela temeljne organizacije na podlagi delovnih nalogov sporočijo v nabavo ali centralno pripravo potrebe po materialu. Na sliki št. 1 je podana tabela pregled potreb po jeklu za eno temeljno organizacijo, na sliki št. 2 pa zbir potreb za vse tri metalurške temeljne organizacije. Uporabnik na grafu enostavneje opazi konice in pravočasno ukrepa.

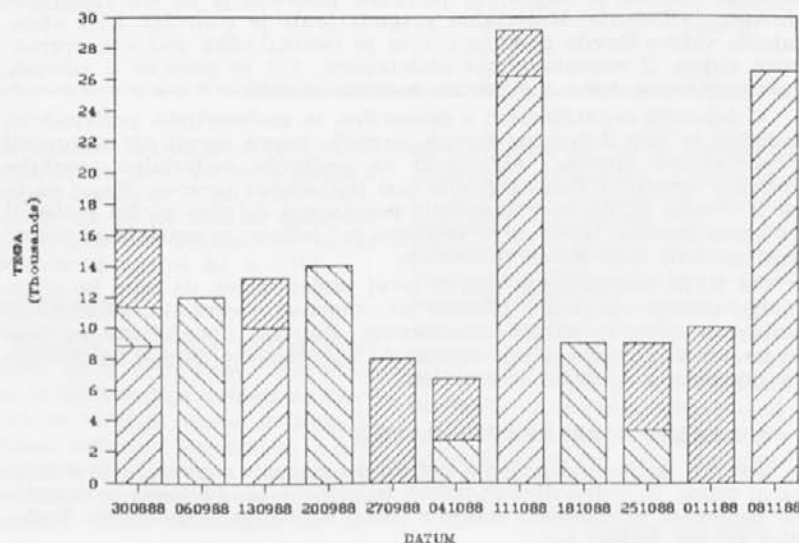
5. SKLEPNA RAZMIŠLJANJA

Glede na raven vodenja oziroma odločanja se razlikujejo tudi informacijske potrebe. V splošnem velja pravilo, da višja kot je raven vodenja, bolj zgoščene morajo biti informacije in obratno. Upravljalci na višjih ravneh potrebujejo namreč celovitejši pregled nad dogajanjem v poslovnem sistemu, podatki, predstavljeni s »klasičnimi« računovodskimi tehnikami pa tega ne zagotavljajo.

Dialog nosilec odločanja — računalnik ter sama uporaba sistema za podporo odločanju mora biti čim bolj preprosta. Obsegati mora učinkovite in raznovrstne načine posredovanja zahtev računalniku v obliki, ki uporabniku najbolj ustreza, in posredovanje informacij spet v ustrezni obliki. V proces podpore moramo zato vključevati tudi osebnih računalnike in jezike četrte generacije, ki so do uporabnikov bolj prijazni.

Izbira rešitve naj bo računalniško podprta z modeli različnih načinov vrednotenja in medsebojnega primerjanja možnih rešitev.

PREGLED POTREB ZA CENTRALNO PRIPRAVO

Računalnik naj ne izbere rešitve, temveč naj le omogoči izbiro. Odločitev naj sprejme človek po lastni presoji ob pomoči računalnika.

Tabelarična in grafična podpora naj čim bolj ustreza željam uporabnika. Le tako bomo postopoma odpravili klasične oblike in v celoti prešli na on-line pristop, ažurnejše informacije in s tem izboljšali tudi ekonomičnost nabave.

Mislimo, da bi si v prihodnosti pri odločitvah lahko pomagali tudi z ekspertnim sistemom. Zlasti mlajšim in manj izkušenim uporabnikom bi bil dober ekspertni sistem v veliko pomoč.

Ivan Verčko

Kaj smemo vedeti o kromu

Orodja z največ kroma in ogljika — obrabna obstojnost

Med jekla prištevamo nekaj nenavadno sestavljenih zlitin, ki so po količini ogljika bolj podobna nekovnim litim železom kot njihovim otrokom — jeklom. Medtem ko si lito železo natočimo pri visokih pečeh ali kupolkah, dobimo jekla šele v jeklarni. Višja stopnja obdelave, manj nečistosti — bolj kakovostni izdelek. O tem spregovorimo!

Ker naj bodo orodja obstojna proti zatopitvi ali sploh obrabi, so večinoma izdelana iz zelo trdih jekel. Poleg tega imajo taka jekla v sebi veliko trdih kemijskih spojin, kovinskih karbidov, katerih delež je pomemben in potreben predvsem na delovnih površinah orodij. Množica karbidov pa pogoltne precej ogljika, saj so karbidi ogljikove spojine. Zato je v visokooogljičnih jeklih raztopljenega le okoli 0,8 do 1,0% ogljika, ves ostali pa krasi zrna v obliki trdih kamenčkov, karbidov.

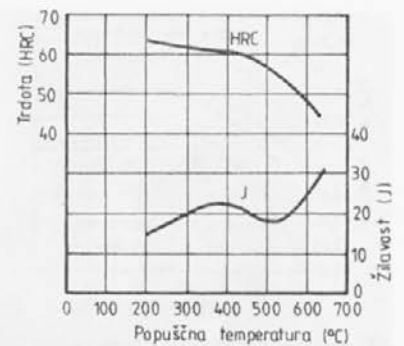
Najbolj obrabno obstojne izdelke dobimo iz jekel, ki imajo v sebi okoli 2% ogljika in 12% kroma. V takih jeklih je 15 do 20% prostornine zasedene s karbidi, ki tvorijo prave ovirke okoli jeklenih zrn. Če tako jeklo ni prekovan, je zavoljo visoke vsebnosti raztopljenega ogljika in zadelj karbidnih luščin okoli zrn zelo krhko.

Žilavost in raztegljivost tovrstnih jekel je še posebno tesno odvisna od stopnje in načina predelave (kovanja, valjanja) in pa poznejše toplotne obdelave. Lita struktura je pri sobni temperaturi ledeburitna, to je, vsebuje zelo veliko prvotnih (primarnih) karbidov, ki nastanejo takoj po strjevanju kovine z ustrezno eutektično reakcijo pri okoli 1180°C. Karbidi so večinoma tipa (Cr, Fe)₇C₃, razen če je veliko dodanega molibdena ali volframa, ki podpirata tvorbo karbidov železovega, cementitnega tipa (Fe, Cr)₃C. Medtem ko imajo karbidi prvega tipa trdoto 1200 do

1700 HV, dosegajo karbidi drugega malo več kot najtrši martenzit: 1100 HV (enota HV se izgovori vi-kers).

Lita struktura je za orodje navadno neuporabna zaradi svoje kemijske in strukturne neenotnosti (nehomogenosti). Pod mikroskopom lepo vidimo površino jeklenih izdelkov, če jo prej odlično spoliramo in po znanstvenih načelih obdelamo s kislinami. Na površini preizkušanca, obruska, lahko vidimo tudi, kakšna je notranjost izdelka, če poskusni ali zavrženi izdelek prerežemo in vzamemo preizkušanelec iz sredine. To ni nič nemogočega, ker je za mikroskopski (metalografski) pregled zadosti že za pol palca velik kos kovine.

Metalografija nam pokaže, zakaj je lita struktura teh jekel neuporabna. V resnici so zrna veliko manj trdna

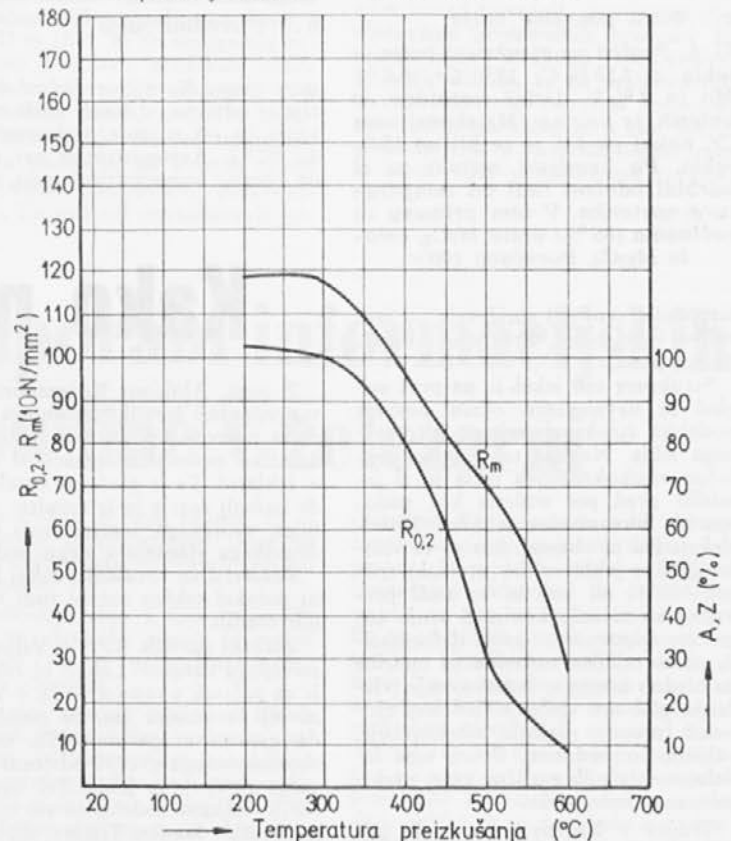

Sl. 2: Trdota in žilavost jekla z 2,1% C, 11,5% Cr in 0,7% W (OCR 12 sp.). Žilavostna krivulja je podobna krivulji 3 na sl. 1, trdotna pa ne preveč, saj ne kaže hriba drugotne trdote.

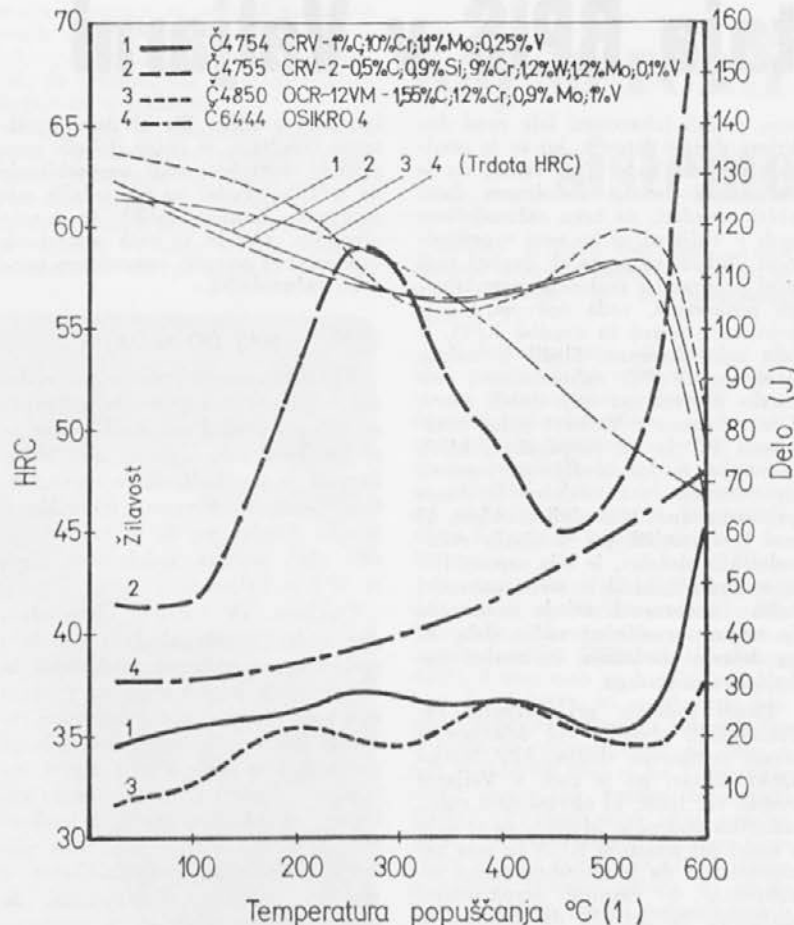
Č4150 - OCR12

Kemijska sestava	C%	Si%	Mn%	P%	S%	Cr%	Ni%	V%	W%	Cu%	Mo%
	2,08	0,26	0,38	-	0,015	11,7	0,16	0,18	-	0,17	0,02

Žarjenje : 820°C Kaljenje : 970°C - olje
Popušcanje : 620°C Trdota 425-435 HRC

Sl. 3: Natezna trdnost Rm in nastop plastičnosti Rp0.2 jekla z 2% C in 12% Cr pri različnih temperaturah. Za primerjavo: utopna jekla vzdržijo pri 600° okoli 500 do 1000 N/mm², pri 300° C pa tudi do 1500 N/mm².

Sl. 1: Trdota in žilavost (udarno delo, potrebno za zlom z upogibom) jekel z 0,5 do 1,5% C in 9 do 12% Cr ter nekaj Mo, W in V. Primerjava z lastnostma malolegiranelega jekla z 0,6% C, 1% Cr, 2% W, 0,2% V (OSIKRO 4, krivulji 4) poudari pomen kroma za žilavost po popušcanju na 300° in za sekundarno trdoto po popušcanju na 520° C. Zvišanje ogljika nad 0,6% močno poslabša žilavost in poveča prvotno in drugotno trdoto (krivulja 3).

Preizkušanci 10×10×55 mm³ imajo blago zarezo globine 1 mm na mestu nasproti udarcu

od karbidnih kletk, ki so nosilci zunanjih sil. Ker so karbidi kemijske spojine, so sicer zelo trdi in celo trdni, žal pa prav nič raztegljivi, prilagodljivi ali zmožni prenesti udarce. Zato so kot sestavni del strukture hitro delujočih orodij povsem zanič.

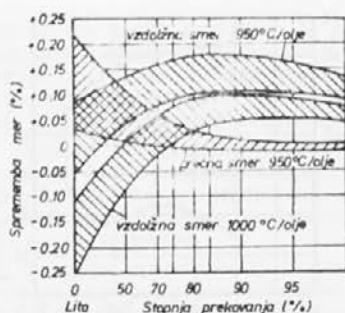
S kovanjem moremo te kletke razbiti in dobiti mešanico jeklenih zrn ter drobnih karbidov. Kovanje, in ravno tako ogrevanje zanj, morata biti zelo previdna. Če ulitka, ingota, ne ogrevamo zadosti počasi, se bo zavoljo majhne toplotne prevodnosti in slabih mehanskih lastnosti lite strukture pojavila v notranjosti velika mehanska napetost zaradi raztegovanja ogrete zunanosti. Nato se jeklo raztrga.

Kovači dobro vedo, da je edino prav lito strukturo začetni kovati z zelo rahlimi udarci, dokler je ne predelamo v tako mešanico, kjer imajo možnost direktnega sprejemanja udarcev sama prožna in žilava jeklena zrna.

S kovaškim krčenjem moramo nadalje izboljšati enakomernost porazdelitve karbidov okoli zdrobljenih zrn.

Valjanje teh jekel je ali nemogoče — razpokanje — ali zelo oteženo zaradi velikanskih pritiskov na valje. Ker je prodornost sile manjša kot pri kovanju, se sredina prepočasno predela (premesi) in zato razpoka.

Mikroskopska analiza natančno oceni kakovost ogrevanj in kovanj

Sl. 4: Vpliv stopnje prekovanja jekla z 2% C in 12% Cr na njegovo raztegovanje ali krčenje pozneje — med kaljenjem. Merili so valje debeline 20 in dolžine 100 mm.

a... blizu površine valja

Sl. 5: Pogled na strukturo valja iz jekla z 1,55% C, 12% Cr, 0,7% Mo in 1% V. Delež karbidov, v katerih je kovina (M) skoraj sam Cr, nekaj pa Fe, je približno 15% jekla. Po kemijski sestavi so ti karbidi odvisni tudi od temperature nastanka. V tem primeru so večinoma (95%) vrste M_7C_3 , ostalo $M_{23}C_6$. Povečava 100X.

dobro, ker že skromno popuščanje na 400°C obogati orodje z zadostno žilavostjo, da se potem med uporabo ne odlomi. Seveda ima tudi popustitev orodja na komaj 200°C svojo prednost: trdoto nad 60 HRC.

Zato Amerikanci matrice popuščajo pri 200°C, trne in druga orodja, ki jih udarci močneje upogibajo, pa pri 320–480°C. Tako špekuliranje, podobno umikanju avtomobilom z enega na drugi rob lužnate ceste, se ne obnese pri orodjih iz jekel z manj ogljika (0,5% C), ki so najbolj žilava po popuščanju na 300°C (glej slike 1 in 2).

Poleg odlične obrabne obstojnosti nam priporoča visokokromova jekla še prav dobra meroobstojnost, katero omogoča pač trdno zgrajen kro-

b... v sredini valja

mov atom. Nespremenljivost dimenzije je odvisna od smeri glede na kovanje in od stopnje prekovanja vse do 80%. Avstenitizacija naj ne bo na zgornji temperaturni meji, ker se

tedaj vsega avstenita niti s kaljenjem ne rešimo in adijo meroobstojnost. Popuščanje do 400°C zmanjšuje povprečne mere kaljenih orodij za približno 0,001 m/m.

Boljša meroobstojnost med kaljenjem je, če kalimo na zraku kot če v olju. Nespremenljivost mer je za sodobna orodja zelo pomembna, saj 3-metrski noža, ki se je raztegnil ali skrčil med kaljenjem ali popuščanjem za 5 mm, ne moremo vgraditi v stroj.

Jekla tega zlitinskega tipa delimo po vsebnosti ogljika na tri razrede: nizki (0,5–1% C), srednji (1,5% C), visoki (2% C). Več je ogljika, manj žilavo je jeklo, vendar orodja za velike serije (štancani, vlekovi in podobno) izdelamo iz najvišje ogljičnih jekel navkljub temu, da imamo pri obdelavi sorazmerno velike stroške.

Drugi zlitinski elementi opogumijo kaljivost in žilavost, ne da bi vplivali na količino zadržanega avstenita ali na razraščanje zrn. Tak je molibden. Nekateri dajo drobno zrno — kot vanadij — toda zmanjšajo kaljivost in moramo za avstenitizacijo višje ogreti, da bo zadostna trdota. Do 1% vanadija zvišuje žilavost. Volfram pa poslabšuje žilavost in možnost žarjenja na majhno trdoto za mehansko obdelavo. Toda imamo ga radi, ker okrepeča že tako in tako veliko trdnost in obrabno obstojnost.

Nižji ogljični razred predstavljata jekla CRV 2 (C 4755) z 0,5% C, 8% Cr, 1,2% W, 1,2% Mo, 0,1% V,

Sl. 6: Pogled pri večji povečavi — jeklo z 1,65% C, 12% Cr, 0,8% Mo in 1% V. Trdih kromovih karbidov je okoli 15%. Povečava 500X.

0,9% Si in CRV z 1% C, 10% Cr, 1% Mo, 0,25% V. Prvo od njiju je ne samo za nože, ki obdelujejo les, ampak tudi za pločevine debeline do 15 mm.

Srednji razred žilavosti je npr. OCR 12 VM (C 4850) z 1,5% C, 12% Cr, 1% Mo in 1% V. Orodja za štancanje ali za rezanje navojev, trni so iz tega jekla.

Višji ogljični razred ima 2,1% C, 12% Cr (OCR 12) in lahko še 0,7% W (OCR 12 SP). To jeklo je tudi za rezila, odlično pa za vlečne matrice, ker je obrabno in meroobstojno, kot si le lahko želimo.

Trdote po kaljenju imajo ti razredi 59–62 HRC, 62–64 HRC in 63 do 66 HRC. Nad 60 HRC se pila kar odbije. To že nekaj pove.

Mag. Franc Uranc

Kako nastaja RPIS v Valjarni

ter napiše svoj del spričevala — atesta — vsaki talini. Brez atesta kupec ne sprejema.

Struktura teh jekel je na prvi pogled in nevarnemu očesu povsem podobna strukturi kakega hitroreznega jekla. Ne kar tako: visokoogljica visokokromova jekla so si izmislili pred pol stoletja kot nadomestek hitroreznim jeklom. Domislek se žal ni obnesel, ker so ta visokoogljica jekla veliko premalo trda pri 500°C ali več in so tudi prehrka za rezanje kovin. S svojo togostjo, odpornostjo proti deformaciji, pa so odlična surovina za matrice za hladno kovanje, izstiskovanje, vlečenje, globoko vlečenje (izdelava globokih posod), glajenje, obrezovanje, valjanje in podobno. Poleg tega izdelujemo iz njih različne trne, prebijače, mandrele, nože.

Trdota v kaljenem stanju je podlaga za uporabno trdoto v popuščanem pa še za marsikaj drugega. Orodja bodo prav trda le, če smo jih za kaljenje ogreli na pravo temperaturo. Točnost te temperature je odločilna.

Neka nenavadna posebnost visoko legiranih jekel krasi tudi jekla, ki vsebujejo 2% C in 12% Cr. Potem ko jih po kaljenju popuščamo, tj. ogrevamo na določeno temperaturo med 150 in 350°C, vidimo, da se jim je trdota zmanjšala (manj notranjih napetosti!). To je normalno za vsa jekla. Če pa popuščamo visokokromovo jeklo nad 400°C, spet zadobi trdoto, kakršno ima sicer šele po popuščanju na 200 ali 300°C. Različni zlitinski dodatki (W, Mo, V) omogočajo doseči jeklu trdoto 58 HRC še celo po popuščanju na 550°C.

Navadno jeklo z 2% C in 12% Cr nima izrazite trdotne grbe, vendar ima po popuščanju na 400°C še nad 57 HRC trdote. To je zelo

Z mag. Alojzom Rozmanom smo v predzadnji številki letošnjega Fužinarja posredno predstavili tudi računalniško podprt informacijski sistem v Jeklarni. Ta je glede na ostale tozde najbolj razvit in je rezultat načrtnega, vzorčnega, materialnega in kadrovskega vlaganja v neko področje. Postavlja se vprašanje, zakaj hkrati ni potekal takšen razvoj tudi v drugih tozdih.

Začetki razvoja RPIS v Valjarni so novejšega datuma. Lahko bi rekli, da je za začetek uvajanja RPIS v Valjarni bil že skrajni čas, če pomislimo, da gre za enega največjih tozdov, skozi katerega gre 80-odstotni delež vsega ravnanskega jekla. Pri izgradnji RPIS Valjarne sodelujejo vsi trije sogovorniki: Stanko Triglav, dipl. inž., vodja pospeševanja proizvodnje, Metka Dokl, dipl. oec., samostojna programerka v APP, Delovna skupnost za gospodarjenje, ter Milan Paradiž, strokovni delavec za RPIS v Valjarni.

Rade volje so za Fužinar za razvoj predstavili dosedanj razvoj RPIS Valjarne, področja, ki so jih že uspeli računalniško podpreti, probleme, ob katere so naleteli, in cilje, ki jih želijo z uvedenim RPIS doseči.

ZAKAJ NE PREJ

Torej, kot so poudarili sogovorniki, razvoja RPIS Valjarne nikakor ne gre primerjati z razvojem v Jeklarni. Začetek uvajanja računalniških obdelav je bil kasnejši, zato tudi ne moremo pričakovati enakih rezultatov.

Triglav: »Začetek razvoja RPIS pogojuje več stvari. Prvi je interes, ki ga mora pokazati tozd. Zanimanje za računalniško podprtost obdelav

smo pričeli izkazovati šele pred dobrima dvema letoma, ko se je predvsem mlajši kader (saj vemo, da je računalnik orodje sodobnega časa) začel zavedati, da brez računalnikov tudi v Valjarni ne bo poti v prihodnost. Takrat so se začeli uvajati tudi prvi programi s področja materialnega poslovanja, toda oprema, ki je prav tako pogoj za uvedbo RPIS, je bila zelo skromna. Sledil je nakup dveh novih PC računalnikov, vso ostalo opremo pa smo dobili staro. Danes imamo v Valjarni poleg omenjenih PC še 10 terminalov, kljub temu pa je razpoložljivost opreme za normalen tok obdelav še danes problematična. Naslednji problem, ki nas je spremljal pri uvajanju računalniških obdelav, je bila usposobljenost kadrov, ki ji je treba posvetiti veliko pozornosti, saj je znano, da je težko spreminjati način dela, ki ga delavci obvladajo, in uvajati nekaj povsem novega.

Danes sodeluje pri uvajanju računalniških obdelav več delavcev, s strani strokovne službe APP Metka Dokl, hkrati pa je tudi v Valjarni vedno več ljudi, ki obvladujejo računalniško področje. Menim, da se delo s kadri pri uvajanju RPIS ne sme zamenariti in da je potrebno tesno sodelovanje z različnimi strokovnimi službami. Ni dovolj, da dobimo le programske pakete, potem pa se moramo skozi učenje za delo z računalnikom prebijati sami. To pogosto terja veliko časa, ki pa ga žal, ob vsem rednem delu, zmanjka. Intenzivnost uporabljanja računalnika ne sme biti odvisna od odločitev, da se nekdo samoiniciativno uči na njem ali pa ne. Računalnik je orodje, ki ga še premalo uporabljamo in premalo

iztržimo z njim. Da bi dajal kvalitetne rezultate, je poleg dobrih programov potrebno tudi usposabljanje na tečajih, vendar ne na tečajih mimogrede, temveč daljših in intenzivnejših, kjer bi se vsak uporabnik usposobil za povsem samostojno uporabo računalnika.«

KAJ DO SEDAJ

Kljub vsem tem problemom je danes v Valjarni led prebit in pohvalivo se lahko s prvimi rezultati, odkar so se lani lotili dela organizirano. Milan Paradiž je poudaril, da je računalniška oprema povsem izkoriščena, Stanko Triglav pa, da so prvi rezultati plod tesnega sodelovanja ljudi iz APP in Valjarne.

Doklova: »V Valjarni sta uvedeni dve področji računalniških obdelav: področje materialnega poslovanja in terminiranja proizvodnje za srednjo in lahko progno. Rezultati uvedbe računalniško podprtega materialnega poslovanja se kažejo v kvaliteti informacij v zvezi z materialom in zalogami na skladišču gredic. S kvaliteto informacij mislim predvsem njihovo točnost in razpoložljivost v vsakem trenutku. To pomeni, da imamo vedno vpogled v trenutno stanje zalog, možno je pregledati rezervirani material, izdelati je možno razne evidencije o materialu po različnih kriterijih itd.

Trenutno obstajata na področju materialnega poslovanja dva informacijska sistema, klasični in računalniški. Točnost in zanesljivost rezultatov RPIS pa narekuje ukinitve

ročnih evidenc. Kvaliteta rezultatov seveda ni naključna, ampak je v njej izražen tudi prizadeven pristop uporabnikov, kljub začetnemu nezaupanju v računalnik.

Drugo področje obdelav, ki sem ga prej omenila, je izdelava dnevni programov valjanja za srednjo in lahko progno. Uporaba računalnika na tem področju je razmeroma nova in je še v fazi poizkusne uporabe, trudimo pa se, da bi računalniška izdelava programov valjanja kar najhitreje redno stekla. Prednosti takih obdelav so številne, njeni rezultati pa so pogoj za graditev RPIS tudi v drugih proizvodnih fazah: v oddelku termične obdelave in v adjustaži. Delo je skorajda opravljeno, le uporabniki se še morajo privaditi novosti. Usposabljanje uporabnikov je potekalo na enotedenskem tečaju, kjer smo jih poleg dela, ki ga morajo opraviti, seznanili tudi s celotnim procesom izdelave dnevni programov valjanja in vloge, ki jo ima vsak posameznik v njem.

Paradiž: »Da je prišlo do računalniško podprtega izdelovanja programov valjanja na srednji in lahki progno, je bilo potrebno veliko dela, zlasti v fazi testiranja programov in pa veliko učenja nas vseh, kreatorjev dnevni programov v pripravi dela in uporabnikov — mojstrov v obratu.«

Triglav: »Za potrebe težke proge je bil zgrajen komunikacijski sistem, ki prek računalnika povezuje štiri delovna mesta in omogoča enostaven in hiter prenos sporočil iz enega mesta na drugo. Delavci težke proge imajo tudi možnost uporabe programov Jeklarne in kemijskega laboratorija (program za pregled kemijskih analiz šarž in realiziranih naročil v Jeklarji). Zelo pomembno je namreč, da izvemo, kaj se z materialom dogaja že v Jeklarji.

Poleg teh je instaliran tudi program, ki omogoča pregled tehnoloških predpisov ogrevanja ingotov. Podoben program uporabljajo tudi delavci srednje proge za svoje potrebe. Zaradi velikega števila kvalitet je prednost teh programov še očit-

Milan Paradiž, Metka Dokl in Stanko Triglav

nejša, saj omogoča zelo enostaven in hiter pregled omenjenih predpisov.

Za potrebe težke proge načrtujemo tudi računalniško podprto izdelavo dnevni programov valjanja, ki bo podobno kot obstoječi sistem izdelave teh programov za srednjo in lahko progno.

Doklova: »Izdelali smo že predhodne analize stanja in potreb, ter grobi model oziroma zasnovano bodočega sistema.«

KAKO IN ČEMU NAPREJ

Triglav: »V Valjarni želimo zgraditi računalniško mrežo povezano z DELTO in IBM, ki bo omogočala avtonomno obdelavo podatkov neodvisno od obeh večjih sistemov. Cilj, ki ga želimo doseči, je nuditi kvalitetne informacije čimveč uporabnikom za področja, na katerih delajo (materialno, tehnološko, poslovno...). To pomeni obvladovanje po-

slovnega procesa na nivoju tozda. Kvaliteten informacijski sistem je eden izmed bistvenih pogojev za obvladovanje proizvodnih procesov in zagotavljanje kvalitete proizvodov. Največji učinek, ki ga pričakujemo, bo obvladovanje oziroma optimiranje medfaznih zalog in s tem boljše gospodarjenje z materiali, ki bo imelo odsev tudi v poslovnem rezultatu.«

H. M.

Kaj so rekli o uporabi informacijskih sistemov on-line v železarni

BORIS JOCIČ, inž. met., vodja razvoja standardizacije v službi za standardizacijo in dokumentacijo, tozdr RPT:

»V železarni smo oktobra po nalogu poslovodnega odbora in kolegija za informatiko pripravili dvodnevno izobraževanje o možnostih, postopku in pristupu uporabe znanstveno tehničnih in tržnih informacij 'on-line'. To je del prizadevanj pri oblikovanju razvoja informacijskega sistema za prenos znanja v železarni.

Seminarja so se udeležili strokovni delavci z različnih področij dela (inovacije, komerciala, raziskava, standardizacija, INDOK, inženiring, APP). S tem smo zaokrožili več kot leto dni priprav, ki so obsegale najprej nabavo ustrezne računalniške opreme in usposabljanje za delo z njo. Priključili smo se na komunikacijski sistem za prenos informacij JUPAK. Povezali smo se in sodelujemo z Računalniškim centrom Univerze v Mariboru (RCUM). Temu je namreč zaupana naloga, da razvije in vzdržuje mrežo jugoslovanskih znanstvenih baz podatkov. Usposobili smo se za delo s temi bazami. Osvojili smo sistem za vnos podatkov UNIMARC in v tem formatu že oblikujemo lastne specialne baze podatkov. Že v novembru bomo z lastnim koncentratorem PAD (protokol x-25) omogočili istočasni vstop osmih PC v mrežo JUPAK, ta pa predstavlja vrata za dostop do vseh

jugoslovanskih in tujih hostov, ki so neke vrste samopostrežba, kjer so zbrane informacije o vsem svetovnem znanju.

V železarni smo s tem pripravili temelj oz. dejanske pogoje in realne možnosti, da se pridružimo svetu na tem področju.

In kako naprej? Naslednji korak bo oblikovanje našega tržnega, patentnega in znanstveno tehničnega informacijskega sistema. Prav tako smo pričeli in bomo nadaljevali s sistematičnim urejanjem in zbiranjem lastnega znanja, ki ga bomo v obliki informacij on-line prodajali kot druge naše izdelke. Predvsem pa bomo nadaljevali s tovrstnim izobraževanjem, saj zaradi hitrega razvoja informatike to ni nikoli dokončno.

Zato so seminarji, kot je bil ta, zelo koristni, vendar le kot osnova. Vse ostalo pa je odvisno od posameznika, kako in koliko se bo poglubil v informatiko, od praktičnih izkušenj, spremljanja razvoja ter seveda prizadevanja in vztrajnosti.

Žal šole informatikov in informacijskih dokumentalistov ne usposablja, zato moramo te profile kadrov vzgojiti sami.

DR. BORUT JUSTIN, direktor Informacijskega centra v Ljubljani:

»Po večletnem spremljanju informacijskega področja lahko rečem, da je Železarna Ravne ena prvih hiš, ki bi se morale navdušiti nad tem

sistemom. Ker vemo, da je bil vaš računalniški center pri tovr. Šeglu med prvimi, ki se je operativno bavil z zanimivimi rešitvami v procesnem smislu, za vas to ne bo kaj novega. Bo pa to velika novost v vsebinskem smislu. Uspela bo toliko, kolikor bosta izpolnjena dva pogoja: ustrezni sodelavci, ki so se na tem seminarju praktično usposabljali te stvari uporabljati, da razvijajo svoje misljenjske pristope in drugič, da se managementski funkcionarji začno zavdati, koliko je to pomembno v strategiji razvoja železarne in da to podprejo. Gre za investicijo v znanje vaših lastnih ljudi. Toda to ni nekaj, kar bi dalo rezultate takoj. Je skupen proces modernizacije delovnega procesa in izobraževanja ljudi, zato bo treba najprej rešiti tehnične detajle, ki ne predstavljajo pomembnega deleža v železarni, ker jih veliko že je, in mrežne vezave. Od tam naprej pa je učenje, učenje različnih konkretnih pristopov in reševanje. To bo težko iz knjig, saj so računalniški procesi v resnici vedno nekoliko drugačni kot v knjigah; bolj mislim na povsem pragmatično spoznavanje vsebine bank podatkov. Z naraščanjem uporabe teh sistemov se širi potreba po učenju, kar pomeni, da bo vedno potreba po novem učenju, saj je razvoj na informacijskem področju prehitel, da bi moglo biti znanje stalno, in bo torej izobraževanje permanentno terjalo nekaj stroškov. In prav je tako.

Kolobarji

Dr. Borut Justin

Se enkrat bi poudaril pomembnost razumevanja važnosti te dejavnosti na najvišjem nivoju hiše, kajti v pristopu se mi zdi neobhodno, da ima informacijska dejavnost razumevalno podporo na samem vrhu in ne pod njim.

V slovenskem merilu je treba poudariti, da novost najbolj uspeva pri majhnih firmah z visokim intelektualnim poprečjem in manj, kjer vpliva togost organizacije velikih hiš in množica drobnih interesov.

DR. DUŠAN VODEB, član PO v Železarni Ravne:

»V Železarni Ravne sprejemamo svetovne informacijske tokove — management segmente — kot delovno obveznost, ne kot novitete. Ne gre za to, koliko je železarna pripravljena biti progresivna, gre za drugačen pristop — za običajno sprejemanje sodobnih metod v delovne navade. Pri tem želimo čim bolj skrajšati pot od ideje do realizacije in pričakujemo, da bo noviteta vplejana že kmalu po začetku prihodnjega leta.

Uporaba informacijskih sistemov 'on-line' je v svetu zdaj običajna metoda v razvoju in marketingu. Če smo v Železarni Ravne sprejeli doktrino, da je za nas znanje vodilo, moramo za uresničitev te naloge storiti vse. Zavedamo pa se, da je to izredno draga zadeva, zato je toliko bolj pomembno, da se jo bomo naučili dobro uporabljati, in tudi, da bo prišlo do konfliktov med ustaljenim in novim načinom pridobivanja informacij.

Kar se tiče posredništva, je naš koncept, da ga ne iščemo, ampak se čim prej sami naučimo uporabljati znanstveno tehnične informacije in tržno informacijski sistem s pomočjo tujih bank podatkov direktno. Čimprej želimo preiti na segment profesionalnega, saj kader za to imamo.

MAJDA KOTNIK-VERČKO, prof., bibliotekarka, tozd RPT:

»Strokovnjaki v Železarni Ravne so bili že nekajkrat seznanjeni (demonstracije, kratki seminarji, članki v Informativnem fužinarju) z razvojem informacijskih sistemov in možnostmi, ki ji ti nudijo na področju metod in strategij za iskanje podatkov (informacij). Zadnji seminar za to področje (predaval nam je dr. Borut Justin iz Informativnega centra v Ljubljani) pa je bil zastavljen izrazito polemično. Če se namreč strinjamo z ugotovitvijo, da prestrukturiranje gospodarstva pomeni predvsem bistveno večjo uporabo infor-

macij, se moramo zgroziti ob podatkih uporabe informacij za leto 1982 na področju strojništva:

ZDA — 2 milijona ur uporabe on-line

Nemčija — 160.000 ur uporabe on-line

Slovenija = Jugoslavija — 16 ur uporabe on-line

(Razmerje se v šestih letih bistveno ni spremenilo.)

Soočiti se moramo z dejstvi, da doživljamo pravo poplavo informacij, ki jih je na klasičen način vse teže (nemogoče) obvladovati. Informacijski pritisk je vse večji, uporabnik pa je postavljen pred problem, kako ob pravem času priti do kvalitetne informacije (predvsem najnovejših podatkov). To pa nam danes omogočajo poizvedbe on-line po bazah podatkov. Pojem 'on-line' ali 'na zvezi' pomeni konverzijski način iskanja po bazah podatkov, implementiranih na velikih računalnikih, iskanje pa poteka prek terminala, ki je z računalnikom povezan s pomočjo telekomunikacijskega kanala. Pri tem uporabljamo posebni poizvedovalni jezik, da bi dobili podatke o določeni temi, opredeljeni s ključnimi besedami. Informacijska veriga je sestavljena iz oblikovalca podatkovnih zbirk, ponudnika in upravljalca (host), prenosnika (telekomunikacijske mreže) in službe za posredovanje informacij ter oskrbe z literaturo.

Za razvoj informacijskih sistemov je značilno, da so 'srečno' soupadle vse večje informacijske potrebe in računalniške možnosti obdelave (posredovanja informacij). Prav možnost obvladovanja številnih informacij napoveduje računalnikom obetavno prihodnost.

- kvaliteta
- investicije, stroški.

Najprej je treba definirati grupe uporabnikov teh informacij (glede na podatke, ki jih potrebujejo), področja uporabe. Vsaj nekaj jih že lahko opredelimo:

- znanstveno tehnične informacije s teoretičnim vidikom (npr. diplomski študij, strokovno izpopolnjevanje)
- tržne informacije (poslovna informatika, marketing)
- patenti
- standardi
- aplikacijske rešitve (ozko specifične informacije — npr. za področja strojništva, metalurgije, elektrotehnike).

Ze na tej stopnji je namreč treba upoštevati, s katerim hostom bi sklenili pogodbo, v katerih bazah podatkov bomo torej poizvedovali. Informacijski centri so povezani z več hosti, pač glede na razmerje povpraševanje: ponudba.

Delitev na področja uporabe, grupiranje uporabnikov seveda vpliva na odločitev, kakšen kader bomo usposobili za to dejavnost, tem ljudem pa je treba zagotoviti možnost permanentnega izobraževanja, ves proces usposabljanja pa je izredno dolgotrajen in seveda drag (izkušnje pomenijo praktično delo — poizvedbe, te pa je treba plačati!)

Tudi v informacijskih centrih in podobnih službah (npr. informacijske službe univerzitetnih knjižnic) opravlja to delo ozka skupina strokovnjakov (2—3), ki med seboj izmenjavajo izkušnje in tesno sodelujejo, usposobijo se za nekaj področij, to pa pomeni, poenostavljeno, za uporabo nekaj baz oz. določenega hosta. Intelektualni potencial mora biti

naraščanju poizvedb dodatno enega delavca. Nasploh pa je resnična dostopnost primarnih dokumentov vprašljiva in mora uporabnik ta proces poznati: informacija on-line je hitra, naročanje literature pa poteka klasično, po pošti in traja najmanj tri tedne. To področje predstavlja velik vozil v informacijskem procesu, knjižnice in dokumentacijski centri se s tem intenzivno ukvarjajo, je pa to kompleksen problem (dogovarjanja na regionalni, nacionalni in mednarodni ravni), ki sega vse do koordinacije nabave literature. Posebej moram v tem sklopu opozoriti na sivo literaturo! Hitra informacija brez dosegljive literature pa izgubi velik del svoje vrednosti.

Investicije, stroški oz. kar ekonomski vidik je seveda bistven del takega projekta. Najvažnejše pa je sodelovanje z vodstvom (management), ki bo celoten proces podpiralo in omogočalo kontinuirano delo (kaj lahko se zgodi — kot se je letos v železarni pri nabavi strokovne literature, še prej pa v vsej Jugoslaviji pri nabavi tuje periodike — da se zaradi ekonomske krize najprej ukinejo sredstva za znanstveno tehnično informiranje). Strokovnjaki, ki bodo informacije zahtevali, jih dobili in seveda hoteli uporabiti v konkretnih nalogah, pa morajo biti povezani z razvojnimi službami in vodstvom, če naj bi te informacije postale dejavniki pri poslovnem odločanju, poslovni strategiji, investicijskih projektih, tako kot je to v razvitem svetu.

Kakšne so torej realne možnosti za uresničitev take informacijske dejavnosti? V železarni izpolnjujemo vsaj nekaj pogojev:

- imamo tehnično opremo (terminali, računalniki PC)
- intelektualne kapacitete (kader)

Del udeležencev seminarja

Do zdaj so nam informacije iz tujih baz podatkov posredovali v glavnem iz Informativnega centra — predvsem patentno informatiko (SDI profile), vse bolj pa se pojavljajo zahteve, da bi po tujih bazah poizvedovali tudi sami. V ta namen je bil organiziran tudi seminar — za ožjo skupino strokovnjakov različnih profilov, ki naj bi se usposabljali kot 'končni uporabniki' (on-line searcher). Ob takem načrtovanju pa se odpira cela veriga problemov, ki jih je treba razrešiti izredno sistematično in premišljeno:

- uporabniki (področja)
- kadri in usposabljanje
- organizacija
- preskrba z dokumenti, medbiblioteka služba

izkoriščen v največji meri, saj je tudi naložba vanj velika. Resničnih strokovnjakov na tem področju je pri nas malo, v sam vrh vsekakor sodi dr. Justin in še ozka skupina iz drugih centrov.

Organizacija take informacijske službe zahteva optimalne rešitve. Potrebna je fleksibilna organizacija, ki zagotavlja hitro, učinkovito in kvalitetno delo, saj se le tako lahko prilagaja vse zahtevnejšim uporabnikom, hkrati pa mora biti poslovno, kadrovske (in prostorske) koncentrirana. Zanimariti ne smemo niti administrativnega dela (naročanja poizvedb, računi-kontiranje ipd.).

Poseben problem predstavlja preskrba z dokumenti (medbiblioteka služba), to pomeni ob potencialnem

- potencialne uporabnike (področja), čeprav analiza ni narejena.

Primanjkljaj pa predstavljajo:

- omreževanje
- informacijska neizobraženost
- organizacija
- interni prenos informacij.

Najbolj logična (in ekonomsko upravičena) je naslednja usmeritev: izdelati koncept, projekt, ki bo upošteval vse komponente informacijskega procesa, čimprej dobiti priključek za JUPAK, skleniti pogodbo s prvim domačim hostom RCUM, kjer so dosegljive domače, specializirane baze podatkov. Cena domačih baz je zanemarljiva v primeri s tujimi informacijskimi sistemi, taka usmeritev pa predstavlja tudi po-

membno izobraževalno funkcijo: ker je sintaksa poizvedovalnega jezika v tem hostu podobna sintaksi Dialoga, si lahko strokovnjaki naberejo izkušnje za nadaljnje delo v tujih bazah.

Nekaj časa s tujimi informacijskimi sistemi še ne bomo „na zvezi“, moramo pa intenzivno sodelovati z našimi uveljavljenimi informacijskimi centri, se informacijsko ozavešiti in izobraziti — sicer koraka s svetom ne bomo ujeli.«

BERTA GREŠOVNIK, dipl. inž., strokovna delavka za strojno področje v službi za inovacije, tozdr RPT:

»Glede na število ljudi v Jugoslaviji in glede na naš družbeni proizvod, ki znaša okoli 0,6% v svetovnem merilu, moramo uporabljati vsaj do 90% tujega znanja pri svojem razvojnem delu, če želimo biti vsak trenutek ob boku konkurenčnih dežel.

To je eden izmed razlogov za uporabo tujih bank podatkov, ki je najcenejša, najbolj objektivna metoda sledenja znanja.

Prek Informacijskega centra v Ljubljani imamo možen dostop do tujih bank podatkov in skupno približno do 150 milijonov referenc.

Ena izmed največjih baz podatkov je tudi INPADOC — to je baza podatkov o patentih, ki jih je že približno 25 milijonov. Od 50 do 95% teh tehničnih podatkov iz patentov ni nikjer drugje zajetih.

Patenti se od drugih dokumentov razlikujejo v tem, ker imajo poleg vsebinske vrednosti še zaščito oz. lastništvo. Na patent pa je neposredno vezana tudi ekonomska vrednost. Patent mora biti napisan tako, da ga razume poprečen strokovnjak iz te branže, poleg tega pa je patentibilno samo nekaj, kar je tehnično izvedljivo, najsibo to nov izdelek, nov tehnološki postopek ali nova uporaba izdelka.

Vsi ti podatki nam lahko koristijo pri razvojnem delu, saj lahko iz statističnih trendov strateško planiramo naš nadaljnji razvoj, poskrbimo za lastno tržno pozicijo. Predvsem pa nam ti podatki koristijo pri sprejemanju odločitev o investicijah.«

PAVLINA KROF, dipl. oec., strokovna delavka v marketingu Komerčiale:

»Informacije so dandanašnji sila vredno in dragoceno blago, lahko rečem tudi orožje, saj so predvsem od njih odvisne pravočasne in pravilne poslovne odločitve.

Delo z lesom

Pojavlja pa se problem, kako priti do informacij, naj gledam s svojega vidika, do virov trženjskih informacij. V železarni želimo ustanoviti učinkovit trženjski informacijski sistem v sklopu poslovnega informacijskega sistema, zato je bilo še bolj dobrodošlo predavanje dr. Justina.

Tipi informacij, ki jih njegov center nudi, segajo od monografij, periodičnih publikacij, konferenčnih materialov, patentov, standardov do sirove literature in prospektov.

Dr. Justin nas je popeljal v sistem svetovnih baz podatkov oz. nas je seznanil, kako s čim manjšimi stroški v čim krajšem času priti do želene informacije ter s tem, kako se je treba posvetiti konkretnemu problemu in se tudi usposobiti, da bi ga optimalno rešili.

Služba ima potrebno znanje in opremo ter telekomunikacijske možnosti, da se lahko priključi na sedem v svetu najbolj uporabljenih računalniških informacijskih sistemov, ki imajo skupno več kot 250 baz podatkov.

Naj se dotaknem še trženjskega informacijskega sistema, ki ga moramo v železarni razviti v okviru lastnih tehnoloških in kadrovskega možnosti in potencialov. Zato je potrebno nenehno pridobivanje, šolanje in usposabljanje kadrov za organizacijski pristop vključevanja TIS v ostale informacijske sisteme. To pomeni medsebojno povezanost in odvisnost, saj le na ta način postane informacija aktivna.

V razvoju informacijskih mrež se v železarni predvideva lasten PAD, ki bo nudil možnost lastnega komuniciranja s tujimi bazami podatkov tudi trženjske narave; bibliografskega in faktografskega porekla, kot npr.

- naslove firm, organizacij
- makro- in mikroekonomske kazalnike (BDP, uvoz, izvoz)
- finančno stanje podjetij
- naložbe, borze
- tržne priložnosti, cene
- statistika itd.

Za to pa je, kot sem že omenila, potrebno znanje, oprema (hard- in software) ter telekomunikacijska zveza.

Če želimo ujeti korak s svetom, moramo pristopiti k realizaciji omejenega projekta čimprej.«

DR. FERDO GREŠOVNIK, vodja službe MR, tozdr RPT:

»Seminar je bil bolj namenjen uporabnikom informacij iz velikih bank podatkov kot pa tistim, ki delajo na računalniških za prenos teh informacij. Glede na trenutne tehnične možnosti (uporaba telefonskih zvez za računalniški prenos informacij) je bila pravzaprav taka varianta edino izvedljiva.

Predavatelj dr. Justin je nazorno prikazal današnje stanje na področju on-line sistemov v svetu in pri nas. Za konkretno uporabo je bila najvažnejša navedba ureditve baz podatkov, zlasti še, po katerih kriterijih je mogoče najti določen dokument. Z logičnimi operacijami med temi kriteriji je mogoče število ponujenih dokumentov iz računalniške banke podatkov skrajšati na tako mero, da je v sprejemljivo kratkem času mogoče na ekranu prebrati vse, kar pride za konkreten primer v poštev.

Predstavljeni primeri podatkov iz Informacijskega centra v Ljubljani in iz Maribora so nas prepričali, da so obstoječe baze podatkov že zelo bogate; to še tem bolj velja za velike svetovne informacijske centre. Seveda pa so različni centri bolj specializirani za posamezna področja znanosti. Navedba cen za uporabo razpoložljivih baz podatkov kaže, da je pri tem potrebno zelo racionalno ravnanje.

Kot koristnika patentnih informacij me je še posebej zanimalo poglavje o prijavljanju in uveljavljanju patentov ter o trajanju patentne zaščite.

Menim, da je vsak udeleženec seminarja zvedel kaj koristnega za svoje področje dela.«

MAG. FRANCO URANC, raziskovalec v službi MR, tozdr RPT:

»Dr. Borut Justin je eden tistih podjetnežev, ki se trudijo, da bi Slovenci ne zaostali za afriško tehnologijo. Kot kaže število poslovnih uporabnikov računalniških podatkov, so Alžirci, Maročani, Egipčani in celo naši prijatelji iz Siera Leonea (Črna Afrika) pred Jugoslavijo.

Ko so pred nekaj leti Nemci (ZRN) zvedeli, da so le 160.000-krat iskali tuje patente, članke, revije, standarde, medtem ko Američani (ZDA) 2 milijonkrat v istem letu, so zagnali preplah: svet nas bo povozil. Istega, neslavnega leta je zaškripalo iz Jugoslavije ponižnih 16 vprašanj. Brez panike.

V nas se je seveda učinkovito navelil modri rek za vse prilike: »Brez panike! Kopičenja laži, samozaslepljanja, zastraševanja, omejevanja, ki so največji sovražniki sovjetskih ljudi — kot svari Saharov — se mi ne bojimo. Saj, če ni drugega: brez panike.

Od vseh dejavnosti se dandanes daleč najhitreje razvija znanost, veda in z njo ustrezna menjava »trgovina«. Žal pa naše ljudstvo zdaj vzgajajo v duhu, da je najbolj razvit tisti, ki najhitreje teče, šofira, preigrava, prekopava in podobno. Temu staroveškemu idealu ne bomo ušli, dokler bo podcenjevanje in s tem tudi stroškovno neupoštevanje znanosti in njene podlage, ljudske kulture, čutil le najvišji znanstveni in strokovni vrh slovenske ustvarjalnosti.

Kdo razen politikov bi bil dolžen prevzeti odgovornost za smrt specialista, kot je dr. Godina, ki je imel edini greh, da se je peljal v najmanjšem od vseh možnih avtomobilov? Morda je greh to, da predavaš na zaresnem znanstvenem srečanju in te pač na poti domov doleti nesreča.«

Zbrala H. M.

Remont

TOZD DRUŽBENI STANDARD ZVEST IMENU IN NAMENU

S priključitvijo Rimskega vrelca Železarni Ravne ter z vse bolj trdnimi aranžmaji z Belgijci za letovanje na Koroškem in ob morju je tozd Družbeni standard razširil svojo dejavnost z dosedanjim dolgoletnim družbeno prehrabno, rekreativno in letovanjske še na področje gostinstva in turizma. Zato pravzaprav ni čudno, da so se vzporedno začele tu in tam pojavljati bojzani, da bi to utegnili iti na škodo naših delavcev, saj vsakdo ve, da so najrazličnejše ugodnosti, ki smo jih deležni zaposleni v železarni, možne samo ob zagotovljenih regresih, medtem ko klasično gostinstvo in turizem seveda živita od ekonomskih cen svojih storitev.

Kako se bosta ti dve različni načeli kazali in uveljavljali v naši praksi v prihodnje, smo vprašali dolgoletnega ravnatelja tozda Družbeni standard tov. **Jožeta Šarterja**, pridružili pa smo še radovednost v zvezi z dograditvijo počitniškega doma v Portorožu.

ZA DELAVCE ŽELEZARNE SE NE BO NIČ BISTVENEGA SPREMEMILO

To je srž odgovora na prvo vprašanje. To torej pomeni, da seznama bonitet tudi v prihodnje

takso vred 100.000 din, je vse jasno. Osnovni cilj tozda Družbeni standard je torej obdržati vse, kar smo dosegli dobrega, ter to glede na možnosti v prihodnje izboljševati.

Letos so zaradi Belgijcev podaljšali sezono v Portorožu za 10 dni. Glede gostov z Zahoda je treba vedeti nekaj: prinašajo nam devize, s tem posredno gotovo tudi nekaj prispevajo k regresiranju naših delavcev, predvsem pa naši zaradi njih ne smejo biti pri ničemer prikrajšani. (Mimogrede: letos je Družbeni standard z njimi zaslužil okoli 100.000 DM.)

POČITNIŠKI DOM JE TREBA DOGRADITI

Prav s podaljšanjem sezone pa se je to jesen dokončno potrdilo, kar je bilo sicer že precej dolgo očitno, namreč, da staro in novo ne gre več skupaj oziroma da novi dom zahteva ob sebi tudi novo, sodobno restavracijo. Kadar se namreč ob morju vreme poslabša in zraven zahladi, je že skoraj nemogoče spodobno priti iz novega doma v starega. Sedanja restavracija je pač uporabna ob lepem vremenu in je bila zgrajena za poletno sezono. Sedeti v njej ob slabem vremenu je muka. Kljub adaptaciji se tudi sobe v starem

Naš počitniški dom

za petične turiste. Zato mu hočejo dati tudi ustrezen zunanji videz. Kakor se naš novi dom s tako zasnovano ujema, se stari gotovo ne. Torej bodo tudi s te strani začeli prihajati določeni pritiski.

Kakšne možnosti bi se našemu domu ponudile, če bi lahko bil odprt vse leto, si lahko mislimo, vendar o tem več kdaj drugič.

M. Kolar

NOVICE ZA FUŽINAR

Dati otroka v Karigador ali ne

V rubriki Klici na 6304 smo oktobra tov. Jamerjevi iz Strojev in delov obljubili, da bomo o počitniškem taboru občine Ravne v Karigadorju v Istri širše pisali v Fužinarju.

Zadeva ima, kot vsaka medalja, dve strani. Eno je predstavila tov. Jamerjeva, je pa takšna: bila sem pri sinu, ki je imel šolo v naravi v Karigadorju; razmere tam so zelo slabe; za sto otrok sta dve stranišči, par pip itd. Otrok se ti tam smili. Ali se res ne da kaj storiti, vsaj pišite o tem. Odločili smo se za, res, da precej tudi zato, ker se je poleti bliskovito razširila vest, da je ena izmed izmen kolonije prestavljena, ker je nekaj narobe s kanalizacijo v taboru.

Drugo plat medalje predstavlja **Mirko Rozman**, strokovni delavec Občinske izobraževalne skupnosti Ravne.

»Čudim se, da so ta vprašanja, saj do zdaj ni bilo bistvenih pripomb na tabor, ne od staršev in ne drugih, ki so ga videli. Res je, da v njem ni vrhunski komfort, je pač takšen, kolikor vanj vlagamo; za organizacijo letovanja daje občinska izobraževalna skupnost, za investiranje pa ni

posebnega vira. Investirajo delovne organizacije, ki so vedno izkazale pripravljenost za razreševanje problemov, sploh za železarno to ni bilo nikoli vprašljivo, in upamo, da jo bodo tudi v prihodnje.

Je pa seveda vprašanje, koliko se v tabor sploh splača vlagati, saj ni naša last, ker ni naprodaj. Vedno sproti sklepamo najemne pogodbe z osnovno šolo Irme Benčič iz Novigrada. Zdaj je pogodba sklenjena za naslednja tri leta. Najemnina znaša za hektar površine, kolikor je imamo, 22 milijonov dinarjev. Letos smo zanjo zagotovili denar iz lastnih virov (na račun delavcev v vzgoji in izobraževanju), kako ga bomo v naprej, še ne vemo.

Tabor ima občina Ravne že čez dvajset let. Zadnja večja dela so bila v njem leta 1986, ko smo adaptirali jedilnico, kuhinjo in sanitarije. Tako so zdaj »zmogljivosti« tabora naslednje: zidana stavba s kuhinjo (moderno opremljena lahko pripravi hrano za 250 ljudi), jedilnico (celotna kolonija lahko je naenkrat) in prostori za bivanje kuharskega osebja, 11 bivalnih kontejnerjev (skupna zmogljivost v njih je 114 nadstropnih ležišč; poprečno je v enem 10 otrok), 4 pri-

Čas je prerasel stari dom

ne bomo krajšali, le cene se bodo zaradi inflacije (razumljivo) spreminjale. Teh ugodnosti pa ni tako malo: od malice in mineralne vode ter napitkov v 28 avtomatih v železarni, do letovanj v 25 različnih krajih ob morju, v zdraviliščih in na Češkem, od brezplačne uporabe vseh objektov in naprav na DTK po določenem urniku, do popustov na sedežnici in vlečnicah. Seveda regres ni povsod enako visok, če primerjamo cene z onimi v hotelih in restavracijah. Poznavalci kljub temu vedo, da je npr. pivo na Ivarčkem malo ceneje kot na Rinskem vrelcu, v našem počitniškem domu ceneje kot npr. v portoroških hotelih.

Najbolj občuten je regres seveda pri letovanju. Če se npr. spomnimo, da je bil v minuli sezoni dnevni penzion v hotelih vsaj 60.000 din, v našem domu pa za delavca za 10 dni s turistično

domu ne morejo meriti z onimi v novem in še bi lahko poljubno naštevali druge pomanjkljivosti.

Treba je torej zgraditi novo restavracijo, le kdaj bo to možno, je še veliko vprašanje. Dosti, če ne vse je odvisno od tega kakšni bodo poslovni rezultati železarne ob koncu leta in v prihodnje in na katero mesto prioritete lestvice investicij bomo postavili dograditev doma v Portorožu. Če upoštevamo, da zaradi zmeraj večje draginje delavci komaj še morajo letovati kje drugje kot v lastnem počitniškem domu oziroma v aranžmaju Družbenega standarda, in če hočemo ostati zvesti logiki, po kateri smo gradili Ivarčko in smučišče na Ošvenu, potem ima tudi dograditev Počitniškega doma v Portorožu svoj prav.

Moramo pa vedeti še nekaj. Ob obali se trudijo, da bi postal Portorož letovišče visoke kategorije

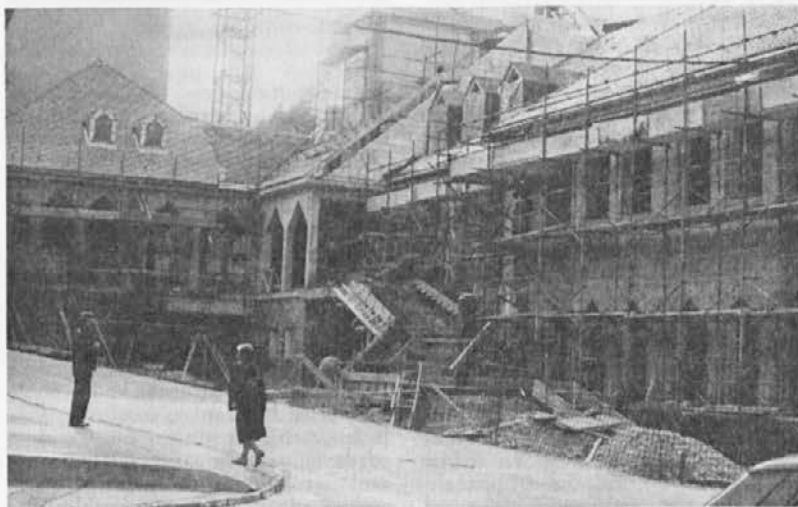
V taboru

IZ NAŠIH KRAJEV

RAVENSKI TRG SPREMINJA SVOJO PODOBO

Oktober so tam, kjer je bilo prej gostišče Melovnik, odprli 37. prodajalno ONA-ON v Sloveniji, kar je gotovo izredno popestrilo konfekcijsko ponudbo na Ravnah. Od gostišča pa je kar poleg trgovine nastal še prijeten, ekstravaganten bifejčič. V vrsti sledita že »stara« Suhodolčanova knjižnica in magistrat, zraven pa raste največja novost — zgradba PTT Ravne. Investira jo Podjetje za PTT Maribor, projektant je SGP Kograd Dravograd, TOZD Projektivni biro Ravne, izvajalec GIP Gradis, enota Ravne, odgovorni vodja projekta pa arhitekt Peter Gladež. Stavbo gradijo od maja, bo pa večnamenska. V pritlični etaži glavnega objekta bo pošta v klasičnem pomenu besede, v etaži in mansardi pa avtomatska telefonska centrala z vso potrebno infrastrukturo. Za aneks, ki se navezuje na stari blok v Gramoznici, se še ne ve namen. Med glavnim objektom in aneksom bo pokrita pasaža kot hodnik med trgom in Gramoznico.

Objekt bo predvidoma končan decembra letos. Če bo, bo to eden izmed operativno najhitreje zgrajenih na Ravnah.

Ob nasprotujočih občutkih (že med gradnjo) glede novega poštnega objekta (tudi klci na 6304) pa navajamo mnenje dr. Mikuža, direktorja Zavoda za spomeniško varstvo Maribor v soglasju k lokacijski dokumentaciji:

»Zato, ker ni mogoče ohraniti originalne stavbne substance in vključiti poštnega programa v originalno stavbno maso, se zgradi na tem mestu nadomestni objekt, ki se bo s svojo arhitekturo sodobno, oblikovno ustrezno vključil v zgodovinsko raščeno strukturo mestnega

kolice in 2 baraki za upravnik, zdravstveno osebje in vzgojitelje. Tabor razpolaga s 4 WC (kar ravno ustreza normativu, ki je WC na 25 otrok, je pa res, da je eden za osebje), dvema tušema na prostem (na sončno gretje) in z umivalnikom na 12 pip. Zavedamo se, da je sanitarij premalo, toda, kot sem že rekel, problem so soglasja v najetem.

V šoli je bife s sladkarijami, pijačo (po minimalnih cenah) in razglednicami, da otrokom ni treba letati po trgovinah. V taboru so Imontove sedežne garniture, k njemu spada tudi velik travnik z igrišči za športno in rekreativno dejavnost. Plaže ima tabor okrog 200 m, je kamnita, zbetonirali smo luknje, da ni nevarna; urejen je dohod v morje. Plavalni tečajji so nedaleč stran v mivkastem zalivu, na pomol neposredno ob naši plaži pa se zato, ker je tam morje globoko in so zasidrane ladje, hodi le organizirano.

Mnoge, tako starše kot otroke, gotovo moti disciplina, ki jo imamo vpeljavno v taboru: vstajanje je ob uri, telovadba ob uri, plavanje ob uri itd., da se otrok ne sme premakniti brez vprašanja. Toda takšna so pravila tabora, po vsem svetu je v taborih red. Mora biti, kajti odgovor-

nost imeti otroka v koloniji, je izredno velika. Tega se najbolj zavedajo naši vzgojitelji, ki jih prav zato (in tudi zaradi slabega honorarja) vsako leto težko naberejo. Se pa do zdaj gotovo zaradi reda in tudi zaradi takojšnjih intervencij zdravstvenih delavcev, ki so vedno v koloniji, lahko pohvalimo, da ni bilo kdaj kaj posebno narobe.

Kar se tiče primerjav, ki jo nekateri delajo med tem, kako imajo letovanje urejeno v Slovenji Gradcu (imajo počitniški dom, letos na novo adaptiran) in kako mi, moram poudariti, da je tam to rezultat samopriskevka. Je pa res, da je dandanes težnja, da je čim več kolonij pod streho, vse manj pa pod šotori. Toda to na Ravnah ni le stvar izobraževalne skupnosti.

Pa še preboji kanalizacije. Karigador je nima urejene, zato uporabljamo greznico šole. Ni problemov z njo, saj jo redno čistimo, pač pa so letos nastali problemi pri odtočni vodi, ki je sicer speljana v ponikalnico. Prišlo je do zasičenosti, a smo takoj skopali nove ponikalnice. Zato smo julijsko kolonijo prestavili za pet dni.«

H. M.

jedra. Pri tem bo projekt upošteval tudi sodobne zakonitosti oblikovanja prostora. Nova pošta naj se s staro naveže tako, da bo pri tem vse skupaj ulična poteza. Pri oblikovanju povezave ima arhitekt proste roke.«

H. M.

(Vir: informacija odgovornega vodja projekta pošte)

NOVA CESTA DO PROSENA

Res da so se krajanji Strojnske Reke luknjam na cesti k njim vsaj enkrat tudi od srca nasmeljali (ko je bila v Novicah krajevne skupnosti sličica avta na cesti, voznik pa si je pel Marko skače), v glavnem pa so jih že leta kleli.

Spomladi je zato ta cesta bila med 19 ogledanimi in popisanimi v občini, nato pa uvrščena med pet prednostnih. Denar zanjo je SIS za KCG zagotovil prek posebnega združevanja gospodarstva.

Cesto je saniralo cestno podjetje Maribor. Na najbolj kritičnih mestih je menjalo podlago, v celoti pa jo je preplastilo. Tako je nastala nova, lepa cesta do Prosenca, a žal široka le štiri metre. To mnoge skrbi, saj je to za normalno srečevanje zelo malo, hitrost pa na gladki cesti kar sama naraste. Zato krajevna skupnost prosi vse, da v Strojnsko Reko vozijo previdno.

Zelo veliko časa je izvajalcem vzelo urejevanje odvodnjavanja ter gradnja škarp in odbojnih ograj, je pa delo opravljeno temeljito.

Z novo cesto bo Strojnska Reka dobila tudi prvo cestno razsvetljavo — do Maka, že kopani jarek ob cesti pa so krajanji izrabili tudi za pot kablu za kabelsko televizijo. S tem so uresničili del celotnega projekta CaTV v tej KS, financiranega iz sredstev krajanov.

Ker pa krajevna skupnost Strojnska Reka ne sega le do Prosenca, organi KS že vodijo akcijo, da bo prihodnje leto nova cela dolinska cesta do Zadnjega dinarja ob vznožju Strojne.

H. Merkač

ZDRAVJE

SLADKORNA BOLEZEN

Sladkorna bolezen ali diabetes mellitus je kronična podedovana ali včasih pridobljena motnja presnove. Osnovni vzrok je pomanjkanje EFEKTNEGA INSULINA, pomembnega presnovnega hormona, ki ga izloča trebušna slinavka. Pomanjkanje insulina prizadene v telesu predvsem presnovno ogljikovih hidratov, pa tudi beljakovin in maščob, zaradi česar se okvarja ves organizem, predvsem ožilje. Posledica okvare ožilja pa so kasneje pozne komplikacije sladkorne bolezni.

Vzroki za nastanek

Sladkorna bolezen se lahko pojavi iz različnih vzrokov. Eden najpogostejših je debelost (med diabetiki v Sloveniji je približno 85% debelih). Tudi nosečnost je stanje, ki pogosto sproži nastanek sladkorne bolezni. Po porodu lahko le-ta izgine (gestacijski diabetes), lahko pa ostane zlasti pri ženah, ki imajo prirojeno nagnjenost k tej bolezni. Stres — včasih povzročajo sladkorno bolezen posebna hujša stanja ali bolezni, ki obremenjujejo organizem. To so težje pljučnice, možganska kap, infarkt srca in drugo. Vzrok za nastanek so lahko tudi bolezni trebušne slinavke, mnoga zdravila itd.

Sladkorna bolezen je največkrat podedovana in redkeje pridobljena motnja presnove. Prenáša se nagnjenost do te bolezni in ne bolezen sama.

Zgodnje odkrivanje bolezni

Večina primerov sladkorne bolezni se razvije počasi, postopoma. Pojavijo se splošni znaki bolezni: žejanje, obilno uriniranje in hujšanje. Ponavadi je bolezen v manj izraženi obliki trajala že dalj časa. Z biokemičnimi preiskavami lahko bolezen odkrijemo že zelo zgodaj, ko še ni nobenega znaka bolezni ali komplikacije.

NORMALNE VREDNOSTI KRVNEGA SLADKORJA

- na tešče od 4—6 mmol/l
- po zaužitju hrane 7 mmol/l

Sladkorni bolnik ima že na tešče bistveno višjo koncentracijo glukoze v krvi, praviloma precej več kot 7 mmol/l in po uživanju hrane precej več kot 10 mmol/l.

PO TEM, DA IMA NA TEŠČE ALI PO JEDI BISTVENO VIŠJO KONCENTRACIJO GLUKOZE V KRV, kot zdrav človek, BOLEZEN PREPOZNAMO.

Sladkor v urinu

Zdrav človek v urinu nima glukoze. Sladkorni bolnik izloča glukozo z urinom vedno tedaj, ko koncentracija v krvi presega 10 mmol/l.

V URINU BOMO TOREJ PRI TAKEM BOLNIKU NAŠLI VEČINOMA POZITIVNO REAKCIJO NA GLOKUZO.

Aceton v urinu

Acetona pri zdravem človeku v urinu ni. PRI SLADKORNEM BOLNIKU POZITIVNI ACETON V URINU SICER SAM PO SEBI ŠE NI ZNAK BOLEZNI, JE PA ZNAK, DA ORGANIZEM RAZGRAJUJE MAŠČOBNO ENERGIJSKO REZERVO, kar imenujemo KETOZA.

NACINI ZDRAVLJENJA

Pri večini bolnikov gre v začetku bolezni za delno ali relativno pomanjkanje insulina, kar pomeni, da trebušna slinavka sicer še proizvaja insulin, vendar manj, kot ga organizem potrebuje. To velja za bolnike srednje in pozne starosti (DIABETES MELLITIS tip II.). Pri teh bolnikih pričnemo zdravljenje praviloma samo z dieto. Če bolezen napreduje, dieta ne zadošča več, takrat jemljejo poleg diete še antidiabetične tablete, ki vzpodbujajo trebušno slinavko k čimboljšemu izločanju insulina.

Lahko se zgodi, da z leti trebušna slinavka popolnoma opeša in preneha izdelovati insulin. Takrat začnemo bolniku insulin umetno dodajati z vsakodnevnimi insulinskimi injekcijami.

Pri manjšem številu bolnikov gre že v začetku za popolno pomanjkanje insulina, ker je njihova trebušna slinavka zaradi hude okvare praktično popolnoma prenehala z izdelovanjem insulina (sladkorna bolezen otrok ali mlajše zrele dobe). Govorimo o diabetes mellitusu tip I. Pri teh bolnikih je potrebno trajno zdravljenje z vsakodnevnimi injekcijami insulina.

DIETA PRI SLADKORNEM BOLEZNI JE OSNOVA ZDRAVLJENJA

Dieta za bolnika s sladkorno boleznijo se pravzaprav nič ne razlikuje od zdrave prehrane zdravega človeka. Sladkorni bolnik mora strogo upoštevati dietni predpis varovalne prehrane, zdravemu človeku pa je dopustno občasno odstopanje od le-te. Natančnejši dietni predpis, ki ga bolnik dobi v dispanzerju, bi zahteval kar nekaj strani podrobnejših obrazložitve. Okvirna načela za dieto pri sladkorni bolezni pa so:

— Jajte velikokrat po malem — 5—6-krat dnevno! Krvni sladkor se bo po manjšem obroku hrane manj zvišal, s tem pa imajo tudi komplikacije sladkorne bolezni manj možnosti za razvoj.

— Pri vsakem obroku hrane naj bodo zajeta živila iz skupine zelenjave ali sadje. To so živila z zelo malo energijskih hranil, ker vsebujejo veliko vode in balastnih snovi, ki jih človek ne prebavi, ter veliko vitaminov, kar zelo ugodno vpliva tudi na prebavo.

— Skrbite, da bo vaša teža čim bližja idealni telesni teži, ker takrat tudi bolezen najugodnejše poteka.

— ODPOVEJTE SE ČISTIM SLADKORJEM — ki jih tudi NE-DIABETIKI popolnoma nič ne potrebujejo za normalno zdravo življenje.

— UPORABITE samo 5 malih žličk rastlinskih maščob na dan — več jih tudi zdravi ne potrebujejo.

— Več kot 1/2l mleka dnevno, več kot 20 dag mesa dnevno in več kot 1 jajce dnevno tudi ni priporočljivo.

— PIJTE nesladkane pijače, namesto sadnih sokov jejte sveže sadje.

— Solite in začinite hrano zmerno.

— ALKOHOL ima tudi energijsko vrednost, 1 dl vina = 1 košček kruha, več kot 2—3 dl suhega — nesladkanega vina ni priporočljivo,

ostale alkoholne pijače sladkornemu bolniku še mnogo bolj škodijo.

— Skodelica ali dve črne kave dà, več ni priporočljivo, seveda naj bo grenka ali zasladana s katerim od nadomestkov za sladkor (natren, saharin...).

POSLEDICE SLADKORNE BOLEZNI

S sodobnim pristopom in zdravljenjem sladkorne bolezni sta se v veliki meri podaljšali delovna in življenjska doba sladkornih bolnikov. Pri tem pa je prišlo do novega problema — kako preprečevati in zdraviti kronične zaplete sladkorne bolezni, ki so najpogostejši vzrok smrti pri teh bolnikih.

S sladkorno boleznijo, ki traja že več let, se več ali manj pri vseh bolnikih pojavijo degenerativni zapleti, ki so seveda pogostejši pri bolnikih s slabo urejeno boleznijo. Gre za spremembe v stenah krvnih žil, po katerih se tako pretaka manj krvi, kar ima za posledico slabšo prekrvavitev telesnih tkiv in organov. Najhujše posledice teh okvar so srčni infarkt in možganska kap ter odmiranje tkiv na nogah — gangrena. Najpogostejši vzrok komplikacij pa so okvare drobnih žilic — kapilar, ki povzročajo nevarne okvare na očesni mrežici in ledvicah. Neurejena presnova pri sladkorni bolezni se slej ko prej odraža tudi na živčevju, kjer povzroča spremembe tako v strukturi kot delovanju živčnega nitja.

Še kako velja znani rek BOLJE PREPREČEVATI — kot zdraviti ravno pri preprečevanju posledic sladkorne bolezni. Dognano je, da se komplikacije manj razvijajo pri bolnikih, ki imajo dobro urejeno bolezen in s tem tudi presnovno dobro urejeno. Ti bolniki dobro poznajo svojo bolezen, nepremakljivi so pri upoštevanju dietnih predpisov, dosti časa posvečajo redni in enakomerni telesni aktivnosti, ki je eden od temeljev uspešnega zdravljenja, redno jemljejo predpisana zdravila in ne nazadnje redno obiskujejo diabetični dispanzer zaradi kontrol, na katere so naročeni. Skrb za svojo bolezen so vzeli v svoje roke, počutijo se zdrave, zdravstveni delavci smo jim samo še svetovalci. Želimo si čimveč takih »bolnikov«.

Sladkorna bolezen je med prebivalstvom zemeljske oble zelo razširjena. Ima jo od 3—6% prebivalstva, to je okrog 100 milijonov vseh ljudi, v Sloveniji pa okrog 50.000 prebivalcev. V koroški regiji je registriranih že prek 2500 sladkornih bolnikov. V deželah z dobro organizirano zdravstveno službo se zdravijo sladkorni bolniki v posebnih dispanzerjih.

Vloga dispanzerjev za sladkorne bolnike

Dispanzer mora nuditi sladkornim bolnikom popolno medicinsko oskrbo in jim pomagati pri kroničnih komplikacijah. Naloga dispanzerjev je tudi zgodnje odkrivanje sladkorne bolezni pri najbolj ogroženem krogu prebivalcev, sodelovati pa mora tudi pri širših detekcijskih akcijah. Poleg teh medicinskih nalog mora dispanzer skrbeti tudi za socialno medicinsko varnost diabetikov, še zlasti starejših in otrok.

Za koroško regijo ima matični dispanzer za sladkorne bolnike sedež v Slovenj Gradcu pri internem oddelku splošne bolnišnice. Na željo bolnikov smo letos odprli tudi posvetovalnico za sladkorne bolnike na Ravnah, enaka posvetovalnica obratuje že vrsto let tudi v Radljah. Bolniki za pregled v dispanzerju ne potrebu-

Čokolada

jejo napotnice — zadostuje jim zdravstvena izkaznica in izkaznica sladkornega bolnika. Zdravila in storitve so brezplačne. V dispanzerju dobijo bolniki in njihovi svoji odgovor na sleherni postavljeno vprašanje v zvezi s svojo boleznijo. Organizirana imajo predavanja — ki jim ne uide noben novo odkrit sladkorni bolnik — kjer zvedo vse o vzrokih za nastanek bolezni, poteku in načinih zdravljenja, o dietoterapiji — teoretično in praktično s sestavljanjem jedilnikov, o posledicah, ki jih pušča sladkorna bolezen in preprečevanju le-teh ter še o mnogočem. Posebna predavanja imamo organizirana za vse tiste bolnike, pri katerih je potrebno zdravljenje z insulinskimi injekcijami, da jih teoretično in praktično usposobimo tudi za opravljanje teh večšin.

Zavedamo se namreč, da je prav ZDRAVSTVENA VZGOJA pri naših bolnikih eden najvažnejših parametrov uspešnega zdravljenja sladkorne bolezni. Cilj skupnega prizadevanja zdravstvenih delavcev in sladkornega bolnika je dobro urejena presnova in preprečevanje kroničnih zapletov bolezni.

Če ima bolnik dobro urejeno presnovo, nima težav, to pa pomeni, da se izognemo invalidnosti in si ohrani normalno življenjsko dobo. Dejanski končni cilj oskrbe sladkornega bolnika pa mora biti tudi njegov občutek zdravja in neodvisnosti od okolice. Diabetik lahko vse to doseže le, če dobro pozna svojo bolezen. S pridobljenim teoretičnim in praktičnim znanjem, z lastno iznajdljivostjo in s pomočjo okolice se diabetik lahko uspešno spoprime s svojo boleznijo, jo kar najbolj obvladuje, z njo živi, ne sicer brez omejitev, vendar brez bistvenih telesnih in psihičnih težav.

VLOGA DRUŠTEV

Vzporedno z dispanzerji so se v Sloveniji ustanovljala tudi društva diabetikov. Le-ta skrbijo za zdravstveno vzgojo ter pomagajo pri reševanju zdravstvenih in socialnih problemov svojih članov. Organizirajo redna predavanja za svoje člane ter seznanjajo tudi javnost in pristojne organe s problemi, ki tarejo sladkorne bolnike. Posamezna društva se združujejo v ZVEZO DRUŠTEV DIABETIKOV Slovenije. Pri nas sta najaktivnejši društvi Slovenj Gradec — Ravne.

Bojana Zemljič, višja med. sestra

KULTURA

PESEM JE LAHKO MOST

Pogovor z Vresovim pevovodjem ob vstopu v novo sezono

Moški pevski zbor Vres je mladenič, ki stopa v svoje 18. leto. Lansko sezono je preživel nadvse delovno in dokaj uspešno. To naj bi mu dajalo polet za naprej, žal pa naše družbene in še posebej kulturne razmere ne jamčijo, da bo kulturno-umetniška skupina, ki se je s svojo dejavnostjo doslej že potrdila, uspešna tudi v prihodnje. Če hoče to, ji je potrebna volja in moč, s kakršno se res lahko pohvali le mladenič, ki so mu potrdili polnoletnost. Kako je z življenjsko voljo prevaljskega Vresa, smo pobarali njegovega dirigenta Jožka Kerta.

»Vres že vse od začetkov ne deluje v lahkih, za zborovsko dejavnost rožnatih razmerah. Zato smo lahko veseli, da je zbor kljub raznovrstnim težavam vsa ta leta vzdržal, celo več, da je kakovostno rastel. Tako smo se preteklo sezono že petič uvrstili v vrh slovenskega moškega zborovskega petja na Naši pesmi v Mariboru, zelo dejavni pa smo bili tudi na domačih odrih. V naše koncerte smo vnesli novo svežino, sledili smo trendu slovenskih zborov, na našo pobudo je nastalo novo slovensko glasbeno delo — Lebičeva obdelava zilske ljudske Pesmi od zarje. Vstopili smo v za nas doslej nepoznane avditorije — sakralne objekte. Z uveljavljenima koroškima glasbenikoma, trobentarjem Stankom Arnoldom in orglarjem Maksom Strmčnikom, smo pripravili koncerte na Lešah, Prevaljah in v Slovenj Gradcu. Prvi in zadnji od teh sta nadvse uspela. Ob novem letu smo imeli že tradicionalne koncerte na Prevaljah, v Sentačlu in na Strojni ter na Ravnah za upokojujence železarne. Že jeseni smo

pripravili 6. srečanje z Vresom prbratnih zborov na Prevaljah.

Ob vseh rednih koncertih in nastopih smo po tekmovanju doživeli še nagradni nastop v Slovenski filharmoniji z nekaterimi drugimi, na Naši pesmi nagrajenimi zbori, druga, še prijetnejša nagrada za letoletno zavzeto delo Vresovih pevcev pa je bil izlet v Rim.

»Prvih deset let je Vres ob vsakem sklepnem koncertu izdal koncertno knjižico, nato je to tradicijo opustil. Izdal jo je še ob 15-letnici zboru, letos pa spet. Zakaj?«

»Pravzaprav smo jo morali izdati, in to zaradi dolžnosti do naročnikov koncertnih oglasov, ki so bili večinoma iz tujine; da je tako, ni bila naša muha, pač pa posledica dejstva, da so imele tuje firme več razumevanja za naše potrebe kot domača podjetja.«

»Knjižica je skrbno oblikovana, je pa vsebinsko skromnejša kot prejšnje.«

»Ko bi jo bili prej načrtovali, bi lahko bilo v njej več člankov. A tudi tako smo v njej predstavili dejavnost zboru v pretekli sezoni. To pa je bil ob prej omenjenem tudi naš namen.«

»Novo delovno leto se je za zbor šele dobro začelo, za vami pa je že prvi pomemben in zelo uspešen nastop.«

»Da, 24. septembra smo peli na koncertu Alpe-Jadran v veliki dvorani velikovške mestne hiše. Z nami so nastopili še italijanski zbor iz Furlanije, dva nemška iz Avstrije (moški iz Sentspetra na Vašinjah ter mešani iz Velikovca) ter slovenski moški zbor Kralj Matjaž iz Libuč. Kon-

cert je bil za koroške razmere pomembno politično dejanje, saj so bila vrata mestne hiše v Velikovcu Slovincem dolga leta popolnoma zaprta. Ker je Velikovec središče ozemlja, na katerem živi veliko koroških Slovincov, bi bilo želeto, da ta koncert ne bi ostal edina Slovincem prijazna gesta velikovškega mestnega vodstva, ampak da bi bili lahko Slovenci redni soustvarjalci kulturnega življenja v tem koroškem mestu. Te možnosti bi morali pomagati odpirati tudi naši družbenopolitični dejavniki.«

»Slovenske kulturne prireditve v Velikovcu so bile prepovedane z utemeljitvijo, da bi slovenska beseda vznemirjala tamkajšnje prebivalce.«

»Ob tem koncertu se je pokazalo, da so take 'bojazni' povsem neutemeljene. Poslušalci, med šeststotimi v dvorani je bilo tudi veliko nemško govorečih, so navdušeno pozdravili vsako dobro zapeto pesem, ne glede na jezik. Vres je bil še posebno toplo sprejet. Naklonjenost sodelovanju s Slovenci je izrazil tudi domači zbor, ki je zapel ljudsko Kje so tiste stezice v slovenščini.«

»Nekateri menijo, da je prireditev vendarle izzvenela zelo nemško.«

»Tak je bil uradni del. Družabno srečanje po koncertu je bilo povsem drugačno. Velikovski župan nas je nagovoril v slovenščini in z nami po slovensko zapel, slovenske pesmi so skupaj z nami in z zborom Kralj Matjaž peli tudi pevci nastopajočih neslovenskih zborov. Znova, kot že tolikokrat doslej, smo doživeli, da pesem podira pregrade med ljudmi, med narodi, in gradi mostove med njimi. Žal na to moč pesmi naši družbenopolitični in kulturni vodi-

telji premalo dajo in je ne izrabijo za kvas, ki bi pripomogel k poglobitvi medsebojnih stikov med Slovenci na obeh straneh državne meje. Medtem ko so bili na koncertu v Velikovcu predstavniki vseh političnih strank (razen skrajno desno usmerjene) in koroških slovenskih kulturnih organizacij, je bil z Vresom na koncertu samo predsednik glasbenega odbora ZKO Ravne.«

»Zaradi težkih družbenopolitičnih in gospodarskih razmer pač namerjamo pri nas kulturnometniški dejavnosti manj pozornosti.«

»Prav to me skrbi. Za uspešno ljubiteljsko delo je potrebna primerna kulturna klima. Če je ni, je ljubiteljskega kulturnika težko motivirati za intenzivno kulturnometniško delo. Vsak pač nima za to dovolj notranjega ognja, potrebna mu je tudi zunanja spodbuda. Če je ni in če je premalo trdega dela, tudi uspehov ne more biti. To pa pomeni še manj motivacije. V takih razmerah je težko voditi kulturnometniško skupino, jo obdržati na določeni kakovostni ravni ali celo doseči, da napreduje. Ker v naši občini dobre kulturne klime ne oblikujemo, me je nove sezone resnično strah.«

Ni mogoče verjeti, da bi Vresovim pevcom po toliko skupnih lepih doživetjih, uspehih in mnogih urah garanja mogla poiti volja do nadaljnega dela. Če ne bo spodbude od zunaj, jo bodo gotovo našli v sebi in med seboj. Saj še vedno velja tista: Eden drugmu ogenj dajmo... Vseeno pa bi morali vodilni družbenopolitični in kulturni delavci v naši občini Kertovo opozorilo vzeti nadvse resno.

Moja Potočnik

BILI SMO V GLEDALIŠČU

ZKO je že četrto leto zapored uspelo organizirati lutkovni abonma. V prvih dveh letih je z njim razveseljevala le ravenske in prevaljske otroke, občasno tudi mežiške in črnjanske, lani je vključila še Radlje in Dravograd, letos tudi Slovenj Gradec.

Tako imajo naši otroci svoje gledališče. Okrog 250 jih je na Prevaljah, okrog 400 na Ravnah, že vsa leta, čeprav je bilo letos nekoliko manj zanimanja. (Kulturi se je pač najlažje odreči.)

Svojevrstna publika je tako nastala, nova za naš konec. Kot je povedala Mirjana Vevar, strokovna delavka na ZKO, je ta na Ravnah že kar kultivirana (kar pomeni, da se usede tja, kjer ima rezerviran prostor), teže pa na Prevaljah, kjer mesta niso označena.

Ima pa ta publika tudi svoje zahteve. Saj rečemo, da so otroci najboljše kritiki — če ni zanimivo, je dolgočasno, kar takoj pokažejo. To, da akter potem prekine predstavo in reče, da bo igre konec, če ne bo mira, je gotovo način, a slab; pa čeprav se da reči tudi tako, kot je nekdo, da namreč naši otroci niso dovolj izobraženi za sprejemanje (predstava PAPILU je npr. vrhunski dosežek, našim malčkom pa ni bila všeč).

Zato se ZKO Ravne zelo trudi, da bi dobivala dobre in zanimive predstave, čeprav je to težko (nekateri so predrage, druge neustrezne za naše odre), da bi zadovoljevale in hkrati vzgajale najmlajše gledalce.

H. M.

VSE ZA OTROKE!?

Zdaj je šola že dva meseca in pol. Ko se je začela, se je začela s presenečenji: polni razredi (zato na Ravnah in Prevaljah dvezimenski pouk) in kljub našim vse bolj praznim denarnicam polne cene.

Vprašali smo strokovnega delavca na Občinski izobraževalni skupnosti Ravne tov. Mirka Roz-

mana, kako so se nove cene za šolo odrazile v številkah.

Lani so v šoli malicali vsi šolarji, letos okoli 96% (najbolj se je število zmanjšalo v krajih zgoranje Mežiške doline); lani je imelo kosilo 39,2%, letos 22,5%. Lani je bilo v 16 oddelkov podaljšanega bivanja vključenih 10% vseh otrok, letos v 11 oddelkov 7% otrok od skupnega števila 3303 šolarjev v občini.

Brezplačno se letos od skupno 466 ali 14% otrok vozi 291 otrok, 175 pa jih plača polno ceno. Lani je imelo brezplačne vozovnice 364 otrok, 40% cene pa so plačali starši 130 otrok.

Številke so takšne zato, ker za šolarje vse manj daje šola — ker nima kje vzeti, saj mi — zaposleni — vse manj dajemo njej. S 15. oktobrom se je namreč prispevna stopnja s 4,70 znižala na 3,50, kar nas je vse razveselilo, hkrati pa razjezilo, ko je bila v otrokovi beležnici nova cena malice.

Dajemo torej v vsakem primeru. Gotovo pa laže, če vsi, kot potem vsak zase iz žepa. Potem namreč lahko še kdo (ve se, kdo navadno) ostane brez malice in peš mora. To pa je za otroka hudo.

H. M.

REKREACIJA IN ŠPORT

ODBOJKA

Obe ravenski odbojkarški ekipi, ki sta dolgo vrsto let nastopali v drugih zveznih ligah, igrata sedaj v republiški konkurenci. Po izpadu odbojkarjev Fužinarja iz II. zvezne lige v sezoni 1986/87 so se jim letos pridružila še dekleta. Odbojkarice Fužinarja so se po odstopu Kopra Cimosa iz tekmovanja II. zvezne lige sicer poskušale vrniti v drugoligaško konkurenco, toda to jim ni uspelo. Na kvalifikacijski tekmi v Karlovcu so bile poražene od ekipe Magliča iz Foče s 3:0.

Moška ekipa Fužinarja, ki nastopa v novem prvenstvu zvečine z mladimi igralci, je v prvih treh kolih dvakrat zmagala. Najprej jih je v uvodnem srečanju republiške lige doma na Ravnah premagala odlična ekipa Granita iz Slovenske Bistrice s 3:0, nato pa so Ravenčani zmagali v Zirovnici proti Železarju 3:2 in doma proti Topolšici 3:0. Kasneje so igrali še v gosteh s Stavbarjem MTT in Narodnim domom ter doma z Brezovico.

Tudi dekleta Fužinarja so svoje vrste krepko pomladile, pesti pa jih pomanjkanje kakovostnih igralcev. V ekipo se je vrnila Simona Štehar, tako da se je izboljšala igra v napadu, mlade igralke, kot Bivškova, Pustoslemškova, Hovnikova, Tuškova in druge pa precej obetajo. Tudi odbojkarice Fužinarja so v prvih treh kolih zabeležile dve zmagi in poraz. V uvodnem srečanju na Ravnah jih je premagala ekipa Partizana Tabor iz Ljubljane s 3:1, nato pa so Ravenčanke zmagale v Topolšici s 3:2 in doma proti Partizanu Kamnica s 3:0. Kasneje so nastopile še v Ljubljani s Krimom in v Mislinji ter doma proti Rogozi.

V vseh treh republiških ligah nastopa letos kar rekordnih 13 ekip s področja koroške regije. Poleg obeh Fužinarjevih ekip, igrata v enotni slovenski ligi še obe ekipi Mislinje, v drugih re-

publiških ligah pa igrajo, pri moških: Strojnska Reka, Fužinar II., Vuzenica, Mežica in Crna ter pri ženskah: Partizan Prevalje, Fužinar II., Crna in Mežica. Najbolje so v novo prvenstvo štartali odbojkarji Strojnske Reke in odbojkarice iz Prevalj, ki so v prvih treh kolih vse tekme zmagali.

ROKOMET

Fužinarjevi rokometarji so v šestih kolih enotne republiške lige zbrali 4 točke in so bili na 9. mestu. Po zmagi doma nad Črnomljem jim v nadaljevanju ni šlo vse po načrtih. Presenetili so sicer v svojem tretjem nastopu v Krškem, kjer so osvojili točko, toda kasneje sta sledila dva poraza z odličnima ekipama Šoštanj in Prul. V 6. kolu so Ravenčani znova računali na dve točki v srečanju z do tedaj zadnjeuvrščnim Termopolom iz Škofje Loke, toda dobili so le eno. To tekmo so zaradi neprimerne dvorane na Ravnah odigrali v Slovenj Gradcu in v zadnjih minutah srečanja izpustili iz rok dragoceno zmago po vodstvu 23:21.

REZULTATI: Bakovci — Fužinar 31:26, Fužinar — Črnomelj 31:27, Krško — Fužinar 19:19, Fužinar — Šoštanj 15:19, Prule — Fužinar 32:21 in Fužinar — Termopol 23:23. V naslednjih treh kolih so Fužinarjevi rokometarji nastopili v Ajdovščini in v Trbovljah ter igrali v Slovenj Gradcu kot gostitelj proti Inlesu iz Ribnice.

Dekleta Fužinarja so v šestih kolih republiške lige le enkrat zmagale, in to doma proti ekipi Novega mesta. Prav gotovo se pozna neigranje poškodovane Anite Zafošnik, razlog za pet porazov pa je iskati tudi v sila neugodnem žrebu. Ravenčanke so se namreč v prvih kolih srečale z boljimi ekipami, ki tvorijo vrh prvenstvene razpredelnice. **REZULTATI:** Mlinotest — Fužinar 22:16, Fužinar — Burja 22:25, Iskra — Fužinar 27:20, Fužinar — IMV

Novo mesto 20:15, Itas Kočevje — Fužinar 27:14 in Fužinar — Branik 16:23. Rokometarice trenerja Zabukovca so se v naslednjih treh kolih pomerile v gosteh z ekipama Cerknega in Olimpije, v dvorani v Slovenj Gradcu pa so igrale z ekipo Polane.

NOGOMET

Znatno pomlajeni Fužinarjevi ekipi je v osmih kolih tekmovalna nogometne zveze Maribor uspelo zbrati le 5 točk. To je realno manj, kot smo na Ravnah pričakovali, pa čeprav nastopa Fužinar v tem tekmovalju z daleč najmlajšimi igralci, praktično še z mladinci. V prvih štirih kolih so Ravenčani osvojili le dve točki, kasneje pa zaigrali veliko bolje in doma premagali Starše ter igrali neodločeno s Slivnico. Dravogradska Ojstrica je vsekakor največji favorit v tem tekmovalju, saj so njihovi nogometarji v vseh tekmah zmagali in zbrali maksimalnih 16 točk v prvih osmih kolih. Dobro igrajo tudi nogometarji Pece iz Črne in Korotana, ki so doslej zbrali po 8 točk, Akumulator 7 in, kot že rečeno, Fužinar 5. Rezultati koroških enajsteric od 5. do 8. kola: 5. kolo: Akumulator—Miklavž 6:1, Ojstrica—Korotan 3:1 in Peca—Fužinar 4:1; 6. kolo: Fužinar—Starše 4:1, Pobrežje—Peca 3:0, Korotan—Paloma Sever 2:1, Miklavž—Ojstrica 1:7 in Dogoše—Akumulator 2:1; 7. kolo: Akumulator—Rače 1:1, Ojstrica—Dogoše 3:1, Peca—Korotan 3:2 in Slivnica—Fužinar 2:2; 8. kolo: Rače—Fužinar 5:3, Korotan—Starše 1:0, Miklavž—Peca 3:4 in Akumulator—Ojstrica 0:1.

Da na Ravnah vendarle lahko upamo v boljše nogometne čase, pa jamčijo doseženi rezultati pionirjev Fužinarja v letošnjem prvenstvu. Trener pionirske A ekipe Franc Tone je o svojih varovancih našel le pohvalne besede: »V letošnjem prvenstvu koroške lige, kjer nastopa 6 ekip, smo premočno osvojili naslov jesenskih prvakov. Dosegli smo 5 zmag in en neodločen izid, gol razlika pa je kar 35:6 v našo korist. Ko sem pred dvema letoma prevzel fante, takrat še zelo mlade, se razumljivo kot pravi začetniki nismo mogli enakovredno kosati z boljimi ekipami. Tudi v lanskem prvenstvu ni bilo kaj prida uspeha, bili smo predzadnji. Sedaj pa so uspehi že tu, rezultati, so gotovo povezani s trdim delom in prizadevnostjo mojih fantov. Na voljo imam okoli 20 igralcev, ki zares pridno vadijo. Nekateri med njimi so prav nadarjeni in obetajo, da bodo dobri nogometarji. Tu je še B selekcija, ki jo trenira Vinko Šuler, tudi on ima na seznamu okoli 20 pionirjev. Prepričan sem, da bomo s pomočjo novega odbora in s takšno zagnanostjo, ki je tačas prisotna v klubu, vendarle izšli iz sedanje krize, v kateri je ravenski nogomet«, je optimistično sklenil pogovor o najmlajših Fužinarjevih nogometarjih Franc Tone.

NAMIZNI TENIS

V Radljah je bil kvalifikacijski turnir pionirjev in pionirk v namiznem tenisu za štajersko-koroško regijo. Nastopilo je 73 igralcev in igralcev. Med fanti se je na kasnejše kvalifikacijske turnirje za republiško prvenstvo uvrstilo kar šest igralcev Fužinarja, in sicer Vrčkovnik, Rožič, Senica, Bač, Miklavc in Tušek, ki so bili v svojih skupinah zmagovalci. Med dekleti sta se uvrstili Mlakarjeva in Vastlova, medtem ko tretji Fužinarjevi igralci Rusovi to ni uspelo. Skupno je na turnirju v Radljah nastopilo 13 pionirjev in 3 pionirke ravskega kluba, pohvaliti pa velja še cicibana Štimnikarja in Iršiča, ki sta pokazala precej nadarjenosti za igro z belo celuloidno žogico.

15. oktobra se je pričelo prvenstvo v slovenskih namiznoteniških ligah. Ravenčani so že minulo sezono nastopali z moško ekipo v I. B ligi vzhoda, tokrat so se jim priključila še dekleta, ki igrajo v I. A ligi. Fantje so v prvih treh nastopih gladko zmagali. Najprej so doma premagali Krško s 6:3, teden dni kasneje pa še v Ljubljani ekipi Kajuha s 7:2 in Vesne z 9:0. Za ravenško ekipo nastopajo Emil Sirovina, ki se je vrnil iz JLA, ter Marko Špegel, Bogdan Tušek in Andrej Bač, slednja dva si ob starejših kolegih v ekipi nabirata potrebno znanje. Igralke Fužinarja Andreja Placet, Tina Vastl, Petra Mlakar in Helena Rus so v uvodnih dveh tekmah premagale ljubljansko klubsko Vesno s 7:2 in Kajuh s 6:3. V naslednjih dveh nastopih so bile Ravenčanke poražene, in sicer tesno v Hrastniku s 4:5 in v Ljubljani s Kovina Olimpijo s 3:6. V 3. kolu so se dekleta pomerila z ekipama Primexa iz Vrtojbe in Semelele iz Kopra, fantje pa so odigrali tekmi proti Petroviji in Soboti.

V steni

KULTURNA KRONIKA

V soboto, 1. oktobra, je bila na Ravnah prva predstava letošnjega lutkovnega abonmaja, dan poprej so si jo ogledali otroci na Prevaljah. Gostovalo je Lutkovno gledališče iz Ljubljane s predstavo Pravljičarjeve pravljice.

V petek, 14. oktobra, je bilo v Titovem domu na Ravnah občinsko srečanje folklornih skupin. Skupine KUD Prežihov Voranc, Strojnske Reke, Šentanela in OŠ Koroški jeklarji so s svojimi živahnimi nastopi počastile ravenški krajevni praznik.

V četrtek, 20. oktobra, je bilo na Ravnah srečanje mladih literatov severovzhodne Slovenije. Prispevke za literarni večer je izbrala in s pomočjo učencev OŠ Prežihov Voranc predstavila Bojana Verdinek-Plevnik. Udeleženci, bilo jih je okoli 50, so si na Ravnah ogledali Pionirsko knjiž-

nico Leopold Suhodolčan in Delavski muzej.

V ponedeljek, 24. oktobra, je bila v Titovem domu prva predstava letošnjega gledališkega abonmaja. Nastopilo je Primorsko dramsko gledališče iz Nove Gorice s Strniševimi Ljudožerci.

V torek, 25. oktobra, je Rajko Stopar iz Murske Sobotne ravenškimi in prevajalskimi osnovnošolcem ter učencem srednje šole predstavil Miška Kranjca.

Od 19. do 25. oktobra je bila v avli uprave železarne prodajna razstava likovnih del Milene Golob. Organizirala jo je mladina Delovne skupnosti KSZ.

Od 20. do 28. oktobra je bila v Likovnem salonu na Ravnah razstava Studentski in dijaški narodnoobrambni in delovni tabori 1935—1940.

M. P.

KEGLJANJE

Naslov prvaka koroške regije med posamezniki je osvojil kegljač Fužinarja Ivo Mlakar, ki je v štirih nastopih na kegljiščih v Slovenj Gradcu, na Prevaljah in dvakrat na Ravnah podrl 3541 kegljev. Drugo mesto je pripadlo Ivanu Borovniku (Fužinar) s 3450 keglji, sledijo pa Belaj 3434, Paradiž 3389, Sonjak (Korotan) 3376, itd. Mlakar in Borovnik sta nastopila na republiškem prvenstvu v Litiji in Trbovljah, a se nista usepla uvrstiti v finale med 34 najboljših v Sloveniji. Uspešnejša je bila Silva Cigler, ki se je po dveh nastopih v Kamniku uvrstila med najboljše kegljavke.

V kegljaškem klubu Fužinar je po smrti dolgoletnega predsednika kluba Ota Hafnerja, na čelu kluba je bil kar 29 let, prišlo do nekaterih kadrovskih premikov. Na občnem zboru 23. oktobra so za novega predsednika izbrali Petra Šetino, tehnični vodja je postal Viktor Podjavoršček, v odbor kluba pa so izvolili tudi nekatere nove člane. Do sprememb je prišlo tudi med strokovnimi kadri, saj žensko kegljaško ekipo odslej vodi Stanko Prinčič, trener moške vrste je postal Mirko Hrovatič, mladincev pa Rudi Grabner.

SMUČARSKI SKOKI

Na plastični skakalnici v Titovem Velenju so 2. oktobra merili moči starejši pionirji za republiško prvenstvo. Zmagal je Zupanič iz Alpine Žiri, skakalci Fužinarja pa niso dosegli posebno dobrih uvrstitev. Še najboljše je skakal Jože Zagernik in bil med več kot 80 tekmovalci 13. Tekma je sočasno štela za prvenstvo štajersko-koroške regije, Zagernik pa je bil 4. Starejši cicibani so se istega dne zbrali v Zbelovem, kjer je bila pokalna regijska tekma. Med fužinarjevimi skakalci je bil Stočko 3. in Verdinek 8.

Na skakalnici v Dobji vasi je bila 15. oktobra zaključna tekma za pokal in prvenstvo regije za starejše cicibane. Zmagal je Kadliček (Velenje), od Fužinarja pa je bil Verdinek 4. in Stočko 6. V skupni razvrstitvi je bil Stočko 4.

Na tekmovalcu za regijski pokal v Mislinji za pionirje A je bil najboljši Ravenčan Andrej Zagernik, Videršnik je bil 6., Polanc 8., Krivograd 10. in Kreuh 14. Zadnja tekma na plastiki za pokal štajersko-koroške regije za mlajše cicibane je bila na Ljubnem. Drugo mesto je osvojil Damjan Voda, ki se je v končnem seštevku vseh nastopov uvrstil na 4. mesto.

Priprav državne selekcije pionirjev, ki so bile letošnjo jesen v Sarajevu, sta se udeležila tudi nadarjena skakalca Fužinarja Erih Pečnik in Kristi Švab. Oba sta zadovoljila okuse selektorjev, saj so bili njuni skoki dolgi in lepi, Švab pa je postavil tudi nov klubski rekord s 87 metri.

ATLETIKA

Na 23. zaključni prireditvi jesenske akcije krosov, tokrat za pokal Dela, 15. oktobra v Domžalah, so bili uspešni tudi atleti in atletinje KAK. Pritekli so si kar tri prva mesta, saj so zmagali: Janez Štern med st. pionirji B na 1000 m, Anita Mežnar med ml. pionirkami A prav tako na

Pionirska nogometna ekipa Fužinarja — jesenski koroški prvak

1000 m ter Primož Pušnik med st. mladinci, ki so tekli na 3000 m. Poleg tega je bil Andrej Kos tretji med st. pionirji A ter Brezovnik šesti med st. pionirji B, Ravenčani so bili v tej kategoriji ekipno drugi.

Ivo Mlakar

ALPINIZEM

Jelka Tajnik, AO Ravne, nadaljuje s serijo dobrih vzponov. V Julijskih Alpah je v severni steni Triglava z Mirkom Kranjcem, AO Črnuče, preplezala prosto Helbo, VII, 400 m, v steni Šit pa smer Blagoslov, VI + AO, 400 m. To je bila druga ponovitev te zahtevne smeri. V isti steni je bila uspešna v smeri Belač — Bešlin, VII, 600 m (prosta ponovitev).

V Dolžanovi soteski pa je bila izredna v smeri Tri srca, VIII +. To je bila druga ženska ponovitev te ekstremno zahtevne smeri.

15. in 16. oktobra je bilo v Beli pri Vipavi mednarodno prvenstvo v prostem plezanju. Nastopilo je 56 tekmovalcev in tekmovalk. Moški so v finalu plezali smer z oceno VIII +, — IX. Zmagal je Italijan Sterni, presenetil pa je Sašo Prosenjak, AO Slovenj Gradec, s petim mestom.

Med dekleti, ki so plezale smer z oceno VIII —, je zmagala Oblakova, AO Vrhnika. Jelka Tajnik pa je zasedla odlično drugo mesto in še enkrat dokazala, da sodi med naše najboljše alpinistke.

Janez Žalig

SAH

22. 9. je na Prevaljah gostoval slovenski velemejster Bruno Parma. V simultanki se je pomeril s 26 nasprotniki in zabeležil zmago s prepričljivim rezultatom 24 : 2. Velemejster nobene partije ni izgubil, remiziral pa so J. Kert, Rotovnik, Vrečič in Marin. Pobudnik simultanke je bila krajevna skupnost Prevalje, ki za razumevanje zasluži vse priznanje, organizator pa šahovski klub Fužinar.

Nadaljuje se hitropotezno prvenstvo za pokal Fužinar '88. Na dveh septembrskih turnirjih so bili doseženi naslednji izidi: 12. 9. je v konkurenci 11 šahistov prvo mesto osvojil Branko Planinšek z 8 točkami, drugi je bil Herbert Komarica s 7,5 in tretji Marjan Uršič s 7 točkami. Nasled-

nji mesti sta zasedla Franc Rotovnik in Marjan Senica s 5 točkami.

26. 9. je 10 igralcev igralo po dvokrožnem sistemu. Zanesljivo je zmagal Danilo Peruš s 16 točkami pred Markom Vrečičem 13 in Andrejem Erjavcem z 10,5 točke. Isto število točk je nabral Ko-

marica na četrtem mestu, 10 pa Hrovatič na petem.

Na prvem oktobrskem turnirju 10. 10. je sodelovalo 12 šahistov. Najboljši je bil Vrečič z 9 točkami pred Uršičem s 7,5. Na naslednjih mestih so se zvrstili Komarica, Erjavc in Hrovatič, vsi s 7 točkami.

M. V.

ZAHVALE

Ob boleči izgubi mame in stare mame

ZOFIJE KRAIGER

se zahvaljujemo osebu int. oddelka Bolnišnice v Slovenj Gradcu, ki so ji lajšali bolečine, g. župniku za opravljeni obred, Pihalnemu orkestru ravnstevnih železarjev, vsem, ki so jo pospremili na zadnji poti, in vsem, ki so jo imeli radi.

Vsi njeni

Ob izgubi drage mame in none

OLGE ČESNIK

iz Predmeje pri Ajdovščini se iskreno zahvaljujem sodelavcem tozda Orodjarna za darovano cvetje in izkazano pozornost v težkih trenutkih.

Sin Marjan z družino

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta in dedka

OTA HAFNERJA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste nam v teh težkih trenutkih kakorkoli pomagali, darovali cvetje, sočustvovali z nami in ga tako številno pospremili na njegovi zadnji poti.

Hvala vsem, ki ste namesto cvetja nakazali prispevek dializnemu oddelku Bolnišnice Slovenj Gradec.

Njegovi

Ob boleči izgubi drage mame

MARIJE POTOČNIK

se iskreno zahvaljujem sodelavcem iz KSZ, med katerimi delam, za darovano cvetje in izkazano pozornost.

Marija Šumah

Ob odhodu v pokoj se najlepše zahvaljujem sodelavcem, prijateljem in dekletom iz tozda Valjarne za prijetno družabno srečanje in za prisrčne besede ob slovesu. Še posebej hvala za lepa darila, ki mi bodo trajen spomin na vas.

Vsem želim še mnogo zdravja in uspeha pri nadaljnjem delu.

Vinko Sovič

Ob odhodu v pokoj se zahvaljujem sodelavcem 3. izmene v fazni kontroli Valjarne in drugim za lepa darila in izkazano pozornost. Želim jim še veliko delovnih uspehov.

Marjan Bertonec

Izdaja delavski svet Zelenarne Ravne kot mesečnik v nakladi 6500 izvodov. Ureja uredniški odbor: Milan Božinovski, Alojz Janežič, Silvo Jaš, Marjan Kolar, Brane Zerdoner.

Uredništvo: glavni in odgovorni urednik Marjan Kolar, novinarki Helena Merkač in Mojca Potočnik, tajnica Jelka Jamšek.

Tel.: 861 131, int. 6304 in 6753

Tiska: ČGP Večer, Maribor.

Glasilo je po 7. točki 1. odst. člena zakona o obdavenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72), in mnenju sekretariata za informacije SRS št. 421-1/72 prosto plačila prometnega davka.

Fotografije za to številko so prispevali: F. Kamnik, H. Merkač, M. Potočnik in kadrovska služba.

Kadrovska gibanja

od 21. 9. do 20. 10. 1988

Dne 20. oktobra je bilo v železarni zaposlenih 6919 delavcev, to je 13 delavcev več v primerjavi z mesecem poprej.

DELOVNO RAZMERJE SO SKLENILI

JEKLOLIVARNA — Veselič Vlado, livar-kalupar, Obretan Damjan, kalilec, Verhovšek Darko, NK delavec — vsi iz JLA; Omerzel Sašo, strojni tehnik — iz šole; Kogelnik Robert, voznik mot. vozil, Špegu Janko, strugar — oba iz tozda Pnevmatični stroji.

VALJARNA — Sinigoj Jernej, Krajnc Andrej, valjavca, Merkač Franjo, kmetijski mehanik — vsi iz JLA; Jakopin Robert, Golob Roman, oblikovalca kovin — pripravnik iz šole.

ORODJARNA — Schäffer Miran, strugar — iz JLA; Robin Emin, rezkalec — ponovna zaposlitev; Gašper Bojan, strojni tehnik — iz tozda TSD.

STROJI IN DELI — Česnik Valentin, frezalec — iz JLA.

INDUSTRIJSKI NOŽI — Topolovec Zorica, Čebular Albina, oblikovalki kovin — pripravnici iz šole; Oswald Silvester, mehanik obd. strojev, Kolar Samo, NK delavec — iz JLA.

PNEVMATIČNI STROJI — Korinšek Robert, NK delavec — iz JLA.

VZMETARNA — Grile Janez, Senica Jože, oblikovalca kovin, Mlačnik Marijan, strojni tehnik — iz šole.

ENERGIJA — Jurač Verner, NK delavec — iz JLA.

ETS — Jerak Vojko, elektrikaar-elektronik — ponovna zaposlitev.

SGV — Tajzel Robert, strugar — iz JLA; Vaukan Iztok, inž. strojništva, Strmčnik Aleš, strojni tehnik, Ribič Danilo, Kačič To-

maž, oblikovalca kovin — vsi pripravniki iz šole.

RPT — Auprih Lidija, dipl. inž. strojništva — pripravnica iz šole.

KONTROLA KAKOVOSTI — Veber Dušan, strojni tehnik — iz tozda TSD; Skudnik Marija, strojni tehnik — iz tozda Pnevmatični stroji; Mavrel Franc, NK delavec — iz tozda Valjarna.

KSZ — Kos Miran, dipl. pravnik — pripravnik iz šole.

ARMATURE — Verhnjak Stan-ko, oblikovalec kovin — iz JLA.

MONTER — Berdnik Bojan, Krivec Aleš, ključavničarja — iz JLA.

DELOVNO RAZMERJE JE PRENEHALO

JEKLARNA — Lipnik Danilo, obratni tehnik — sporazumno; Pešl Feliks, garderobier — invalidska upokojitev.

JEKLOLIVARNA — Mihev Pavel, rezalec — sporazumno.

VALJARNA — Golubović Zvonko, prevzemnik — samovoljno; Kotnik Pavel, valjavec — izključen; Mavrel Franc, kontrolor valjarne — v TOZD Kontrola kakovosti.

KOVAČNICA — Zadro Elizabeta, skladiščnica — invalidska upokojitev.

JEKLOVLEK — Hudobreznik Jože, rezalec — invalidska upokojitev.

ORODJARNA — Kontrec Janez, rezkalec, Struc Martin, strugar — sporazumno.

KALILNICA — Polajner Gorazd, pomočnik pri globinski peči — sporazumno.

TSD — Gašper Bojan, rezkalec, Veber Dušan, kontrolor — v TOZD Kontrola kakovosti.

STROJI IN DELI — Rožen Katarina, čistilka — invalidska upo-

kojitev; Goja Vlasta, brusilka — sporazumno.

INDUSTRIJSKI NOŽI — Kajzer Miran, brusilec — izključen; Vrhovnik Miran, pripravljalec vložka — dana odpoved.

PNEVMATIČNI STROJI — Kogelnik Robert, Špegu Janko, brusilca na SBS — v TOZD Jeklolivarna; Skudnik Marija, kontrolorka montaže — v TOZD Kontrola kakovosti; Butolen Angela, Podojsteršek Majda, strugariki — v TOZD TRO.

VZMETARNA — Fajmut Rudolf, monter vzmeti — izključen.

ETS — Štern Ivan, dipl. inž. fizike, glavni projektant — sporazumno; Vušnik Ivan, pomočnik ravnatelja — mirovanje pravic.

KONTROLA KAKOVOSTI — Drevenšek Matilda, referentka za prevzem — starostna upokojitev.

DRUŽBENI STANDARD — Močivnik Ema, blagajničarka — sporazumno.

Kadrovska služba

Dobri časi za frizerje

»Tovariš Razgoršek, katera reka se izliva v Dravo, Mislinja ali Meža?»

»Ali ne bi manj umazali Drave, če bi se Mislinja?»

Modrosti

Zvečer postanemo bolj pametni za pretekli dan, toda nikdar dovolj pametni za naslednjega.

Rückert

Narod brez gozdov je umirajoč narod.

Vare

Večina ljudi se boji smrti, ker niso dovolj izrabili svojega življenja.

Ustinov

Nikdar se ne norčujmo iz spakovanja mladih, saj samo preizkušajo najrazličnejše oblike, dokler ne najdejo sebi primerne.

Sayer

Človek brez potrpljenja je svetilka brez olja.

Segovia

Noben ogenj se ne more kosati s sončnim svitom zimskega dne.

Thoreau

Če ljubiš življenje, ne zapravljaj časa, kajti ta pomeni življenje.

Franklin

Mnogi si razbijajo glavo z vprašanjem, kako bi bilo mogoče spremeniti ljudi, nobeden pa ne pomisli na to, kako bi spremenil samega sebe.

Tolstoj

Človek ne more prodreti do novih obal, če nima dovolj poguma, da zapusti stare.

Gide

Ljudi ne smemo vedno soditi po njihovi družbi. Judež, na primer, je imel prav vzorne tovariše.

May

Genij je človek, ki cilja na nekaj, česar sicer nihče ne vidi — in to tudi zadene.

Dover

Če bi se bilo mogoče na ljudi vsaj nekoliko zanesti, Mojzes z gore Sinaj ne bi prinesel deset zapovedi, ampak deset dobrih nasvetov.

Day

Zakaj se politiki domislijo najboljših rešitev šele tedaj, ko pišejo svoje spomine?

Farrow